

พุทธศาสนาเบื้องต้น

หนังสือสอนพุทธศาสนาในชั้นมัธยมต้นตามหลักสูตรของ
คณะกรรมการ สำหรับเด็กอายุ ๑๑ – ๑๕ ปี

เป็นหนังสือที่รวบรวมขึ้นจากบันทึกการสอนในโรงเรียนพุทธนิคม
มีหลักสำคัญคือ

- บทที่ ๑. พุทธประวัติโดยย่อ ตั้งแต่ประสูติจนนิพพาน
บทที่ ๒. พระธรรม การปฏิบัติตามมรรคมีองค์แปด มีคำ
อธิบายและคำถาม เพื่อทบทวนความเข้าใจทุกๆ องค์
มรรค. พระธรรมแทนองค์พระพุทธเจ้า, พุทธ
ศาสนามีได้อย่างไร ?
บทที่ ๓. พระสงฆ์ (ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา)
บทที่ ๔. วันสำคัญ, พระไตรปิฎก, การบูชา, ความมุ่งหมาย
ของการบูชาด้วยดอกไม้ ของหอม ดวงประทีป.

ราคาเล่มละ ๑๐ สตางค์

ค่าส่งทางไปรษณีย์เล่มเดียว ๔ สต. ๒ เล่ม ๖ สต.

ซื้อคราวละ ๑๐ เล่มไม่ต้องเสียค่าส่ง ส่งเงินไปจะเพาะค่าหนังสือเท่านั้น

มีจำหน่ายที่

คณะกรรมการ ริมทางรถไฟ สถานีไชยา

โรงเรียนพุทธนิคม

ของคณะธรรมทาน

ท่านผู้รักพุทธศาสนาทั้งหลาย คงจะได้เคยรู้เรื่องและเคยเห็นมิชชันนารี คริสตศาสนานิกายต่างๆ เข้ามาเผยแผ่ศาสนาของเขาด้วยการอบรมเด็กเล็กๆ ของพี่น้องชาวไทย ในโรงเรียนมิชชันนารี ซึ่งมีอยู่แทบทุกจังหวัด ให้มี สัทธาไปตามวิถีของพระคริสต์. เด็กเล็กๆ ที่ได้รับการอบรมหลายๆ ปี ก็ฝัง สัทธาแน่นในคริสตศาสนา ประกอบด้วยเขาเหล่านั้นไม่เคยอบรมในศาสนา พุทธของบรรพบุรุษมาก่อน ก็เลยละทิ้งศาสนาของตนมองเห็นแต่คุณธรรม ความดีของคริสตศาสนา และเมื่อมาเทียบเคียงกับพุทธศาสนาแล้ว มักจะเห็น กันว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาป่าเถื่อน เต็มไปด้วยการถือโชคลางและลัทธิ หลอกลวง ขัดกับความเจริญเป็นอย่างยิ่ง ชาวไทยที่ละทิ้งพุทธศาสนาไปรับถือ คริสตศาสนา มีอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย.

เป็นความผิดของเขาหรือ ? เมื่อเขาได้เรียนรู้ว่าอะไรดี แล้วปฏิบัติ ตาม. เป็นความผิดของผู้นั้นหรือ เมื่อเขาละพุทธศาสนา ไปรับถือคริสต์- ศาสนา และเป็นสมาชิกฆราวาส ไม่เสพยาเสพติด !

ถ้าเราจะพิจารณาโดยไม่มีความลำเอียงแล้ว จะเห็นว่า การที่คนไทย บางคนไปรับถือศาสนาอื่น และบางคนไม่มีความรู้ทางพุทธศาสนาดี พอที่จะ ทำตนให้มีความสุขตามวิถีในพุทธศาสนาได้นั้น เนื่องมาจากการเผยแพร่ พุทธศาสนาของเรา ยังย่อหย่อนในวิธีการที่ทำให้ผลตามหลักวิชา อยู่มาก.

เพื่อที่จะมีส่วนในการทำงานเพื่อพระศาสนาให้มากที่สุด เท่าที่คณะบุคคลจำนวนน้อยในชนบทบ้านนอกนี้ จะอาจทำไปได้. คณะกรรมการได้ตั้งโรงเรียนพุทธนิคมมาตั้งแต่ต้น พ. ศ. ๒๔๘๐ มีการสอนตามหลักสูตรสามัญศึกษาและหลักสูตรวิชาพุทธศาสนาของโรงเรียนโดยจะเพาะ. ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ๕๔ คน, ใน พ. ศ. ๒๔๘๑ มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ๗๔ คน และได้ส่งนักเรียนเข้าสอบเทียบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๒๓ คน สอบได้ ๑๗ คน นักเรียนได้คะแนนมากที่สุดของโรงเรียนนี้ ได้คะแนนเป็นที่ ๑ ของทุกโรงเรียนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีด้วย นับว่าได้รับผลดีในการสอนตามหลักสูตรสามัญศึกษา ส่วนการสอนวิชาพุทธศาสนาและอบรมความประพฤติก็ได้แก้ไขให้ดีขึ้นเสมอ. ครูและนักเรียนทุกคนต้องประพฤติตามกฎชาวพุทธอย่างเคร่งครัด เพื่อความสุขของตนเอง และเป็นตัวอย่างผู้อยู่เป็นสุขแก่ผู้อื่นด้วย.

คณะกรรมการมีหวังว่า กิจกรรมของโรงเรียนจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นจนสามารถเทียบเคียงโรงเรียนมิชชันนารีคริสตศาสนาที่ดี ตามจังหวัดต่างๆได้ในไม่ช้า เมื่อโรงเรียนมีสถานที่และกิจการเป็นปึกแผ่นแล้ว จะเปิดรับนักเรียนชาวพุทธจากจังหวัดต่างๆเป็นนักเรียนประจำได้ด้วย.

หวังว่าพี่น้องผู้รักพุทธศาสนาทั้งหลาย คงยินดีโมทนาในกุศลกรรมอันนี้ ช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมกิจการของโรงเรียนตามควร, และคณะกรรมการยินดีช่วยเหลือท่านผู้รักพุทธศาสนา ที่จะจัดตั้งโรงเรียนอบรมทางพุทธศาสนาในจังหวัดต่างๆด้วย.

ระเบียบการ

หนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนา ของคณะธรรมทาน

บรรณาธิการและผู้จัดการ : นายธรรมทาส พานิช (ยี่เกี้ย พานิช)
สำนักงาน : ห้องธรรมทาน ริมทางรถไฟ สถานีไชยา
กำหนดออก : ออกเป็นรายไตรมาส ในเดือน พฤษภาคม สิงหาคม
พฤศจิกายน กุมภาพันธ์. (ปีละ ๔ เล่มหรือสามเดือนครั้ง)
เล่มแรกออกในเดือน พฤษภาคม.

อัตราค่าบำรุง : ส่งทางไปรษณีย์ธรรมดาปีละ ๑ บาท. ส่งไปต่างประเทศ
ปีละ ๑ บาท ๒๕ สตางค์. รับทที่ห้องธรรมทาน (ไม่มีค่าส่ง)
ปีละ ๑๕ สตางค์. รับประเภทถาวร ส่งค่าบำรุงอย่างต่ำครั้งละ ๕ บาท (สำหรับ
ตลอด ๕ ปี) รับประเภทกระดาษดีพิเศษ เสียค่าบำรุงสองเท่า, คือทาง
ไปรษณีย์ธรรมดาปีละ ๒ บาท ประเภทถาวรกระดาษดี ส่งค่าบำรุง ๑๐ บาท
(สำหรับตลอด ๕ ปี)

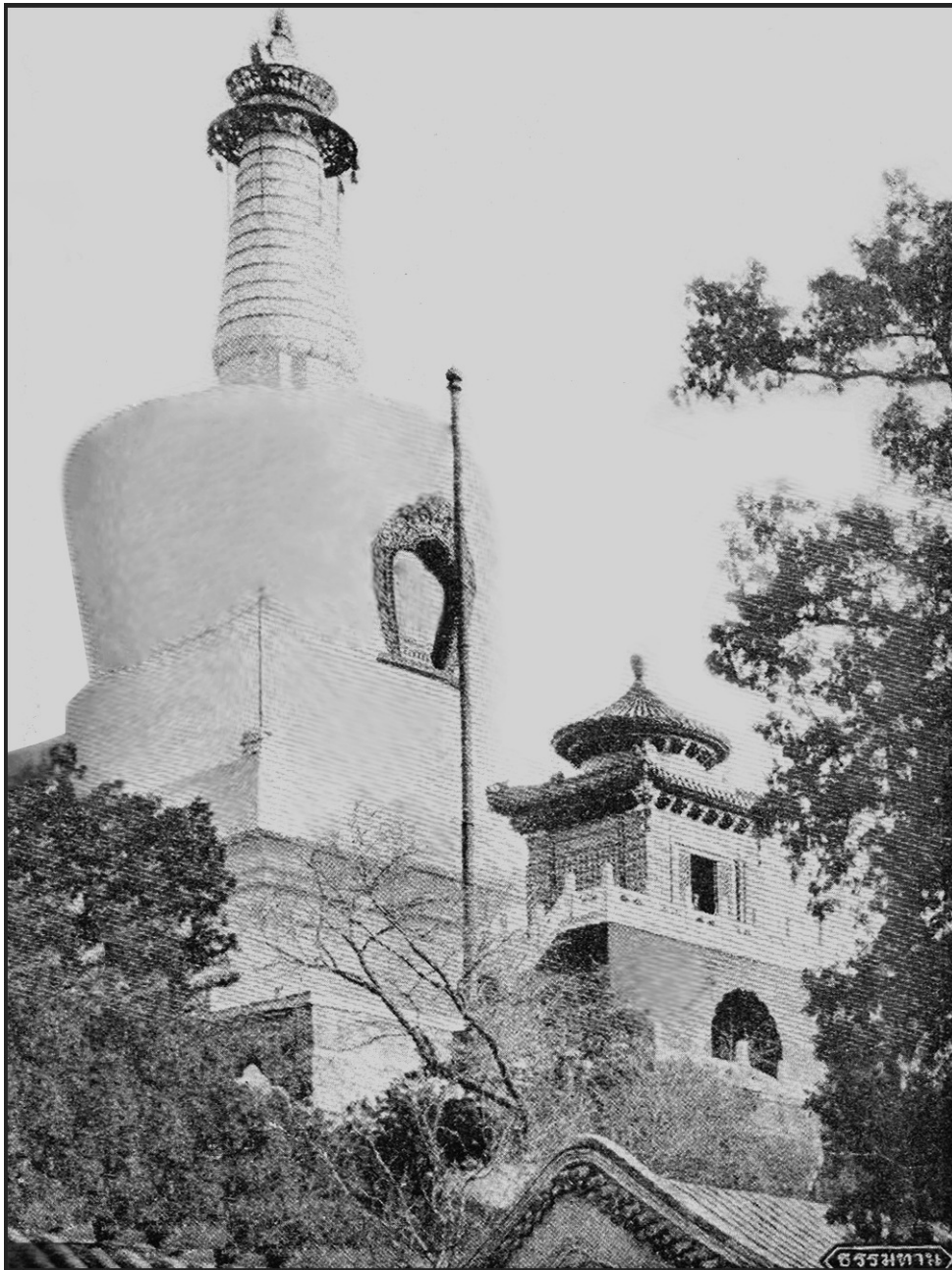
การส่งเงิน ต้องส่งเงินพร้อมกับบอกรับ เงินจำนวนน้อย โปรดส่ง
ธนบัตรหนึ่งบาท ต้องลงทะเบียนของจดหมายนั้นด้วย, อย่า
ส่งธนบัตรในซองจดหมายที่ส่งโดยธรรมดา. เงินจำนวนมากต้องส่งทาง
ธนาคาร ในนาม นายธรรมทาส พานิช ผู้จัดการคณะธรรมทาน อำเภอไชยา
เป็นผู้รับ ส่งจ่ายเงินที่ทำการธนาคาร ป. ณ. อ. ไชยา. หรือจะ
ส่งเช็ค (ใบสั่งจ่ายเงินของธนาคาร) ชะนิดเข้าบัญชี จ่ายในนาม คณะ
ธรรมทาน ไชยา ก็ได้ ในกรุงเทพฯ และธนบุรี จะส่งเงินบอกรับได้ที่ร้าน
มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศ, ศึกษานุมิตรสมาคม สีแยกวัดตึก,
ร้านมณีสรีภักตร์ ๖๓๑ ถนนบำรุงเมือง.

ใบรับเงินและความรับผิดชอบ เมื่อคณะได้รับเงินค่าบำรุง หรือได้รับ
ใบแจ้งจากผู้รับเงินแทน ก็จะส่งใบรับ
เงินมีลายเซ็นนามผู้จัดการ มาพร้อมด้วยหนังสือเล่มแรกโดยทันที. คณะไม่
รับผิดชอบในค่าบำรุงที่ส่งไปไม่ถึง. ผู้ชำระค่าบำรุงแล้ว จะได้รับใบรับเงิน
ไว้เป็นสำคัญเสมอ. ท่านที่รับหนังสือทางสาขาจำหน่าย เมื่อไม่ได้รับหนังสือ
เล่มใด โปรดทวงที่สาขาชำระเงินไว้ คณะกรรมการไม่รับผิดชอบในการ
เงิน และการจัดส่งหนังสือทางสาขาจำหน่าย. บำรุงประเภทถาวร และรับ
หนังสือกระดาษดี โปรดรับจากคณะกรรมการโดยเฉพาะ. เพื่อเป็นที่มั่นใจ
ของท่าน คณะขอแถลงไว้ว่า หนังสือพิมพ์นี้จะไม่หยุดออกเป็นอันขาด ถ้า
หากมีความจำเป็นด้วยประการใด จะได้แจ้งให้ทราบทั่วกันโดยทางหนังสือนี้
หรือใบแจ้งความ.

โปรดอย่าส่งเงินในซองไม่ลงทะเบียน

สำหรับผู้ใช้เช็ค จะส่งเงินถึงคณะกรรมการ โดย
ใช้เช็คเข้าบัญชี ในนามคณะกรรมการ ก็สะดวกดี.

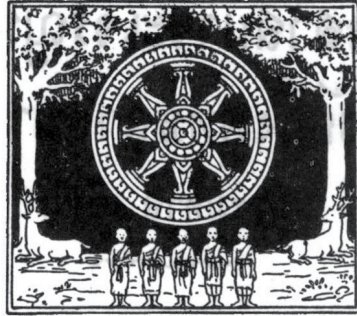
อำเภอไชยา มีที่ทำการไปรษณีย์ธนาคารตั้งขึ้นแล้ว เมื่อ
ส่งเงินทางธนาคารถึง นายธรรมทาส พานิช คณะกรรมการ
โปรดส่งจ่ายเงินธนาคารตรงไป ป. ณ. อ. ไชยา.

พระเจดีย์ใหญ่ในกรุงปักกิ่ง

สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๑๕๕ โดยจักรพรรดิซุนตี้ (Shun chih) มองเห็นได้จากที่ทุกส่วนของปักกิ่ง. ทรวดทรงมิใช่เป็นแบบจีนเป็นแบบทิเบตรูปชะอบใส่อัฐิที่ใช้กันทั่วไปในทิเบตและมณฑลโกเลีย เพื่อเป็นที่ระลึกแด่แขกพิเศษชาวทิเบต คือคะไล ลามะ องค์แรก, ที่ได้ไปเยี่ยมประเทศจีน, ฐาน, องค์, ยอด, เครื่องประดับ, และลูกแก้วชุกทอง, เป็นเครื่องหมายแทนของมุลธาตุทั้งห้า คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม และอากาศธาตุ. เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า

โดยทางศาสนาแล้ว ทิเบตมีอิทธิพลเหนือจีนเพียงใด.

พระพุทธศาสนา ภาคความรู้ทั่วไป

ปีที่ ๓

พฤษภาคม ๒๕๖๒

เล่ม ๑

ส. ค. ส. ๒๔๘๒

..... กายนี้เปรียบเหมือนม้า. ใจเหมือนเจ้าของม้า.
ปรมาตมธรรมของชีวิตคือดินแดนอันใหญ่กว้าง. การศึกษาชีวิต
เท่ากับการขี่ม้าไป จนกว่าจะถึงจุดที่ประสงค์, กล่าวคือสภาพที่ใจ
เป็นอิสระเหนือทุกข์ทั้งมวลได้.

จงเลี้ยงม้าไป ขี่ม้าไป. – เลี้ยงม้าด้วยสัมมาอาชีวะ และเลี้ยง
เจ้าของด้วยโอชารสอันเกิดแต่ธรรม, ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะทุก
เมื่อ. นั่นคือ “ศิลปะแห่งการครองชีพ.” การทำให้ได้ดีกว่าปีเก่า
ในศิลปะอันนี้ นั่นแหละคือ “ความสุขปีใหม่.” คำอวยพรอย่าง
เดียวใช้ได้. เราเคยอวยพรกันมาแล้วนับปีไม่ไหว ! ขอจ
สามารถก้าวหน้าในศิลปะอันนี้เทอญ ความสุขปีใหม่ก็จะกลายเป็น
“ฝันจริง”

พุทธทาสภิกขุ, ๒๕๘๒

ส.ค.ส. ๒๕๘๒

ของท่านพุทธทาสภิกขุ

ถึงเพื่อนนักศึกษาหนุ่มทั้งหลาย !

สำหรับชีวิต ที่กำลังท่องเที่ยวไปในวิญญูสงสารสาครแห่งความทุกข์ นั้น มีความจริงที่ควรเข้าใจถึง คือข้อที่ว่า การพยายามหาทางให้เกิดความรู้ เอาชะนะความทุกข์ใจให้ได้ ทั้งของตนเองและครอบครัว นั่นคือ “หน้าที่”ของชีวิตทั้งหมด.

ส่วนการประกอบกิจการงานภายนอก เช่นงานอาชีพ หาเลี้ยงกัน ในครอบครัวเป็นต้นนั้น เป็นเพียง“งานอดิเรก”ของชีวิต ที่กำลังผ่านวิญญูสงสารแผลลไป.

ทั้งนี้ เพราะว่าผลที่เราได้จากงานภายนอกทางกายเหล่านั้น แม้สมบูรณ์แล้ว ก็ยังบำบัด “ความหนัก” ของจิตได้ได้น้อยเหลือเกิน หรือมีหนทางที่กลับเป็นทางให้หม่นหมองมากขึ้นกว่าเดิม. ส่วนผลที่ได้จากการศึกษาและรู้สัจสถานะของชีวิตนั้น ย่อมให้สิ่งที่ชีวิตต้องการ หรือที่มันกำลังค้นหา อยู่นอยู่ โดยไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน และตนก็หิวจัด แต่ไม่ทราบว่าจะหิวอะไร, อย่างครบถ้วนจริงๆ.

ข้อที่ทำอะไรไม่สำเร็จสมหวังในส่วน“งานอดิเรก”นั้น ไม่น่าเสียใจเลย. ส่วนข้อที่ไม่ประสบความสำเร็จในสิ่งอันเป็น “หน้าที่” นั้นซิ น่าเสียใจนัก. แต่ข้อที่เข้ามาเข้าใจผิด หลงเอา “หน้าที่” เป็นงานอดิเรก, เอา “งานอดิเรก” มาเป็นหน้าที่ นั้น น่าเสียใจยิ่งไปกว่าอีก.

ยิ่งกว่านั้นขึ้นไป ยังมีมิตรสหายบางคนเห็นไปว่า ฆราวาสยุ่งมาก คงไม่สามารถศึกษาให้รู้ปรมัตถธรรม เลยทอดอาลัยเสีย. นี่ ยิ่งไปกว่าน่าเสียใจเสียอีก. แท้ที่จริงสำหรับ“นักธรรม”แล้ว ไม่มีฆราวาส ! ไม่มี

นักบวช !! มีแต่กายกับใจที่มีความคิดนึกได้ และต้องการความหลุดพ้นจากสิ่ง
ที่ก่อกวนตนอยู่เท่านั้น. ถ้าเขาไม่คิดอย่างที่แล้วมา ปรมาตมธรรมจะเข้าไป
ปรากฏในใจได้มากขึ้น. ลองเปรียบเทียบดูว่าเมื่อท่านยังไม่เคยคิดเช่นนั้น กับ
เมื่อมาฆวัดแต่คิดอยู่เช่นนั้น ในสมัยไหนท่านได้รับรสแห่งธรรมมากกว่ากัน ?

ความดับทุกข์ ต้องก่อขึ้นที่ความทุกข์, เช่นความรวยต้องก่อฐานของ
มันขึ้นบนความจน ! ถ้าพรവാສมีทุกข์มาก ฐานของมันย่อมมั่นคงดี และมี
ทางออกงามได้มาก. เมื่อสิ่งทั้งปวงมีคุณสมบัติประจำตัว (Qualification)
อยู่พร้อมทั้งสองอย่างเช่นนี้แล้ว ทำไมจะต้องโยนบาป ให้แก่ความเป็นพรवास
ของตนด้วยเล่า. — ที่แท้มันเป็นเพียงความยึดถืออันหนึ่งเท่านั้น. คนหิว
มากหรือระหายมาก ควรหรืออาจที่จะกินหรือดื่มได้มาก. ฉะนั้นถ้ามองให้
สุขุม พรवासมีทางที่จะดื่มรสแห่งธรรมได้มาก คู่เดียวกับคนร้อนจัดย่อม
อาบน้ำได้มากกว่าคนที่เย็นสบายดีอยู่แล้ว ฉะนั้นใดกันนั้น.

ยิ่งอยากรวย จะยิ่งจน. ยิ่งอยากจน จะยิ่งรวย. และมันจะเป็นในทันที
ที่อยากนั่นเอง. เพราะโลกเราเป็นเพียงความรู้สึกของจิตอย่างเดียวเท่านั้น.
ถ้าความรู้สึกนั้นๆ ถูกต้อง จิตก็พบกับความสุข. จิตจึงเป็นผู้
สร้างอะไรให้เราได้ทุกอย่าง. ถ้าเศรษฐกิจคนหนึ่ง เข้าใจว่าตนยังจนอยู่
อยากรวย เท้ามหาเศรษฐกิจคนหนึ่งอย่างรุนแรง, เช่นนี้แล้ว ความรู้สึกใน
จิตต์ของแก จะไม่ต่างอะไรกับจิตต์ของตาดี ที่อยากได้กระป๋องอีกสักสองตัว
เท่านั้น. เพราะฉะนั้น การศึกษาอบรมจิตต์ให้รู้เห็นอย่างถูกต้อง จึงเป็น
ของจำเป็นโดยตรง. มิฉะนั้น จะไม่สามารถขจัดปัดเป่าทุกข์ไปจากตนได้
แม้จะเป็นใครก็ตาม, จะต้องหาทุกข์ใหม่มาทดแทนทุกข์เก่า หลอดตัว
เอง ให้หลงไปว่าสุขชั่วครู่ชั่วครั้งอยู่เสมอ.

กายนี้เปรียบเหมือนม้า. ใจเหมือนเจ้าของม้า. ปรมาตมธรรม
ของชีวิตคือดินแดนอันใหญ่กว้าง. การศึกษาชีวิตเท่ากับการขี่ม้าไป
จนกว่าจะลุดถึงจุดที่ประสงค์ กล่าวคือสภาพที่ใจเป็นอิสระเหนือทุกข์
ทั้งมวลได้. จงเลี้ยงม้าไป, ขี่ม้าไป, — เลี้ยงม้าด้วยสัมมาอาชีวะ

และเลี้ยงเจ้าของด้วยโอหารสอันเกิดแต่ธรรม, ประกอบด้วยสติ
สัมปชัญญะทุกเมื่อ. นั่นคือศิลปะแห่งการครองชีพ. การทำได้ดี
กว่าปีเก่าในศิลปะอันนี้ นั่นแหละคือ ความสุขปีใหม่, คำอวยพร
อย่างเดียวกันไม่ได้. เราเคยอวยพรกันมาแล้วนับปีไม่ไหว ! ของ
สามารถก้าวหน้าในศิลปะอันนี้เทอญ. ความสุขปีใหม่จะกลายเป็น
“ฝันจริง”.

พุทธทาสภิกขุ

๑ เมษายน ๒๔๘๒

บรรณาธิการแถลง

(๑). ปฤศนาโคลงท่ายครั้งที่ ๑ มีผู้เฉลยส่งมาหลายรายด้วยกัน ที่
เฉลยได้ถูกต้องตามข้อความในคัมภีร์ มีอยู่ ๖ รายคือ ท่านวันโณภาส,
“สุกกธรรม,” เขมจารี, “เปรมจิตต์,” “ตะเคียนทอง” และอุตุตมภิกขุ.
เนื่องจากหน้ากระดาษจำกัด ไม่สามารถนำลงในเล่มนี้ได้ คำเฉลยจำต้องนำ
ลงในฉบับหลังๆ. เรื่องอนัตตาของ ท่านพุทธทาสภิกขุ, เรื่องโหราศาสตร์
กับพุทธศาสนา ต่อจากเล่ม ๔ ก็ไม่อาจนำลงในเล่มนี้เหมือนกัน จึงขอ
อภัยไว้ในที่นี้ด้วย.

(๒). เกียรติคุณของพระพุทเจ้า เป็นเรื่องที่บรรยายเพื่อประโยชน์แก่นักศึกษาหนุ่มโดยจะเพาะ ถ้าหากมีบางท่านรู้สึกว้าจืดกับความรู้สึก หรือ
ความพอใจอย่างใด ขอจงอย่าลืมนึกว่าเป็นเรื่องสำหรับนักศึกษาหนุ่มเท่านั้น.

(๓). ในเรื่องกฤษฎามูรติมีคำว่า พระศรีอารยปัจจุบัน เป็นคำแปลให้ตรง
ตามความหมายของคำ “Messiah” ตามที่ชาวยุโรปอเมริกาทยอยยกย่องท่านผู้นี้.

คณะบรรณาธิการ ยินดีรับคำติชมของท่าน เพื่อประโยชน์
ในการปรับปรุงเรื่องต่างๆ ให้เป็นที่พอใจท่านผู้อ่านเสมอ

ประธานลามะ

ลามะ คือ พระภิกษุในพุทธศาสนา อย่างมหายาน, ในทิเบต. ประเพณีในทิเบต มีลามะที่ถูกยกให้เป็น “พระเจ้าที่ทรงชีพ” - Living Gods. ไว้ ๖๐ รูปเสมอ, องค์ที่เป็น หัวหน้าองค์หนึ่ง คือ ที่เห็นในภาพนี้. ในพิธีมโหฬาร จะได้เห็นประธานแห่งลามะรูปนี้ กับ “พระเจ้าองค์เล็ก” (อายุ ๖ ขวบ) อีกองค์หนึ่งด้วยเสมอ.

คำนำ

(เรื่องเกียรติคุณของพระพุทธเจ้า)

ข้าพเจ้าได้พยายามค้นคว้าศึกษาวิชาธรรมะ และประวัติของพระผู้มี-
พระภาคเจ้ามานานแล้ว โดยอาศัยตำราทั้งฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ รู้สึกว่ามัน
ช่างมากมาย ตรงกันก็มี กว้างแวกกว่ากันก็มี ที่ผิดแปลกแตกต่างกันไปก็มี
น่าเชื่อก็มี ไม่น่าเชื่อก็มี. ในที่สุดได้คิดว่า ข้าพเจ้าควรมีอิสระในการ
รวบรวมมา เพื่อพรรณาพระเกียรติคุณ คลุกเคล้าไปด้วยธรรมของพระองค์
ตามความคิดนึกอันเสรีของข้าพเจ้า ให้สมกับความเคารพและจงรักของตัวเอง
โดยไม่ต้องเกรงกลัววาทะที่จะกล่าวหาแต่แง่หนึ่งแง่ใด.

ข้าพเจ้าจึงได้รวบรวม คัดเลือก และกลั่นกรองข้อความตามที่ได้ศึกษา
มา เท่าที่มันจะทนต่อการเพ่งพินิจและความพิสุจน์ เว้นข้อที่ไม่เห็นพ้องเสีย
โดยถือว่าเป็นการพรรณนาไปตามที่ข้าพเจ้าสัทธาหรือเห็นด้วยเท่านั้น. ส่วนที่
ไม่ได้นำมาพรรณนาไว้ในที่นี้ ก็ยอมมีอยู่ในหนังสืออื่นๆ อันเป็นที่มาเดิม
ของเขา หรือส่วนมากก็รู้กันอยู่แล้วโดยทั่วไป. ข้าพเจ้าใช้วิธีดำเนิน
เค้าเรื่องไปตามลักษณะของหนังสือ Gospel of the Buddha ของ P. Carus
ซึ่งมีจุดประสงค์จะเปรียบเทียบกันกับหนังสือ เกียรติคุณแห่งพระเยซู คริสต์
ของคณะคริสเตียนมิชชันนารี. ข้อความที่แปลกไปจากที่เราเคยได้ยินได้
ฟังกันอยู่ตามธรรมดา นั้น ส่วนมากมาจากหนังสือพุทธจริต ของท่านอัสวโณษ
แห่งอินเดีย ซึ่งร้อยกรองไว้เมื่อราว พ.ศ. ๒๐๐, และเป็นหนังสือที่ได้รับความ
นิยมอย่างยิ่ง ในฝ่ายตะวันตก, และยังมีจากหนังสืออื่นๆอีกหลายเล่ม, และ

มีหลายตอนที่รวบรวมจากหนังสือ Light of Asia ของ Sir Edwins Arnold, โดยละเอียด. ส่วนข้อความที่เป็นการชมเชยพระผู้มีพระภาคเจ้า และเป็นการขยายข้อความย่อๆบางตอนออกให้พิสดาร หรือให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เพื่อนำมาซึ่งความเลื่อมใสเป็นพิเศษนั้น เป็นของข้าพเจ้าเอง.

โอกาสนี้ ได้ส่งข้อความตอนหนึ่งที่ร้อยกรองไว้ มาลงในหน้าหนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนา เพื่อเป็นเครื่องเชิดชูพระพุทธคุณในสมัยวิสาขบูชาปีนี้. ทั้งหวังอยู่ว่า ถ้าข้อความเหล่านี้สามารถนำมาซึ่งประโยชน์ และเป็นที่น่าสนใจของท่านที่เป็นพุทธมามกะทั้งหลายแล้ว คงจะได้รับความช่วยเหลือให้ได้รับการพิมพ์ขึ้นเป็นเล่ม โดยสมบูรณ์ในไม่ช้า. มันเป็นเรื่องที่ยืดยาวมาก ซึ่งถ้าจะนำลงในหน้าหนังสือพิมพ์ คราวละตอนสองตอนแล้ว จะต้องกินเวลาหลายปี จึงจะจบ. แต่ดูเหมือนเรากำลังขาดแคลนหนังสือ “ปฐมสมโพธิสำหรับนักศึกษาหนุ่ม” เป็นอย่างยิ่งในบัดนี้.

พุทธทาสภิกขุ

โมกข. ๑๑ มกร. ๘๑

เกียรติคุณของพระพุทธเจ้า

หรือปฐมสมโพธิสำหรับนักศึกษาหนุ่ม, พรรณาโดย พุทธทาสภิกขุ

ภาคมหากิเณษกรรมและการตรัสรู้

เมื่อพระสิทธัตถะได้ประสูติ และเจริญวัยแล้ว ถูกพระราชบิดาผูกพันไว้ด้วยโลกียารมณ์อันแรงกล้า, แต่วันหนึ่งพระองค์ได้ทรงสดพระทัยเพื่อหน่ายโลกียสุข เนื่องจากได้ทรงเห็นภาพแห่งความแก่ ความเจ็บ ความตาย และสมณะผู้มีชีวิตอยู่อย่างเปณิสสระ ไม่ถูกคุกคามด้วยบ่วงทุกข์ทั้งสามนี้. พระองค์จึงทรงเปลี่ยนความมุ่งหมายในพระชนม์ชีพ น้อมไปในบรรพชา, ทรงรื้ออยู่หลายขณะ จึงออกได้สำเร็จ ซึ่งมีเรื่องราวดังจะได้พรรณาไปแต่ตอนต้นๆ ในคืนวันที่จะทรงหนีออกผนวช ดังต่อไปนี้ :-

๑. ทูตสวรรค์

ณ ยามนี้ เปนมัชฌิมยามอันสงัดแห่งราตรีกาล. เจ้าชายมิได้ทรงรับการพักผ่อนบนพระแท่นอันอ่อนนุ่มแม้แต่หน้อยเดียว. ภาวะแห่งมนุษยชาติได้ปรากฏว่าลูกโพลงเปนเปลวไฟขึ้น ทั้งที่ทุกๆคนพากันจ้านงรักภักดีต่อพระองค์อยู่. เมื่อทรงเห็นว่าจะมีทรงได้รับความคิด อันเป็นเครื่องรำับความกระวนกระวายในภายในห้องพระแท่นที่บรรทมเช่นนี้แล้ว พระองค์จึงเสด็จลงไปในพระอุทยานใกล้ๆ พระตำหนัก; พลองตรัสว่า “โลกหนอโลก, โลกทั้งหมดเต็มไปด้วยความโง่เขลาและมีคบอด ทั้งยังไม่มีใครเลย

ที่ทราบว่ามนุษย์เราจะเอาชนะต่อโรคร้าย แห่งภพสงสารนี้ได้อย่างไร. สิ่งที่เราพบได้ ก็มีแต่ความหลงละเลิงอยู่ในโลกอันเป็นมายา และ เป็นของชั่วคราวนี้เท่านั้น.” แล้วพระองค์ได้ทรงร้องคราง ด้วยความปวดร้าวในพระทัย.

อากาศอันสดใสบริสุทธิ์ภายในสวน ได้ช่วยบรรเทาความกระวนกระวาย ของเจ้าชายลงเป็นส่วนมาก. พระองค์ทรงเลือกได้ที่ประทับนั่งภายใต้ต้น หว้าใหญ่, เมื่อทรงกระทำจิตต์ให้เป็นสมาธิขึ้นได้ ก็ทรงปลดปล่อยพระทัย เป็นอิสระจากความวิตกอันยุ่งเหยิง ซึ่งรบกวนในภายในจนหมดสิ้น. ความปรารถนาอันเป็นไปในฝ่ายโลกียะ ทุกๆประการ ได้หมดสิ้นไปจากดวงจิตต์, และความสงบเย็นอย่างเต็มเปี่ยมได้เกิดแทนอย่างซาบซ่าน. พระองค์จึง ทรงปล่อยจิตต์ให้สาละวนอยู่ในการพิจารณา : ทรงกระทำการวิจารณ์ใน ปัญหาแห่งชีวิต ความตาย และทุกข์ โทษของความแก่ชรา. ภาพแห่งคนแก่ คนเจ็บ คนตาย และนักบวชซึ่งได้ทรงทอดพระเนตรในวันประพาสพระอุทยาน อันยังคงตรึงติดอยู่ในพระทัยอย่างสลัวๆ ได้กลับปรากฏแจ่มแจ้งขึ้นอย่างชัดเจนในขณะนี้. อาศัยความเยือกเย็นแห่งสมาธิจิตต์กับอากาศอันสดชื่น ประกอบกัน พร้อมทั้งความจริงแห่งสภาวะธรรม อันเกี่ยวกับภาพอันปรากฏ นั้น พระองค์ได้ทรงเห็นแจ้งด้วยพระปัญญาจักขุยิ่งขึ้นไป ในความยากเข็ญ และความทุกข์ทรมานของสัตว์โลก. พระองค์ยังทรงเห็นชัดซึ่งอาทินวโทษ อันแรงร้ายของปวงโลกิยธรรม และทรงเห็นสภาพอันสัตว์จะเลื่องหลีกมิได้ เป็นแน่แท้ คือความตายอันฉวัดเฉวียนโอบกบินไปมา อยู่ ณะเบื้องบนแห่งสัตว์ ทุกรูปทุกนาม, แต่แม้กระนั้น หมู่มนุษย์ก็ยังมิได้สำนึกตน และตื่นตัวต่อ สัจธรรม อันเป็นทางๆเดียวที่จะเอาชนะชนะเหนือทุกข์ทั้งปวงได้; เช่นเดียวกับปลาที่ชาวประมงล้อมไว้แล้วภายในอวน ก็ยังพากันเพลินเพลิดเพลินหยอกเย้ากัน ไปมา หรือบางพวกต่างเบียดเบียนซึ่งกันและกันอยู่ โดยมีได้มีความสำนึก

ถึงภัยอันร้ายกาจนี้ ฉันใดก็ฉันนั้น. อาศัยพระปรีชาญาณอันประเสริฐนี้ ความกรุณาต่อสัตว์โลกอย่างสุดซึ้ง ได้เกิดขึ้นตรึงแน่นในดวงจิตต์ของพระองค์ถึงขีดสุด ในบัดดล. อาศัยกำลังพระกรุณาในปวงสัตว์พะนวกกันเข้ากับความรังเกียจต่อเพลิงทุกข์ซึ่งเผาผลาญ เป็นสองเท่าทวีคูณขึ้นเช่นนี้ มโนภาพแห่งสมณะผู้ละจากเหย้าเรือน ที่ทรงประสพมาในวันก่อน ก็ยิ่งปรากฏและเร้าพระทัยยิ่งขึ้น จนกระทั่งห้วงแห่งความคิดของพระองค์ได้หยุดนิ่งอยู่ ณ ภาพนั้นนั่นเอง ซึ่งทำให้พระองค์ทรงรู้สึกซาบซ่านประหนึ่งฝันอันเป็นสุข.

ภายในห้วงแห่งมโนจักขุ, บัดนี้พระองค์ได้ทรงเห็นภาพๆหนึ่ง, เป็นภาพแห่งบุรุษผู้สูงตระหง่าน งามอาภรณ์ ทั้งสงบบและสง่า ภายในจีวรสีเหลือง กำลังยืนอยู่ภายใต้ต้นหว้าต้นเดียวกัน; พระองค์ได้ตรัสถามว่า “ท่านคือใคร, และท่านมาแต่สถานที่ไหน ?”

ในลักษณะแห่งการตอบสนองต่อคำถามของพระองค์ ภาพนั้นได้กล่าวขึ้นว่า “ดูข้าเป็นสมณะ, ดูข้าถูกรบกวนในทางจิตต์เนื่องจากปัญหาอันเกี่ยวกับความแก่ชรา ความเจ็บไข้ และความตาย อันไม่มีทางอื่นจะเอาชนะมันได้ ดูข้าจึงได้สละบ้านเรือน ออกแสวงหาทางแห่งความรอดพ้นจากความบีบคั้นของสิ่งทั้งปวงนี้. โลกและสัตว์โลกทั้งหมด กำลังกู่ลี้กู่จ้อ ชิงกันหมุนไปสู่ความชดโสมอยู่ทุกเมื่อ, มีแต่สังขารเท่านั้น ที่เป็นของคงตัวอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลงตลอดนิกาล. ดูข้ามีมโนธอันแน่วแน่ต่อความสุขอันมิรู้จักเสื่อมถอย, ต่อขุมทรัพย์อันมิรู้จักเสื่อมสิ้น, และต่อสภาพอันไม่มีการตั้งต้น และไม่มีการสิ้นสุด. เหตุฉนั้น ดูข้าจึงได้เลิกล้างความหวังอันเป็นวิสัยโลกเสียทุกๆประการ, แล้วหลีกเร้นอยู่ณะท้องถ้ำ และภูผา อันปราศจากเสียงแห่งมนุษย์ผู้สัญจรไปมา เพื่อมีชีวิตอยู่อย่างวิเวกและขอมานเขาเลี้ยงชีวิต. ดูข้าได้มอบตนให้แก่สิ่งซึ่งปรารถนาดังกล่าว

มาแล้วนี้ แต่สิ่งเดียวเท่านั้น; โดยที่มีความเห็นว่า มันปนสาระอันเดียวแท้จริง ที่ชีวิตนี้ควรเข้าถึงเสียก่อนแต่ที่จะแตกดับทำลายไป.”

พระสิทธัตถะจึงตรัสถามโดยทันทีว่า : “ท่านย่อมหาความว่า ความสุขสงบเป็นสิ่งที่คนเราจะสามารถได้ถึงได้ ในท่ามกลางโลกอันปราศจากการหยุดพัก และก่อนแต่ความตายจะมาถึงนี้ เจียวหรือ ? ขอให้เป็นดังคำของท่านเถิด ! ข้าพเจ้าได้รับการกระทบกระเทือนใจอย่างหนัก ซึ่งเกิดมาจากการมองเห็นความไร้สาระแห่งโลกียารมณ์ทั้งมวล เพราะมันทำให้ข้าพเจ้าสลดสังเวชและรู้สึกอดทนระอาใจต่อคามารมณ์ทั้งปวง. ทุกสิ่งทุกอย่าง ล้วนแต่พากันมากลุ้มร่มที่ดวงใจของข้าพเจ้า และสิ่งที่เรียกว่าชีวิตนั้นแหละ ได้กลายเป็นภาวะอันแสนสุดที่จะทนทนได้ ไปเสียเองแล้ว.”

พระสมณะในมโนภาพได้ตอบว่า : “ที่ใดมีความร้อน ที่นั้นย่อมอาจที่จะมีความเย็น. สุเจ้าจงดูเถิด : แม้ว่าปวงสัตว์จะกำลังตกอยู่ภายใต้อำนาจการย่ำยีบีบคั้นของความทุกข์ แต่สัตว์เหล่านั้น ก็ยังกำลังประกอบตนพัวพันอยู่ด้วยรสชาติ แห่งความเพลิดเพลิน เป็นคู่กันไปได้. ที่ตรงมูลรากของความชั่วนั้นเอง ย่อมจะส่อให้เราเห็นอยู่เสมอว่า ความดีก็เป็นสิ่งที่อาจจะปรากฏขึ้นมาได้คู่กัน, เพราะว่ทั้งสองสิ่งนี้ เกี่ยวเนื่องกันอยู่อย่างใกล้ชิด เช่นเดียวกับดวงไฟ กับความดับของตัวมันเอง ซึ่งแฝงอยู่ในตัวมันนั่นเสร็จ ฉันทก็ฉันทนั้น. เพราะฉะนั้น ที่ใดมีผู้มองเห็นความทุกข์ทรมานมาก ที่นั้นย่อมจะพบความสงบสุขได้มาก ทัดเทียมกัน, ถ้าหากว่าคนเราเพียงแต่จะเบิกตาของตัวเองขึ้น เพื่อค้นหามันเท่านั้น. แท้จริงในเรื่องนี้ มันเหมือนกับมนุษย์ผู้กำลังถูกไฟไหม้อยู่ที่ศรีษะ เขาควรจะรีบแสวงหาสระน้ำใหญ่อันปกคลุมไปด้วยกอบัว ซึ่งเป็นสระที่อยู่ใกล้ที่สุดเสียโดยเร็ว : ทำนองเดียวกันโดยแท้ สุท่านควรแสวงหา

สระน้ำอันกว้างใหญ่ อันมิรู้จักตาย อันมีพร้อมอยู่ทุกเมื่อ, กล่าวคือ นิพพาน, เพื่อรดตัวท่านให้เยือกเย็นและผ่องแผ้ว จากราชแห่งบาป อันเผาผลาญโดยเร็วเถิด. ถ้าไม่มีใครไปหาสระ และไม่มีการ ได้อาบรดให้เยือกเย็น มันก็ไม่ใช่เป็นความผิดของสระเลย, เช่นเดียวกับที่หนทางนั้นมีอยู่ อันเป็นทางที่จะนำบุคคลผู้ถูกข่มตึงอยู่ ด้วยบาป ให้ลุถึงความหลุดพ้น กล่าวคือนิพพานได้, ถ้าทางนั้นไม่มีใครเดิน มันก็ไม่ใช่เป็นความผิดของหนทางไม่ แต่มันเป็นความผิด อันใหญ่หลวงของบุคคลผู้ไม่เดินเองต่างหาก. หรือเมื่อคนบางคน กำลังรับความทรมานอยู่ด้วยโรคอันร้ายกาจบางอย่าง ทั้งหมดก็มี อยู่ในที่นั่น แต่คนเจ็บนั้นมีได้พยายามทำตนให้ได้รับประโยชน์จาก การช่วยเหลือของหมอ, นั่นก็ไม่ใช่เป็นความผิดของมนุษย์ผู้เป็น หมอไม่, โดยทำนองเดียวกันนี้ เมื่อมนุษย์กำลังทนทุกข์ทรมานอยู่ ด้วยโรคแห่งการประกอบอกุศลกรรม อันมิใช่เป็นความฉลาดแล้ว ก็ ยังไม่แสวงหามัคคุเทศก์ทางฝ่ายจิตต์ เพื่อเป็นผู้ชี้ทางให้ลุถึงการ ตรัสรู้, และนั่นก็ไม่ใช่เป็นความผิดของมัคคุเทศก์ซึ่งมีความสามารถ เป็นผู้นำในวิธีแห่งการถอนตน ให้รอดพ้นจากกรรม อันเป็นบาปไม่. ถ้าหากว่าท่านพิจารณาเห็นช่องทางอันจะหลุดรอดไปได้ โดยวิธี อย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว แต่มาเพิกเฉยเสีย หรือมัวพันพัวอยู่ในสิ่ง หนึ่งสิ่งใด นั่นมีแต่จะทำให้ท่านต้องได้รับความทุกข์ทรมานยิ่งขึ้น ไปกว่าแต่ก่อนอย่างเดียวเท่านั้น.”

โดยมิได้ไหวงกายกระดูกกระดูกแม้แต่แต่น้อย เจ้าชายทรงนั่งฟังถ้อยคำอัน ประเสริฐยิ่งของผู้มาเยือน และได้ตรัสขึ้นด้วยความเคารพว่า “ข้าแต่พระ สมณะ ! ท่านนำข่าวดีอย่างเอกมาสู่ข้าพเจ้า. เพราะว่าในบัดนี้ ข้าพเจ้า รู้สึกว่าความเยือกเย็นได้เกิดขึ้นในดวงจิตต์ โดยที่ได้ทราบว่ ความปรารถนา

แห่งใจของข้าพเจ้ามีทางลู่ถึงผลสำเร็จโดยแน่แท้. พระบิดาของข้าพเจ้าทรง
 แนะนำให้ข้าพเจ้าครอบครองราชบัลลังก์ สำเร็จบรรเทิงชีพ และรับภาระ
 แทนท่านในทางฝ่ายโลกียกรรมย์ โดยประการที่มันอาจเกิดเกียรติศักดิ์เกียรติคุณ
 แก่ข้าพเจ้า แก้วศัญญาติของข้าพเจ้า และแก่บ้านเมืองของเรา. พระบิดา
 ทรงบอกกล่าวแก่ข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้ายังหนุ่มนัก ซึ่งกำลังแห่งชีพจรของข้า-
 พเจ้ายังเต็นกล้าเกินไปกว่าที่จะครองชีพ อย่างสงบเย็น เยี่ยงท่านผู้เปนนุนี้
 ทั้งหลายได้. ข้าพเจ้าได้รับการผูกมัดขัดขวางโดยทุกๆทาง จากบุคคลผู้
 หวังแต่จะน้อมนำข้าพเจ้าไปตามความประสงค์ของเขา นั่นคือตามแนวแห่ง
 ความเกลือกกลั้วอยู่กับโลกียารมณ์ ซึ่งข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นความหลงไหล
 อย่างสิ้นพัน. ข้าพเจ้ามิได้เพิกเฉยต่อการลากเชิญตัวเอง จากกองเพลิงที่
 ข้าพเจ้ากำลังมองเห็น แต่ข้าพเจ้ามีความห่วงใยในบรรดาบุคคลซึ่งมีความรัก
 อันเยื่อใยในข้าพเจ้าดุจเดียวกัน และข้าพเจ้ากำลังพยายามเอาชนะความผูกพัน
 อันนี้อยู่.”

ภาพแห่งพระสมณะอันน่าเคารพ ซึ่งยังคงยืนตระหง่านอยู่ตรงพระภักตร
 ของเจ้าชาย ได้แสดงอาการส่ายศีรษะอยู่ไปมา เพราะความไม่เห็นพ้องด้วยใน
 ข้อแนะของพระบิดา และในความอ่อนแอบางประการของพระองค์. พระ
 สมณะผู้มีแววแห่งความเป็นปราชญ์ ผู้อิงไปด้วยความกรุณา ได้กล่าวตอบ
 สืบไปว่า “ดูเจ้าควรจะทราบไว้ว่า สำหรับการเสาะแสวงหาธรรม อัน
 เป็นไปเพื่อความหลุดพ้น ย่อมไม่เกี่ยวกับวัยของร่างกาย. ในการ
 ประพฤติธรรมนี้ ไม่มีฤกษ์ยามซึ่งนับกันว่าเป็นฤกษ์ร้าย คือทำลงไป
 แล้วนำมาซึ่งความวิบัติ หรือไร้ผลอันตนจำนงหวัง ข้อที่ท่านยัง
 หนุ่มอยู่โดยวัยนั้น ย่อมไม่หมายความว่าท่านจะต้องยังหนุ่มอยู่
 โดยความรู้สึกและความเฉลียวฉลาดของปัญญาด้วย. ผู้ที่รู้สึกว่า
 ตนกำลังรับทุกข์ถูกบีบคั้นอยู่โดยภพในวัยหนุ่มเช่นนี้ ย่อมแสดง

อยู่แล้วว่า ความรู้สึกของเขามีได้ยังหนุ่มอยู่ เช่นเดียวกับความรู้สึกของชายหนุ่มทั้งหลาย ผู้กำลังหลงใหลผลิตผลิตอยู่ในสังสารวัฏ. ถ้าหากว่าความเข้มแข็งของท่านมีมากเท่ากับความรู้สึกของท่านแล้ว ความอภัยห้วงใยในคนรักท่าน ย่อมไม่เป็นเครื่องผูกพันท่านแต่อย่างใด เพราะว่าความรอดพ้นของท่าน ย่อมหมายถึงความรอดพ้นของชนทั้งหลายเหล่านั้น อันเป็นที่รักของท่านด้วย.”

ปีติอันซาบซ่านได้เกิดขึ้น และแผ่ไปท่วมทับทั่วดวงใจของพระโพธิสัตว์, ซึ่งได้ทำให้พระองค์ทรงเปล่งพระวาจา อันแสดงความตกลงพระทัยอย่างเด็ดขาดออกมา โดยปราศจากเจตนาแต่อย่างใดว่า “บัดนี้เวลาแห่งการแสวงหาโมกขธรรมได้มาถึงแล้วโดยแท้จริง. บัดนี้ มันเป็นเวลาที่เราจะสลัดบ่วงอันผูกพันและขัดขวางเราไว้ จากการลู่ถึงธรรมพรรณานุตตริยาอันสมบูรณ์. และบัดนี้ มันเป็นเวลาที่จะต้องท่องเที่ยวไปในความโดดเดี่ยวครองชีพอย่างผู้ประพฤติเพื่อเสาะแสวงหาทางแห่งความรอดพ้น โดยแน่แท้.”

พระสมณภาพผู้มาเยือน ได้นิ่งฟังคำตกลงใจอันเด็ดขาดของพระโพธิสัตว์ด้วยความรู้สึกอันสอคล่อง และอนุโมทนาด้วย ถ้วนทุกประการ. สมณทูตแห่งสวรรค์ได้กล่าวสืบไปว่า “แน่นอนทีเดียว, บัดนี้มันเป็นเวลาแห่งการแสวงหาธรรม เครื่องรับทุกข์โดยสิ้นเชิง. ออกเถิด สิทธัตถะ, จงกระทำความปรารถนาแห่งจิตต์ของท่าน ให้ลุถึงผลอันเต็มเปี่ยมปานดังที่ท่านจำนงหวัง. เพราะว่าท่านเป็นโพธิสัตว์ คือผู้ที่ธรรมชาติได้เลือกคัดออกไว้เพื่อความเปนพระพุทธเจ้า ผู้ดับทุกข์ของตนเองและสัตว์โลกทั้งมวล. บัดนี้ ท่านได้ผ่านขึ้นมามาจนถึงขีดสุด อันพร้อมแล้วที่ท่านจะปลุกโลกให้ตื่นจากความหลับ ด้วยอำนาจแห่งอวิชา. สูท่านเป็นองค์ตถาคต คือบุคคลอันเต็มเปี่ยมแล้วด้วยความเต็มเปี่ยมแห่งมนุษยภาพ ซึ่งท่านจะสามารถประกอบกรรมวิธี ยังธรรมอันประเสริฐให้เต็มเปี่ยมได้ในบัดนี้. ท่านเป็น

องค์ภวันต์ คือผู้เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขอันประเสริฐ ซึ่งเป็นพรแห่งโลกุตตรสภาพ. สูท่านเป็นองค์โลกนาถะ คือบุคคลผู้เต็มเปี่ยมด้วยกำลังในอันที่จะรื้อถอนสรรพสัตว์จากปวงทุกข์ และคุ้มครองบรรดาสัตว์ที่ยังหย่อนด้วยเวณชยาภไไว้ในภาวะที่ปลอดภัย จนกว่าจะถึงเวลาอันแก່รอบของสัตว์นั้นๆ. ทั้งนี้เพราะสูท่านเป็นผู้ที่ถูกธรรมชาติเรียกร้องขึ้นมา เพื่อเป็นผู้ไถ่ถอนบาปของสัตว์โลก ด้วยการพลีและเสียสละอันใหญ่หลวงของตนจากโลกียสุข เพื่อประโยชน์แก่งการันหาทางรอดพ้น มาแสดงแก่สัตว์นิกร. ถึงแม้ว่าจะมีอสณิบาตตกลงบนเศียรเกล้าของท่าน เพราะเหตุแห่งการเสียสละของท่าน ก็จงอย่ายอมตนให้แก่ความสำคัญผิด ซึ่งล่อลวงมนุษย์เราให้เขวออกนอกทางแห่งโมกขธรรม. ถ้าท่านไม่แหวะกเสียจากทางอันตรงแน่วนี้แล้ว ท่านจักต้องเป็นพุทธะโดยแน่นอน จุจดวงอาทิตย์อันเดินตรงตามจักรราศีของมันทุกๆ ฤดูกาล ไม่แปรผันเป็นอย่างอื่น จันใดก็จันนั้น.

สูท่านจงต่อสู้ด้วยความพากเพียรในการเสาะแสวง จนกว่าจะลู่ถึงผลอันเป็นรางวัล. คำอำนวยพรของทวยเทพ ของปวงอริยชนผู้ประเสริฐ และของปวงปราชญ์ผู้แสวงหาแสงสว่าง ย่อมอยู่ณะเบื้องบนของท่านแล้ว. ดวงไฟแห่งสววรรค์กล่าวคือปรีชาญาณอันคมกล้า จะส่องนำทางเพื่อให้เท้าของท่านก้าวเดินไปอย่างถูกต้องทุกๆ ก้าว. ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าผู้คุ้มครองโลก ด้วยการปลุกโลกให้ตื่นจากหลับ. ขอท่านจงเห็นแก่นมนุษย์ชาติ โดยการช่วยให้รอดพ้นจากการที่จะต้องสูญเสียไป ซึ่งความสุขอันเขาควรจะได้ในวันหน้าเถิด. สานติสุขของประชาสัตว์ในสากลโลก ย่อมขึ้นรวมอยู่ในความสุขอันแท้จริงของสูท่านผู้เดียว. จงออกเถิด สิทธัตถะ.”

เมื่อได้กล่าวดังนี้แล้ว ภาพแห่งทูตสวรรค์ซึ่งเอากำเนิดมาจากปัญญาบารมีของพระองค์ในอดีตชาติก็หายวับไป, คงทิ้งไว้แต่ปีติอันเปี่ยมล้นอยู่ในดวงใจของพระโพธิสัตว์. พระองค์จึงตรัสกะพระองค์เองว่า “เรา

ถูกปลุกให้ตื่นแล้วเพื่อการลู่อึงสังขาร. และเราถูกลอบให้ตกลงใจอย่างแน่วแน่แล้ว เพื่อกระทำให้เจตนาของเราลู่อึงผลอันไพบุลย์. เราจักสลัดเสียให้สิ้นเชิง ทุกๆ บ่วงซึ่งหน่วงน้อมเราไปในแนวแห่งโลกียวิสัย. และเราจะผละออกจากเหยาเรือนในคินนี้ อย่างแน่วแท้. ถ้อยคำของท่านผู้รู้ทั้งหลาย ย่อมเป็นสิ่งที่ถูกต้องและแน่อน คุณเดียวกับการตกของก้อนศิลาที่ถูกซัดขึ้นไปในอากาศ, คุณความตายของสัตว์ผู้มีอันตายเป็นสภาพ, และคุณการขึ้นของดวงอาทิตย์ในอรุณสมัย, จันใดก็จันนั้น, เราจักประสบความรอดพ้นเป็นแท้.”

๒. บ่วงชีวิต

เจ้าชายได้เสด็จกลับไปยังห้องบรรทมของพระชายา เพื่อทอดพระเนตรอย่างผาดๆ ที่ดวงหน้าของคนทั้งสอง ผู้ซึ่งพระองค์ทรงรักอย่างดุคคิมกว่าธน-สารสิ่งใดในพื้นที่พิภพ เพื่อเป็นการลาจากไปทั้งหลับ. ณะที่นั่น พระสิทธิธตะได้ประทับยืนเพ่งจ้องดูพระชายาผู้เลอโฉม และพระโอรสอันเป็นยอดเสน่หาของพระองค์ ด้วยดวงพระทัยอันห่อเหี่ยว. พระองค์ทรงพระประสงค์ที่จะโอบอุ้มพระโอรสอันแสนรักไว้ในวงพระหัตถ์อีกครั้งหนึ่ง และจุมพิตด้วยการจุมพิตแห่งการลาพรากเป็นครั้งสุดท้าย. แต่พระกุมารประทมอยู่ภายในวงแขนแห่งมารดา ซึ่งพระองค์มิสามารถจะทรงยกขึ้นมาได้ โดยไม่ทำให้คนทั้งสองตื่นขึ้น และเป็นภัยแก่มหากิณษกรรมอันสูงสุดของพระองค์. เมื่อเจ้าชายทรงจับพระเนตรนิ่งอยู่ดังนี้ ความทรมานใจในการจากพรากได้พลันเกิดขึ้นครอบงำพระองค์อย่างแรงกล้าพันประมาณ. แม้ว่าพระหฤทัยของพระองค์จะแน่อนหนัก ถึงกับไม่มีสิ่งใดที่สามารถกระทบกระทั่งความอธิษฐานจิตต์ตกลงพระทัยของพระองค์ ให้เปลี่ยนแปลงไปได้ก็ตาม แม้กระนั้นน้ำพระเนตรก็ได้ร่วงพรั่งอย่างง่ายดาย.

มันเป็นการสุดวิสัยซึ่งพระองค์ผู้ยังเป็นเพียงพุทธานุภพ จะทรงอดกลั้นหรือกั้นปิดต่อธารแห่งอัสสุชลในครั้งนี้ได้. ห้วงแห่งความนึกของพระองค์ได้ว่าวนคุงเลื่อนลอยไปในความฝันชั่วขณะหนึ่ง และในที่สุดก็ทรงสามารถรวบรวมสติสัมปชัญญะให้ฟื้นคืนมาได้ดังเดิม. พระองค์ทรงรำพึงในคนทั้งสองผู้กำลังหลับ อยู่ตรงหน้า กะพระองค์เองว่า “เธอย่อมจะรู้อยู่แก่ใจหลายเวลามาแล้วว่า อย่างไรเสียฉันก็ต้องลาจากเธอไปมิวันใดก็วันหนึ่ง. วิญญาณของฉันต้องโสกสลด ก็เพื่อประโยชน์แก่วิญญาณของเธอและของสัตว์โลกอื่นๆในสากล รวมทั้งที่ฉันยังไม่เคยรู้จักและมีมากเป็นพันประมาณ. จงดูเถิด ฉันยินดีรับความทรมาน เพื่อความทุกข์อันมิใช่ความทุกข์ของฉัน มากกว่าของฉันเอง เช่นนี้ ย่อมเป็นการแสดงว่าฉันมีความรักผู้อื่นมากเพียงใด. ชีวิตทุกรูปทุกนามล้วนแต่เป็นที่รักของฉัน, และโดยจะเพาะอย่างยิ่ง ดวงวิญญาณของเธอย่อมแนบสนิทอยู่ด้วยความรักของฉัน. เธอเป็นมารดาของลูกน้อยของเรา ซึ่งกายของเธอได้ร่วมกับกายของฉัน เพื่อความหวังในลูกอันเป็นที่รักนี้. แม้ว่าวิญญาณของฉันจะเร่ร่อนไปทั่วพื้นพิภพ เปี่ยมไปด้วยความเมตตาในสรรพสัตว์ แต่ในที่สุดมันก็ได้เวียนวกกลับมาสู่เธอ ดุจเดียวกับนกพิราบซึ่งบินไปในท้องฟ้าสู่ดินแดนอันกว้างใหญ่แล้ว ก็รีบบินกลับเร็วปรือมาสู่รังและลูกอ่อนของมัน พร้อมด้วยเหยื่อมาฝากลูกน้อยๆ. พ่อนกย่อมจากไปเพื่อประโยชน์แก่นางนกและลูกน้อยของมันเองในเวลากลับ เช่นเดียวกับฉันผู้จะจากเธอไปเพื่อเขี่ยค้นหาเหยื่อในทุ่งกว้าง กล่าวคือความวิเวกจากโลกียารมณ์ของเหล่ามนุษย์ผู้ปรือองปราชัญ, ครั้นได้เหยื่อแห่งความจำเริญสุข อันมิรู้จักเปลี่ยนแปลงแล้ว ฉันจักนำมาเพื่อป้อนเธอ อันเป็นที่รักยิ่งของฉัน. เธอเคยกล่าวด้วยความรักว่า ความ

พรัดพรากจากฉัน ย่อมเป็นการร้ายแรงยิ่งไปกว่าความตายของตัวเธอเอง, แม้ว่าฉันจะจากไปเพื่อประโยชน์แก่เธอและสรรพสัตว์. เธอที่รักของฉัน, พระบิดาของฉัน, ไม่สามารถจะหยั่งทราบความรักอันนี้คือความรักซึ่งมีคุณภาพและปริมาณ มากกว่าความรักที่จะทำให้ฉันยังคงอยู่ตามความประสงค์ของเธอ. ความรักอันสูงประเสริฐยิ่งนั้น คือความรักที่สามารถเสียสละ และเข้มแข็งพอที่จะจากไปค้นหาเหยื่อ เพื่อชีวิตอันไม่รู้จักตายดังกล่าวแล้ว. ในเรื่องนี้ ย่อมเปรียบเทียบกันได้กับบุรุษผู้ตกลงไปเวียนว่าย อยู่ในท้องทะเลหลวง อันอ่าวกว้าง พร้อมทั้งครอบครัวอันเป็นที่รักยิ่งอยู่วันแล้ววันอีก ซึ่งนับวันแต่จะใกล้ต่อความตายเข้าทุกขณะ. เมื่อทางที่บุรุษผู้นั้นจะผลจากครอบครัวไปเสาะแสวงหาฟองแพ อันจะนำไปสู่ฝั่งบกพ้นจากมฤตยูแห่งมหาสมุทรได้มีอยู่ ความรักซึ่งสูงกว่าและเข้มแข็งกว่า ย่อมบังคับหรือเรียกร้องให้เขารีบผลไปจัดหาในทันที แทนความรักอันอ่อนแอ ที่จะทำให้ตกจมอยู่ในสังสารสาครด้วยกัน มิรู้สร้าง. ฉันเคยรักเธอ และยังคงรักอยู่เสมอ, ฉะนั้น สิ่งใดที่ฉันเสาะแสวงเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น นอกไปจากตัวฉันแล้ว สิ่งนั้นต้องเป็นไปเพื่อเธอมากกว่าผู้อื่น และก่อนใครอื่น ซึ่งข้อนี้ย่อมแสดงว่า ฉันยอมรับรู้ในความรักของเธอซึ่งมีอยู่ในฉันมากกว่าในตัวเธอเอง. ประชาสัตว์ในสากลโลกจะได้ประสบทานติสุข ก็เพราะความยอมทรมานของเรา คือเธอและฉัน. มันเป็นความทรมาน ซึ่งมีความรักของเราทั้งสองเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงไว้ จนกว่าฉันจะกลับมามาหาเธอ พร้อมด้วยยอมอุทิศธรรมซึ่งฉันจะนำมาฝาก. ฉะนั้น เธอจงยินดีรับเอาความทรมานอันเป็นพรของความรักที่บริสุทธิ์ และใหญ่หลวงทั้งคุณภาพและปริมาณ แทนความรื่นเริงเพราะมีฉันอยู่

เป็นเพื่อน ซึ่งที่แท้ก็เป็นเพียงความอ่อนแอ ของความรักชนิดที่
ในตัวเองมีแต่ความอ่อนแอเท่านั้น. เธอจึงฟังเสียงของความรัก
ของฉันท เพื่อเธอจะได้รู้ความจริงภายในดวงวิญญาณของฉันท อันเป็น
สิ่งซึ่งผู้อื่นเขาไม่สามารถจะรู้, เพราะฉันทรักเธอมากกว่าสิ่งใดๆ ซึ่ง
ตามธรรมดาฉันทก็รักอยู่แล้วอย่างสุดซึ้ง.”

เจ้าชายได้ทรงขอร้องเฝ้าพระองค์เอง หลุดออกมาจากห้วงแห่งความรัก
ได้ด้วยประการฉะนี้. พระองค์ทรงข่มความรู้สึกไว้ได้ในอำนาจด้วยน้ำใจ
แห่งลูกผู้ชาย แต่ก็มีสามารถหักห้ามความจำอันตรึงจิตต์ อันมักจะทำให้
พระองค์ทรงอ่อนแอไปในบางขณะ. อันานุภาพของความรักนั้น เป็นสิ่งที่
ผูกมัดดวงใจยิ่งไปกว่าโซ่ตรวนตามธรรมดา เพราะเหตุว่าผู้ถูกผูกไม่อาจรู้
สึกหรือค้นพบว่ามันผูกอยู่ณที่ใด ซึ่งเป็นการยากยิ่งในการที่จะแก้เงื่อนปม
ของการผูกให้หลุดลอนออกไปได้. โซ่ตรวนตามธรรมดานั้น มิตรสหาย
สามารถที่จะช่วยรื้อถอนหักทำลายให้แก่มิตรผู้เป็นที่รัก แต่โซ่ตรวนในฝ่าย
จิตต์อันเป็นภายในและมิแสดงที่ผูกให้ปรากฏนี้ ย่อมต้องอาศัยความเด็ดขาด
ของตนเองเป็นการรวบรัดในเบื้องต้น และอาศัยปัญญาอันคมกริบในบั้นปลาย
เพื่อการสร้างสรรค์ขึ้นซึ่งความรักอันเข้มแข็งกว่า สูงกว่าและลึกซึ้งกว่าตามนัย
อันพระโพธิสัตว์เจ้าทรงพิจารณาเห็น. ในที่สุดก็สามารถอาศัยความรัก
อันใหม่นี้เป็นเครื่องส่งเสริมน้ำใจ ให้ปลื้มตนออกไปบำเพ็ญสารพัดประโยชน์
อันใหญ่ยิ่งได้ด้วยความเบิกบานบันเทิง และพากพุมใจยิ่งกว่าที่จะยังคงอ่อนแอ
อยู่ในความรักแห่งวิสัยโลก. พระมหานรุษเจ้าได้ทรงถอนพระองค์หลุด
ออกได้ด้วยพระปรีชาชาญฉลาด และการเสียสละอันเข้มแข็ง ประกอบกัน
ซึ่งจัดว่าเป็นทิวฐานุคติอันประเสริฐ สำหรับบรรดาผู้ที่ตกอยู่ในห้วงแห่ง
ความรักทุกผู้ทุกนาม. พระเกียรติคุณข้อนี้ ย่อมเป็นผลสำเร็จมาถึงชาว
เราในบัดนี้และอนุชนของชาวเราทั้งหลาย อันจะตามมาในอนาคตภาค.

ความรักอันยิ่งใหญ่เหนือความรักในพระราชา และโอรสของพระองค์ในสมัยนั้น ได้ส่องแสงกระจายออกตลอดไตรภพ และตรีกาล แตกต่างกับแสงแห่งความรักอันมีในวงจำกัดเพียงไม่กี่คนและชั่วสมัย, เหลือที่จะคำนวณได้ว่าผิดกันกี่ร้อยกี่พันส่วน. ความเป็นอิสระเหนือความรัก ได้กระทำให้เจ้าชายประสพผลอันใหญ่หลวงไปเป็นลำดับๆ คุณงามความดีเพียงเทือกเดียว ก็เป็นที่กำเนิดแห่งแม่น้ำใหญ่น้อยทั้งหลาย นับด้วยร้อยด้วยพันนับได้อันนั้น.

พระสิทธิตะประทับหยุดอยู่ชั่วขณะหนึ่ง ด้วยความเบิกบานและโล่งพระทัย คุณเดียวกับเมื่อความหม่นหมองนานับประการได้หลุดถอนเกลี้ยงเกลามาจากดวงจิตต์แล้ว บุคคลผู้เป็นเจ้าของก็จะพึงปลื้มปลาบ และชุ่มชื่นอย่างน่าพึงพิศวงในรสอันใหม่นี้. พระองค์ทรงรำพึงสืบไปด้วยพระทัยอันร่าเริงปานสัตว์เลี้ยง เมื่อยามเจ้าของปล่อยออกมาจากคอกที่คุมขัง, ดูประหนึ่งว่าความหวังของพระองค์ได้ลุถึงผลที่มุ่งหมายแล้วทุกๆ ประการ. ทุกๆ สิ่งที่ทรงรำพึง ล้วนแต่ปรุโปร่งและคล่องแคล่วไม่ข้องขัด เลื่อนลอยไปโดยเร็ว คุณพระยานอันมากไปด้วยกำลัง สามารถที่จะถลาร้อนไปมาได้ทั่วทิศในกลางหาวอยู่อย่างสนุกสนาน. ณะท่ามกลางราตรีอันเงียบสงัดในบัดนี้ คงมีแต่เทพเจ้าในเบื้องบนเท่านั้น ที่กำลังจ้องมองดูพระองค์อยู่อย่างขมุกขมัว ด้วยจักษุกล่าวคือ ดารอันใหญ่น้อยในนภากาศ. ทุกดวงทอแสงสีนวลปานประหนึ่งว่ากำลังร่าเริง เพราะมีหวังในข้อที่ว่าพระมหาบุรุษจักทรงออกมหาภิเนษกรรมนี้ เพื่อลุถึงความเป็นพระพุทธเจ้าผู้เป็นนาถะของโลกโดยแน่แท้.

“เราจักไปในบัดนี้” พระองค์ทรงรำพึงสืบไป. “เรายินดีที่จะเลือกเอาทางแห่งการจาริกไปอย่างโดดเดี่ยว ปราศจากมงกุฎอันเป็นที่เกรงขามของปวงสัตว์เพื่อต้อนรับเรา. เพราะไปนี้ก็เพื่อสู่ความปราศจากบ้านเรือนที่อาศัย แทนการไปเพื่อเลื้อยและเห่ลั่น ของผู้ยกออกปราบปรามเอาอาณาจักรอันอื่นมาเป็นของตน เพื่อความยกตัวขึ้น

สู่ความเป็นจักรพรรดิราช, เราไม่ต้องการมงกุฏ. เราไม่ยอมรับ
 อาณาจักรใดๆซึ่งขอร้องให้ปกครองเขาด้วยคมดาบ. แต่เราจะขยาย
 ธรรมาณาจักรของเราออกไปด้วยแสงสว่างแห่งธรรม พร และเมตตา.
 รถของเราต้องไม่หมุนไปด้วยล้อซึ่งเปื้อนเลือด ซึ่งจะจารึกนามของ
 เราไว้ให้ติดแน่นอยู่ตลอดทางที่มันผ่านไป ตามเยี่ยงอย่างแห่ง
 จักรพรรดิซึ่งชาวโลกเขานิยมกัน. ทางที่เราผ่านไป จักเป็นทางที่
 อวลอบด้วยसानตริสอันเยือกเย็น เพราะมันถูกเหยียบย่ำด้วยเท้าอัน
 บริสุทธิ์ของเรา. ฝุ่นธุลีที่พื้นดินอันได้สัมผัสกับเราเมื่อยามนอน
 จะเป็นรอยจารึกแห่งความสันโดษอันประเสริฐ ซึ่งสัตว์ผู้มีปัญญา
 จะอ่านออกได้เองในภายหลัง. เราจักแสวงผ้าเนื้อหยาบจากที่ๆเขา
 ทิ้ง เพื่อปกปิดกายตามแบบของอนาคาริกบุคคล ผู้ทรงชีพอยู่ด้วย
 อาหารที่คนใจบุญเขาทำทานให้ และถือเอาชอกผาหรือท้องั่ว และ
 รมเงาของไฟพรพฤษเป็นที่พักกาย เพราะว่าเสียงอันน่าอนาถของ
 ปวงสัตว์ผู้หลงมอย้อย่างไรที่ฟัง ได้ปลุกเร้าความเมตตาให้ลุก
 โพล่งขึ้นภายในดวงวิญญาณของเราอย่างสูง ยิ่งกว่าที่จะเมตตาต่อตัว
 เราเองได้. โลกอันเร้นแค้นอยู่ด้วยความเผาลนของกิเลส ซึ่ง
 สัตว์พากันบูชา โดยใช้ชีวิตของตนทั้งสิ้นเป็นต้นทุนอยู่ที่นี่ ย่อมมี
 น้ำหนักอันเพียงพอแล้ว ที่เราจะสละทุกอย่างๆ ที่เป็นความสำเร็จ
 ชีพของเราออกไปไว้ ซึ่งจะทำให้เราได้ชื่อว่าเราสละตัวเราเองเพื่อ
 โลก ในเมื่อไม่มีพระเป็นเจ้าองค์ใดเลย ที่สามารถช่วยโลกอัน
 น่าอนาถนี้.”

“ท่านสาธุชนคนใด สังเกตเห็นบ้างไหม, พระเจ้าองค์ใดเล่าที่ยอมเสีย
 สละความสุขของท่านเอง พยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อสานตีสสุขของประชาสัตว์ผู้
 เคารพสักการะต่อท่าน. เมื่อเขาเหล่านั้นพากันสวดสรรเสริญวิงวอน เส้น

สรวงด้วยโภชนาหารประกอบด้วยรสอันเลิศบุชาญอยู่ด้วยเนื้อและเลือดของสัตว์ที่รู้จักรักและกลัว เช่นเดียวกับพระпенเจ้าเอง สร้างเทวาลัยอันงดงาม วิจิตรเป็นที่สำนักและบำรุงบำเรอนักบวชผู้เป็นเจ้าหน้าที่ หรือตัวแทนของพระองค์อยู่ อย่างที่ความสวามิภักดิ์จะบังคับให้กระทำไปเพียงไร. แม้กระนั้น ก็จงดูเถิด ! คนที่กำลังทนทุกข์ทรมานควรช่วยเหลืออย่างยิ่ง ก็หาได้รับการช่วยคุ้มครองจากท่านไม่. ทุกคนยังหลงไหลอยู่ในขณะที่ทำการบูชาญญ์อย่างใหญ่หลวง มิได้สำนึกในวิธีที่จะเอาชนะต่อความตายอันบินโฉบไปมาอยู่รอบๆตน. ไม่มีใครเคยคิดว่าแม้จะไม่มีการบูชาญญ์ด้วยการใช้ชีวิตของเพื่อนสัตว์ด้วยกันเป็นการลงทุนอันนี้ ก็ยังคงมีความทุกข์ทรมานอยู่ในโลกนี้เท่ากันโดยไม่มีลดหย่อนเลย. ความทรมาณใจเพราะผิดหวังในความเปนอยู่ของตนก็ดี เพราะสูญเสียจากของรักก็ดี เพราะความแก่ชราและความใช้อันกระวนกระวายก็ดี ของใครเคยหมดไปเพราะการสวดบทกลอนอันไพเราะเพื่อกล่อมขับถวายเป็นเจ้าเหล่านั้บ้าง. สำนุศิษย์ของพระпенเจ้าบางคนกระทำหน้าที่ของตนกระทั่งแก่ชรา ความคิดของเขาก็อ้างมัวลงตามอายุอันยืดยาว และสลับไปเหมือนกับดวงตาของเขาซึ่งบัดนี้เต็มไปด้วยฝ้าและเปียกแฉะ. เขายึดเอาแทนบูชาเป็นที่ถ่ายบาปและที่พึ่งพาของเขา ไม่มีสถานที่ใดจะศักดิ์สิทธิ์ และมีอนุภาพเท่าสถานที่นั้น. แต่จงดูเถิด ! นั่นคือการยอมตัวเข้าไปอยู่ในกรงขังอันใหม่อีกนั่นเอง. เขายังตัวเองไว้ด้วยซี่เหล็กแห่งความเชื่ออันแน่นแฟ้นว่า ไม่มีทางอื่นใดที่คนเราจะหลุดรอดได้ นอกจากจะผ่านไปทางแทนบูชาเหล่านั้. เมื่อเขายังไม่มอบตัวเองให้แก่เรือนจำแห่งนี้ เขายังมีอิสระที่จะคิดตามเหตุผล ว่ามีร้อนก็ต้องมีเย็นแก่ มีมืดก็ต้องมีสว่างแก่ มีชั่วก็ต้องมีดี มีทุกข์ก็ต้องมีสุขแก่ ซึ่งล้วนแต่เป็นธรรมชาติของเหตุผลอย่างเดียวกัน ซึ่งทุกอย่างมีเหตุและเป็นไปตามเหตุ เช่นเดียวกับชาวนาที่หว่านไว้เช่นใด ย่อมจะได้เก็บเกี่ยวเช่นนั้น. ในบัดนี้เขาไม่สามารถ

ช่วยตัวเองอย่างเสรี หรือแม้ที่สุดเพียงแต่จะนึกเช่นนั้น; จะกระทำได้อีกเพียงแต่ในวงที่เชื่อกันอยู่ ว่าแล้วแต่จะทรงโปรด. พระпенเจ้าใจโหดร้ายคืบเลียด และเนื้อของสัตว์ที่รู้จักเจ็บปวดอยู่เสมอเช่นนั้น จะมีวิธีโปรดปรานแก่ศาสนศิษย์ของตนอย่างอื่น นอกไปกว่าการกระทำให้เป็นผู้ถูกกินถูกใช้ โดยพระเปนเจ้าเสมอไปอย่างไรได้. พระเปนเจ้าสร้างสัตว์ทั้งหลายมาให้มีบาป และสัตว์นั้นๆจะต้องถ่ายบาป ที่คนอื่นสร้างให้ตนด้วยการพลีเลือดเนื้อหรือชีวิตของตนเอง ซึ่งมันเปนความยุติธรรมตามแบบของพระเปนเจ้า ผู้ซึ่งโลกถือกันว่าเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมอย่างสูงสุด. ความเกิด ความแก่ ความเจ็บและความตาย เปนพรของพระเปนเจ้าผู้สร้างสรรพสัตว์ และพรข้อสุดท้ายอันสูงยิ่ง ก็คือกรงขังทิ้งดงามสำหรับขังดวงวิญญาณของตนเอง ให้เวียนวนทะเลเหวทยานหวังจะเพาะอยู่ต่อสิ่งที่พระองค์จะทรงโปรด, ในโลกนี้ โลกหน้า โลกอื่น และโลกต่อไปอันไม่รู้จักสิ้นสุด ซึ่งก็ยังมีความเกิดแก่เจ็บตายอย่างเดียวกัน. พระเปนเจ้ายังคงหวังที่จะรับพลีด้วยเลือดและเนื้อของปวงสัตว์ไม่มีวันสิ้นสุด เช่นเดียวกับความเวียนว่ายอันไม่มีขอบเขตที่จำกัดของชาวเรา, สัจสารวิญญูของเรายืดยาวและพันพันกันไปกับค้นหาของพระองค์โดยไม่มีจุดที่หมายของความรอดพ้น นอกจากสักว่าเป็นเพียงความหวัง. พี่สาวหรือน้องสาวของเราคนใดบ้าง ที่สักการบูชาพระองค์อย่างเยี่ยมแล้วได้รับพรจากพระองค์ ไม่ต้องได้รับความเจ็บปวดในยามคลอดบุตร ซึ่งหล่อนถือว่าบุตรนั้นก็เป้นพรของพระองค์ด้วยกัน. หล่อนเสียอีกเป็นผู้เข้มแข็งไม่อ่อนแอ สามารถปฏิบัติหน้าที่แห่งเพศของตนไปได้ด้วยดี ต่างกับพระองค์เองซึ่งอ่อนแอจนหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของตนไม่ได้โดยวิธีอื่น นอกจากการรีดนาทาเร้นเอาอย่างวิธีปิดประตูค้า จากสัตว์ที่น่าสงสารเหล่านี้ โดยเชื่อว่าถ้าไม่บูชาขัญญูจะประสบภัยนานาพิบัติ. พระเปนเจ้าที่อ่อนแอเหล่านี้ แม้จะมีบางองค์ที่มีเมตตาไม่ดุร้ายบ้าง ก็จะสามารถช่วยผู้อื่นได้อย่างไร ในเมื่อ

ช่วยพระองค์เองก็ไม่สามารถแม้แต่หน้อยเดียว. ถ้าชาวโลกเข้มแข็งกว่าพระเป็นเจ้าเหล่านั้นแล้ว เราก็ไม่สามารถได้รับหนทางแห่งความรอดพ้นอันใดจากท่าน. เราจะต้องหาทางเอาชนะความแก่ ความเจ็บ ความตายเอาเอง เช่นเดียวกับที่พี่สาวและน้องสาวของเราต้องหาทางช่วยตัวเอง ในยามคลอดบุตรที่ถือว่าเป็นพรของพระองค์ ฉันทิดก็ฉันทันนั้น.

พระเป็นเจ้ายอมตายไปเองในเมื่อไม่มีใครเส้นสรวงบูชา และได้ตายมาแล้วหลายพระองค์ เช่นเดียวกับนกที่ขาดเหยื่อ. ปริมาณของพระองค์ได้ย้อนกลับหลังมาก่อรูปใหม่โดยสร้างคณิตชีวิตขึ้นใส่ตน และค่อยวิวัฒน์เป็นสัตว์สี่เท้าต่ำต้อย กระทั่งเป็นตัวแมลง หนอน สัตว์เลื้อยคลาน ปลา นก สัตว์สี่เท้ากระทั่งเป็นมนุษย์ เทวดาผู้มีกายอันเป็นทิพย์ และพระเป็นเจ้าในที่สุด; และจักกลับจุติทำลายลงไปย้อนรอยมาใหม่เช่นเดิม มีการเกิดแก่ตายด้วยเช่นเดียวกับชาวเรา เป็นญาติสายโลหิตกับเรา หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็เป็นอันเดียวกัน. แม้กระนั้นเราก็ยังไม่สามารถเอาชนะความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตายของเราเองได้. ความไม่มีที่สิ้นสุด มากลายเป็นตัวความเกิดแก่เจ็บตายไปเสียเอง ดังนี้.”

พระองค์ได้ทรงรำพึงสืบไปว่า “หากว่ามีผู้ใดสามารถช่วยมนุษย์ให้พ้นจากความหมุนเวียนแห่งวัฏฏสงสารได้แล้ว ย่อมมีความหมายถึงว่าเป็นการพ้นจากความเกิดแก่เจ็บตาย. มันเป็นความสว่าง ซึ่งตรงกันข้ามกับความมืด ความสงบซึ่งตรงกันข้ามกับความทะยานอยาก และต้องอาศัยเหยื่อเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงอยู่เสมอ; และเป็นความมีอยู่เองได้โดยปราศจากความเวียน ซึ่งตรงกันข้ามกับความต้องวนเวียนจึงจะมีอยู่ได้ ซึ่งเป็นวิสัยของโลกียะอันยังไม่หลุดพ้นเป็นโลกุตตระไปจากโลกนี้. เมื่อความมืดกับความสว่างเป็นของคู่กัน และมีอยู่จริง, ความรอดพ้นจากปวงทุกข์ ก็ต้องเป็นของมีจริง.

เมื่อสภาพแห่งความรอดมี วิธีที่จะช่วยโลกนี้ให้รอดก็ต้องมีแน่นอน. เมื่อวิธีที่จะช่วยมีแล้ว ตามกฎแห่งเหตุผลและความจริง มันต้องมีวิธีแห่งการค้นคว้าที่ถูกต้องอยู่เป็นคู่กันและวิธีการแห่งการค้นคว้าอันนี้เอง ที่เราจะลงมือกระทำ นับแต่ขณะที่เราผละจากชนอันเป็นที่รักของเราไป.

เมื่อมนุษย์ยังกินเนื้อสัตว์ หรือเนื้อของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันทั้งดิบๆ ก็ยังสามารถมีมนุษย์ผู้ค้นพบวิธีการใช้ไฟเพื่อเผาจี จนกระทั่งการหุงต้ม และรู้จักเกษตรกรรมแทนการออกล่าเนื้อ และเก็บเกี่ยวข้าวซึ่งงอกอยู่เองตามป่า กระทั่งสามารถมีบ้านเรือน มีศิลปกรรม และอักษรศาสตร์อันงดงาม สำเร็จขึ้นด้วยนิ้วมืออันอ่อนสลวย ซึ่งนิ้วอันกระด้างในสมัยเพรงการจะกระทำไม่ได้เลย. นี่คือบำเหน็จของการค้นคว้าในวิสัยแห่งธรรมชาติ ซึ่งมันช่วยให้แก่ความปรารถนาของมนุษย์เรา แต่ก็ยังไม่หมายความว่ามันเป็นไปได้ที่สุด เพราะว่าเรายังมีความอยากที่สูงขึ้นไปกว่าเหลืออยู่อีก. รางวัลอันเป็นผลของการค้นคว้า ย่อมมีให้เท่ากับปริมาณแห่งความปรารถนา และตรงตามกระแสแห่งความต้องการของมัน. เท่าที่มาแล้ว เพื่อนสัตว์ของเราตกอยู่ภายใต้ความมืดบอด ในส่วนที่จะขยายขอบเขตแห่งการค้นคว้าของตน ออกไปจนถึงขีดที่จะเอาชนะความทุกข์ทั้งมวลนี้ได้ ทั้งนี้ก็เพราะยังไม่อึดใจในรสของงาม ซึ่งเขาหาทราบไม่เลยว่ามันเป็นสภาพที่ไม่ปราศจากความอึดความพอ. เมื่อเขาเกิดมาในท่ามกลางแห่งความสมบูรณ์พูนสุข การค้นคว้าของเขาก็ยิ่งขยายตัวออกไปในทำนองที่จะแสวงงามอันประณีตและวิจิตรยิ่งขึ้นไป และยิ่งขึ้นไปทุกๆ ขั้นที่เขาได้ประสบผล อันสามารถหล่อเลี้ยงตัณหาของเขาในขั้นนั้นๆ อันนำมาซึ่งความพากพวมใจแก่เขายิ่งนัก. แต่

เมื่อใดการค้นคว้าของเราเป็นผลสำเร็จ สิ่งซึ่งเป็นม่านดำอันปิดกั้น
 ระหัสลับอันนี้จะต้องเผยออก ให้ปรากฏแก่ตาของเพื่อนสัตว์ ผู้ตก
 อยู่ในสภาพอันเดียวกันกับเรา; โลกทั้งมวลจะพบความรอดพ้น
 พร้อมทั้งวิธีที่จะช่วยให้ได้รับความรอดพ้นอันนั้น. นี่จะเป็น
 บำเหน็จแห่งการค้นคว้าของเรา และนี่แหละคือสิ่งซึ่งเราผู้ยอมเสีย
 สละอาณาจักรจะพึงกระทำในบัดนี้. เราอยากจะทำเพราะเรารัก
 อาณาจักรของเรานั้นเอง แต่มันเป็นธรรมาณาจักรอันใหญ่หลวงตลอด
 สากลโลก แทนที่แห่งอาณาจักรอันเป็นการเห็นแก่ตัวอย่างวงแคบ
 ซึ่งเป็นดุษฎีม่านดำผืนน้อยๆ อันขาดกระรุ่งกระริ่งไปแล้วในบัดนี้. เรา
 ผู้มีโลกิยาณาจักรอันต้องสละทิ้งเพื่อธรรมาณาจักร จะเป็นผู้กระทำ
 ให้มฤตยูได้เผชิญหน้ากับผู้ซึ่งมีอำนาจเหนือมัน เอาชนะมันได้
 แล้วโดยที่มันยังไม่รู้สึกตัว, สัตว์โลกจะได้รับอุดมเสรีจากความ
 บีบคั้นของความชั่ว และความหม่นหมองมืดมนที่ทุกข์ประการ. ผอง
 คุณประโยชน์ทั้งปวงนี้ จะแผ่กว้างไปตลอดถึง ทั้งคนที่เรารู้จักหรือ
 ไม่รู้จัก ซึ่งในบัดนี้เขาเหล่านั้นจำเป็นต้องรอเราไปก่อน จนกว่าการ
 เสียสละของเราจะประสพผล ซึ่งเราเชื่อมั่นมันต้องเป็นไปในเวลา
 อันไม่นานเกินไปกว่าที่พวกท่านจะคอยได้. ดวงดาราทั้งหลายซึ่ง
 กำลังส่องแสงเผยคิตีให้เราในบัดนี้ ! เราเข้าใจเจ้าแล้ว และเรา
 กำลังจะออกเดินทางไป โดยอาศัยแสงของเจ้าเป็นเครื่องส่องทาง.
 ดวงตาแห่งสวรรค์ทั้งหลายเอ๋ย, เราขอบใจเจ้าซึ่งจ้องจับดูเรา ด้วย
 ความหวังสวัสดิ์ เพื่อเราจะสามารถทำตัวเราให้เป็นดวงประทีปอัน
 ส่องแสงไปได้ในที่ซึ่งพวกเจ้าส่องไปไม่ถึง คือในห้วงแห่งความมืด
 บอดของมวลมนุษย์. ธรณีเจ้าเอ๋ย, เจ้าสามารถทานทรงสัตว์ทั้งมวล
 ไว้ด้วยทรวงอกของเจ้า. แต่โทษอันเลวทราม และความทุกข์ยาก

อันชั่วร้ายของสัตว์เพียงผู้เดียวเท่านั้น ย่อมมีน้ำหนักเทียบเท่าด้วย ขุนเขาหิมาลัยซึ่งนับว่าเป็นหลักโลก. ถ้าความชั่วร้ายเหล่านี้ จะหมดไปจากตัวสัตว์ทุกถ้วนหน้าเมื่อไรแล้ว เจ้าจะได้รับความแบ่งเบา เป็นพื้นประมาณ แทบจะรู้สึกว่าได้ทานทรงสิ่งใดได้เลย. สัตว์โลกทั้งหลายเอ๋ย, ท่านทั้งหลายจำเป็นจะต้องอดทนต่อความโศกไป พักหนึ่งก่อน จนกว่าดวงประทีปจะช่วงโชติชัชวาลขึ้นแล้ว ท่านก็จะสามารถปิดเป่าความทนทรมานเหล่านั้นให้หมดไป. บัดนี้ฉันตกลงใจแล้ว, ฉันจะออกเดินทาง, และฉันจะไม่ยอมกลับจนกว่าดวงประทีปอันกล่าวนี้อาจได้โพล่งขึ้น โดยฉันเชื่อว่าการค้นหาด้วยความบากบั่นพยายามของฉันจะสามารถดูถึงผล ที่ฉันจำนงหวังในวัน.”

พระองค์ได้เสด็จผ่านไปในหมู่สาวสนมที่กำลังหลับอยู่เคียดดาช ล้วนแต่ทรงโฉมศราญตา เคยเป็นที่พอพระทัยอย่างยิ่งมาแต่ก่อน แต่บัดนี้ปรากฏในคลองพระเนตร ปานประหนึ่งเพียงดอกประทุมชาติที่ร่วงโรยอยู่เกลื่อนกล่นไปทั่วสระอันน้ำเนือยนิ่ง และเจียบส่งคอยู่เท่านั้น, มิได้ทรงเร้าความรู้สึกแห่งความผูกพันแต่ประการใด, นอกจากความรู้สึกแห่งความสงสาร อันเป็นความรักที่เจือไปด้วยความกตัญญู ในความจงรักภักดีอย่างยิ่งยดของสุภาพสตรีเหล่านี้ ที่ยอมเสียสละชนม์ชีพของตนเอง เพื่อความสุขของพระองค์ได้ทุกเมื่อ. พระองค์ตรัสว่า “นางผู้สุดสวาททั้งหลายเอ๋ย, ความสวามิภักดีของเจ้ากระทำให้เราหนีจากเจ้าไปได้แสนยากนี้กระไร. แต่ถ้าเราไม่ทนทำเป็นคนใจจืดปราศจากเจ้าไป เราทั้งหมดก็จะยังคงจำนนต่อความแก่และความตาย อันไม่มียาแก้. ความงามและความแจ่มใสของเจ้าจะสลายไป ในเมื่อความแก่และความตายอันดุร้ายนั้นมาถึง เช่นเดียวกับความงามของดอกกุหลาบ ซึ่งประจันหน้ากันกับความโรยร่วงของมันเอง. แม้เจ้าทั้งหลายจะสามารถหลับสนิทและเป็นสุขเช่นใน

บัดนี้ ได้เสมอไป แต่เจ้าก็ต้องตายอยู่ดี. ถ้าเจ้าจะพยายาม
 อำนาจความสำราญเบิกบานให้แก่ชนม์ชีพของเรามากขึ้นไป มันย่อม
 หมายความว่า ยิ่งกระทำความขมขื่นให้แก่เรามากขึ้นเท่านั้น เพราะ
 เป็นการกระทำที่เราทั้งหลายพากันติดจมอยู่ ส่วนเราลึฏฐกรบจน
 ด้วยความคับแค้นใจ ในการที่มองเห็นอยู่ตลอดเวลาว่า แทนที่จะ
 ช่วยหรือชนพวกเจ้าให้ประสบสวัสดิ์ กลับมาเป็นผู้เอาเปรียบแก่พวก
 เจ้าผู้หลงใหลไม่รู้สร้าง ซึ่งมันเป็นการนำขวยเงินแก่ใจเองเป็นที่
 สุด. ชีวิตอย่างเจ้านี้ ย่อมหาความเป็นอิสระอันใดมิได้, เหมือน
 กับพืชพรรณผักอันงอกเขียวขึ้นในต้นฤดูฝนแล้ว ฝน ฝน ทนหนาว
 ทนแดด ผ่านไปตลอดฤดูกาลแห่งขบปี แล้วก็ตายไปด้วยความ
 ดุร้ายของฤดูร้อนเท่านั้นเอง แม้จะกล้างอกใหม่อีกครั้ง ก็หาความ
 เป็นอิสระของตนอันมีอยู่เหนืออุตุนิยมเหล่านี้สักนิดหนึ่ง ก็หาไม่ได้.
 ความเพิดเพลินันท์ ซึ่งเรากับเจ้าเคยได้รับร่วมกันในกาลก่อนๆ
 นั้น บัดนี้มันเป็นสิ่งที่ซาเย็นไปเสียแล้ว ด้วยอำนาจแห่งการมองเห็น
 ความดุร้ายและขมขื่นของธรรมชาติ อันบีบคั้นชีวิตอยู่ทุกๆขณะ,
 และเราต้องตกอยู่ในสภาวะเป็นนักโทษประหาร ซึ่งการประหารของ
 ตนใกล้เข้ามาทุกทีแล้ว. ความทะยานในทางกามจึงกลายเป็นของ
 ต้องจำฝังไปในบัดนี้. เราจักลาพวกเจ้าไปเพื่อแสวงหาแสงสว่างที่
 ยังไม่ปรากฏ เพื่อมวลมนุษย์ที่ยังหลับใหลอยู่ในท่ามกลางแห่งความ
 มืดของตนเอง เพราะเรารู้สึกว่าไม่มีทางอื่นใดที่จะมาทำให้เราได้รับ
 ความบันเทิงแทนความปรารถนาในทางโลกียสมบัติได้ นอกจากทาง
 ที่เรากำลังจะไปนี้.”

ขณะที่นี้ ท่านผู้สดับทั้งหลายควรจะระลึกถึงพระพุทธภาสิต ซึ่งพระองค์
 ได้ตรัสแก่มาคัณทียะปริพพาชก ภายหลังแต่กาลที่พระองค์ได้ตรัสรู้แล้ว

ตอนหนึ่ง ณะโรงที่บูชาไฟอันปลุกด้วยหญ้าของภารทวาชพราหมณ์ ว่า “มาคัณทียะเอ๋ย, ครั้งเมื่อเรายังเป็นคฤหัสถ์ประกอบการครองเรือน ได้ อิ่มพร้อมไปด้วยกามคุณทั้งห้า ให้เขาบำเรอตนอยู่ด้วย รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสในทางกาย ล้วนแต่ชนิดที่สัตว์พากันอยากได้ รักใคร่พอใจ ยวน ใจ เข้าไปผูกพันไว้ซึ่งความใคร่ และที่เกาะเกี่ยวของราคะ. มาคัณทียะเอ๋ย, เรามีปราสาท ๓ แห่งเป็นที่อยู่ในฤดูทั้งสาม คือฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน ให้เขาบำเรอเราอยู่ด้วยดนตรี มีสตรีล้วนไม่มีบุรุษเจือปน. ไม่เคยลงจาก ปราสาทตลอดฤดูฝนสี่เดือน. ครั้นล่วงมาถึงอีกสมัยหนึ่ง เรามาพิจารณา เห็น เหตุ ผล ความอรร้อย โทษที่น่าสงสาร และอุบายเป็นเครื่องออกไปพ้น จากโทษนั้นๆ ของกามคุณทั้งหลายตามที่เป็จริง, เราจึงละความอยากใน กามทั้งหลายเสีย. ความเดือดร้อนเพราะกามบันเทาไป และมีจิตตั้งสงบอยู่ เองในภายใน. เรายังได้เห็นสัตว์เหล่าอื่นที่ยังไม่ปราศจากความกำหนัดใน กาม กำลังถูกตัณหาในกามเกี่ยวกินเอาอยู่ ถูกความกระวนกระวายในกาม รุมเผาอยู่ แต่ก็ยังขึ้นเสพกามอยู่นั่นเอง, ตัวเรามีได้ทะเยอทะยานตามสัตว์ เหล่านั้น ไม่ยินดีในการเสพกามเลย ข้อนี้อะไรเพราะเหตุไรเล่า ? มาคัณทียะเอ๋ย, เพราะว่าคนเราถึงแม้จะมีความยินดีชนิดที่ปราศจากกาม หรือปราศจาก อกุศลธรรมทั้งหลาย* แต่ก็ยังจัดว่าเป็นสัตว์ที่เลวทรามอยู่ เพราะความยินดี นั้น, เหตุนั้นเราจึงไม่ทะเยอทะยานตามสัตว์เหล่านั้น และขึ้นเสพกามอีกเลย. มาคัณทียะเอ๋ย, เทพบุตรที่มีนางอัปสรแวดล้อมอยู่ในสวนนั้นวัน ปราโมท บันเทิงอยู่ด้วยกามอันเป็นทิพย์. เทพบุตรนั้นๆ ครั้นเห็นคหบดีหรือบุตร คหบดีในมนุษย์โลกนี้ บันเทิงอยู่ในกามอันเป็นวิสัยแห่งมนุษย์ ท่านจะเข้าใจ ว่าเทพบุตรนั้น จะทะเยอทะยานต่อกามบันเทิงของคหบดีหรือบุตรคหบดีนั้น เสียหรือ ?” มาคัณทียะปริพพาชกได้ทูลสนองพระดำรัสว่า “หามิได้เลย,

๑. เช่นติดใจในฉาน.

พระโคตม, เพราะว่ากามที่เป็นทิพย์ น่ารักไคร่กว่า ประณีตกว่า กว่ากามที่เป็นวิสัยของมนุษย์.”

ในเรื่องนี้ ท่านผู้สดับทั้งหลายจะสามารถมองเห็นความที่ดวงจิตต์ของพระองค์หลุดลอยไปได้ พ้นจากความเกาะเกี่ยวของกาม หรือความยินดีทุกๆ ประเภท เพราะว่าพระองค์ได้ทรงเล็งเห็นสิ่งๆหนึ่ง ซึ่งประเสริฐกว่าความยินดีเหล่านี้ และสิ่งนั้น ก็คือความหลุดพ้น และทางที่พระองค์สามารถจะช่วยปวงสัตว์ให้หลุดพ้นจากปวงทุกข์นั้นเอง. ความพัวพันอยู่ในวิสัยโลก คือความหมักหมมจมติดอยู่ในสิ่งอันน่าอดหนาระอาใจ และความหลุดพ้นคือความปลอดโปร่งจากสิ่งนั้นๆ.

เมื่อพระองค์ทรงเพ่งเล็งไปยังความหลุดพ้นได้อย่างแจ่มแจ้งแล้ว จิตต์เพ่งแน่วต่อมหาภิเนษกรรมอันประเสริฐ ด้วยประการฉะนี้.

๓. จาณกร

พระโพธิสัตว์ได้เสด็จออกมาภายนอกพระตำหนัก และไปปลุกนายฉันทะผู้สารดี. ฉันทะนายฉันทะนี้คือตัวอย่างแห่งข้าผู้จงรัก ขอมอุทิศตนเพื่อพิทักษ์เจ้าชาย โดยถือเอาธรณีประตูปืนที่หลับนอนตลอดมา โดยหวังว่าภัยพิบัติอันใดอันจะย่ำยีเจ้าชายนั้น จำจะต้องผ่านศีรษะของตนเข้าไป หรือมิฉะนั้นตนจะเป็นคนแรกที่จะพลีชีพเพื่อเจ้าชายได้ทุกเมื่อในยามอันตราย. พระองค์ได้เสด็จไปถึงและตรัสว่า “ฉันทะเอ๋ย, ฉันทะจะจากวังออกไปสู่มหาภิเนษกรรมนี้ในบัดนี้. เพื่อนจงไปผูกกัณฐกะมีเครื่องพร้อมมาให้เราโดยด่วน. มันถึงเวลาแล้วที่ฉันทะจะต้องลาจากวังอันอร่ามเรือง ซึ่งใจของฉันทะรู้สึกว่ามันเป็นคุกที่คุมขัง, ออกไปแสวงหาสัจธรรม อันเป็นเครื่องบำบัดสรรพทุกข์ของปวงสัตว์ จนกว่าจะพบ.”

นายฉันทะได้ทูลสนองว่า “ข้าแต่พระลูกเจ้า, มิเป็นการน่าประหลาด และไร้ประโยชน์เกินไปหรือ ในข้อซึ่งบรรดาพราหมณ์ผู้รู้โหราศาสตร์ได้พากันกล่าว ให้เรามีหวังและรอคอยเวลาที่พระองค์จะทรงครอบครองมหาอาณาจักร เป็นจักรพรรดิราชาเหนือพระราชาทั้งหลาย. พระองค์จะทรงทอดทิ้งพระราชอำนาจอันใหญ่หลวง เพื่อออกไปถือกะลาเป็นคนขอทานเช่นนั้นหรือ ? ในเมื่อพระองค์ทรงมีเมืองสวรรค์อันเกษมสุขอยู่นี้แล้ว พระองค์ยังทรงใคร่ที่จะเสด็จไปสู่วิเวกอันอ้างว้าง และทนทรมานเพราะขัดแคลนทำไมหนอ ?”

พระมหามุรุษได้ตรัสว่า “เพื่อนเอ๋ย, ความวิเวกอันอ้างว้างนั้นแหละคือสิ่งที่ฉันต้องการ เพราะมันมีค่ายิ่งไปกว่ามหาอาณาจักร และสรรพสิ่งทั้งปวง ซึ่งล้วนแต่ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งความแปรผันประลาดกลับไปโดยเร็ว. เราจักสร้างสรรธรรมอาณาจักร และเราเองจักเป็นธรรมราชาเหนือราชาแห่งธรรมทั้งหลาย และเพราะเหตุนั้น ข้อที่โหรทั้งหลายกล่าวย่อมไม่ผิดไปแม้แต่ประการใด. สวรรค์อันเรามีอยู่ขณะนี้ นั่นเป็นคุกที่คุมขังอันมีความเสนาหาเป็นชี้เหลือคณานับ ซึ่งความเร่าร้อนอันไม่มีสิ่งใดสามารถรำงับ, แต่กะลาแห่งคนขอทานนั้นแหละเพื่อนเอ๋ย คือนิมิตรแห่งความเป็นอยู่ในสวรรค์อันแท้จริง เพราะว่าสามารถอำนวยให้ซึ่งความเยือกเย็น และอิสสระภาพอันแท้จริง. ไปนำกัณฐกะมาโดยเร็วเถอะเพื่อนเอ๋ย.”

นายฉันทะคนสนิทยังไม่หมดความพยายามที่จะเหนี่ยวรั้งพระองค์ ได้ทูลยับยั้งสืบไปว่า “ข้าแต่พระลูกเจ้าผู้เป็นดวงชีพของชาวเรา, ขอพระองค์จงทรงหยั่งทราบถึงความโศก อันจะพึงเกิดแก่พระบิดาผู้มีวัยอันชราแก่รอบแล้ว, แลของคำนึงถึงความพิลาปโศกาตุร อันจักเกิดขึ้นแก่บรรดาผู้ซึ่งพระองค์ได้เคยรับรณมรรณร่วมความเกษมสุขด้วยกันมา. พระองค์จะทรงสามารถ

บำบัดทุกข์ของพวกเราได้อย่างไร ในเมื่อทรงสละละไปโดยปราศจากเกียรติ
เช่นนี้.”

“ฉันนะเอ๋ย” พระองค์ตรัส, “มันเป็นความรักที่มีใช่ความรัก
ในการที่เราจะพัวพันอยู่กับสิ่งที่ตนรัก แต่มันเป็นความเห็นแก่ตัว
เพื่อความสนุกสนานของตนโดยถ่ายเดียว. การที่เราจักละทิ้ง
หลายไปสู่วิเวกเพื่อค้นหาธรรมอันสูงสุด นั่นแหละคือความรักที่ถูก
ต้อง ซึ่งฉันมีไว้เพื่อพระบิดาและเทวีของฉัน อันเป็นผู้ซึ่งฉันรักยิ่ง
กว่าความบันเทิงของตนเอง รวมทั้งความบันเทิงของพระบิดาและแม่
นางเทวี ในเมื่อมีฉันอยู่เป็นเพื่อน เข้าด้วยกัน. ฉันยินดีที่จะเลือก
เอาฝ่ายความรักอันแท้จริง เพราะว่ามันสามารถช่วยให้เรารู้วิธีอัน
ถอนตนออกจากบ่วงแห่งความหลงใหลผลิตเพลิน ในความเป็นอยู่
ของเราเอง. แน่นนอนแล้วเพื่อนเอ๋ย, ไม่มีสิ่งใดที่สามารถแปรผัน
ความมุ่งหมายของเราให้เป็นอย่างอื่นไปได้ จงไปนำกัณฐกะมาโดย
เร็วเถิด.” และในบัดนี้ฉันนั้นจะได้ออกไปติดตามพระประสงค์.

เมื่อนายม้านั้นงัดกัณฐกะมายังที่พระองค์ทรงรออยู่ มันได้เริ่มคำรน
ร้องในเมื่อได้เห็นพระองค์แต่ที่ไกล คล้ายๆกับมันจะล่วงรู้ความประสงค์
ของเจ้านายของมัน และพอใจในตนเองที่จะได้เป็นพาหนะแก่เจ้านายในยาม
เสด็จออกเพื่อธรรมาณาจักรอันอุดมเกียรติ. เสียงร้องผสมกับเสียงแห่งการ
ขู่เข็ญด้วยเท้าอันสวมด้วยเกือกเหล็กของมัน สามารถที่จะปลุกคนให้ตื่นขึ้น
ทั้งพระราชวังหลวง, ถ้าหากว่าพระสัทธตจะจะไม่ประคองศิระและลูบคลำ
คออันล้ำสันเปนมันเหลือบของมัน พร้อมด้วยเสียงกระซิบเบาๆ ดังที่
พระองค์เคยทรงกระทำแก่มันมา. เจ้าชายได้ตรัสว่า “สงบนิ่งเสียเถิด กัณฐกะ
ที่รักของฉัน. ฉันกำลังจะไปสู่วิถีทางไกล อันไม่เคยมีอศวินคนใดสามารถ
ไปถึงมาแต่ก่อน เว้นแต่พระพุทธเจ้าทั้งหลายอันล่วงมาแล้วในอดีต. เพราะ

ว่าคืนนี้ในบัดนี้ ฉันกำลังจะออกเพื่อค้นหาสังฆกรรม ซึ่งการค้นหาของฉันจะไม่สิ้นสุดลงได้เลย ก่อนแต่นั้นจะได้พบความจริง ซึ่งสามารถจะช่วยบรรดาสัตว์ ไม่เฉพาะแต่ที่เป็นมนุษย์พุดจาได้เท่านั้น แต่มันจะทั่วไปถึงสัตว์ที่มีรู้จักการพุดจาเช่นเจ้าด้วย. จงร่าเริงและว่องไวเถอะนะกัณฐกะ, เมื่อฉันกระตุ้นเตือนว่าจงไปละทิ้งไปให้เร็วยิ่งกว่าลมหวน. ในการอาษาเจ้าครั้งนี้มะอ้าย ถ้าเป็นไปได้แล้วจะได้ชื่อว่าเจ้ามีส่วนกับฉัน ในการบำเพ็ญกุศลบารมีเพื่อช่วยเหลือสัตว์โลกให้พ้นจากปวงทุกข์. สัตว์โลกกำลังทรมานด้วยความหลงไม่สำนึก จึงไม่มีความหวัง และไม่ฉลาดพอที่จะช่วยตัวเอง. มะที่รักเอ๋ย, จงอย่ามีสิ่งใดสามารถกีดขวางทางของเจ้า เช่นเดียวกับที่ไม่มีสิ่งใดสามารถกีดขวางทางแห่งความจำนงของฉัน แม้ว่าทางของเราจะเต็มไปด้วยดาพั้งพันเล่มกวัดแกว่งอยู่ และหลุมบ่อนานาประการ.”

พระองค์ได้เสด็จขึ้นประทับเหนือหลังแห่งกัณฐกะ อันมีสีขาวดุจน้ำนมตลอดทั้งตัว เว้นแต่สีระยะเท่านั้น ซึ่งมีสีดำเป็นมันขลับดุจสีนิล, มีหนวดขาวแข็งดุจเส้นหญ้าปล้อง ประกอบด้วยกำลังพลังเป็นยอดเยี่ยมกว่าม้าพันธุ์สินธุบรรดามีในพระราชวังหลวง. เมื่อยามวิ่งไปบนพื้นอันมีแผ่นศิลาลาด ย่อมก่อให้เกิดประกายเพลิงเพราะเกือกเหล็กซึ่งสวมอยู่ที่เท้าของมัน. ณะบัดนี้ปรากฏว่ามีดอกไม้ป่าสีแดงโรยอยู่อย่างเกลื่อนกล่น หนาแน่นตลอดทางที่พระองค์จะเสด็จไป และบางแห่งก็มีพรมเนื้อละเอียดอ่อนปรูร่องไว้ แม้ว่ากัณฐกะจะออกกลาวิ่งแผ่นดินของไปอย่างเคย ก็หาทำให้เกิดเสียงอย่างใดไม่. ทั้งนี้ ในพระคัมภีร์กล่าวว่า เป็นการกระทำของทวยเทพผู้เปนนอกวิสัยสมานกาย และยังมีเทพแห่งสุทธาวาสบางพวก ได้ช่วยกันกุมเสียงดังของเครื่องอันผูกสอด เช่นบังเหียนและสายโซ่ อันทำด้วยเหล็ก. ประดุจเหล็กซึ่งตามธรรมดาต้องอาศัยกำลังแห่งชายฉกรรจ์จำนวนร้อยคน เพื่อทำการเปิดปิดนั้น บัดนี้เปิดกว้างอยู่. เหล่าทหารผู้เปนนทวารบาลพากันหลับสนิท เพราะมีลมอัน

ประหลาด ซึ่งสามารถพัดคนให้วิ่งเหวี่ยงกว่าลมแห่งไรฝุ่น ได้โชยพัดมา, ซึ่งตามพระคัมภีร์ กล่าวไว้ว่า เป็นการกระทำของทวยเทพบางพวกด้วยกัน. เทพเหล่านั้นพากันคำนึงว่า พระมหาสัตว์ได้สละราชสมบัติอันมากมายเสีย ประดุจว่าก้อนเสลดและน้ำลายที่คนเราสลัดออกจากปาก, ฉะนั้นเราจะไม่ช่วยกันกระทำส่งเสริมให้พระองค์เสด็จออกได้โดยสวัสดิภาพแล้ว ทวยเทพถ้วนทั้งสากล จะพากันกล่าวโทษเราผู้เป็นอนุปาลกเทพประจำพระนคร เหตุว่าได้มีการป่าวประกาศกันแล้วในหมู่เทพเจ้าว่า พระองค์จะเสด็จออกเพื่อความรอดพ้นของสากลสัตว์ รวมทั้งเทพเจ้าทั้งหลายในเร็ววันนี้. พระมหานุรุชจึงเสด็จออกจากพระนคร ได้โดยปราศจากอุปสรรคใดๆ.

พอพระองค์เสด็จพ้นจากประตูพระนคร วัสวัติมารผู้เป็นจอมเจ้าแห่งโลกียสุข ได้ปรากฏขึ้นในคลองพระเนตรในภายใน มีอาการแห่งมิตรผู้หวังดี ประหนึ่งว่าจะเอื้อนอวยซึ่งประโยชน์อันใหญ่ยิ่งแก่พระองค์ และได้กล่าวกะพระองค์ว่า “ดูก่อนสิทธิทัตตะผู้มากไปด้วยกำลัง, ในระยะเวลาอันไม่เกินกว่าเจ็ดวันนี้ไป ท่านจักสามารถยึดไว้ซึ่งจักรแก้วอันเป็นทิพย์ อันเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นจักรพรรดิราชา ซึ่งกำลังแขนของท่านจะน้อมนำประชาสัตว์ในสี่ทวีปไปได้ตามที่ท่านปรารถนา เพื่อลุล่วงความเกษมสุขตามที่ท่านประสงค์. ท่านจะสามารถรุดดวงจิตต์ของคนทุกคน ให้เปี่ยมชุ่มด้วยความยินดีว่าพวกเขาเหล่านั้น มีท่านเป็นเจ้านาย เป็นบุตร, เป็นพี่น้องชาย, และเป็นภัสดาผู้ปกป้อง. ท่านจงกลับคืนเข้าสู่นครและโปรดปรานเขาเถิด.” แต่พระองค์ทรงทราบว่ นั่นคือเสียงแห่งมารผู้คอยจ้องหาโอกาส เมื่อสัตว์เผลอสติแล้วทำลายล้างด้วยอาการอันฉาบบังไว้ด้วยมิตรภาพ. พระองค์ตรัสตอบว่า “มารผู้มีบาป, ท่านมาเตือนเราถึงสิ่งที่เรารู้อยู่แล้วทุกเมื่อ. ท่านคอยจ้องหาโอกาส ที่จะหมุนความรู้ของเราให้เปลี่ยนกระแสไป ดูกายจากผู้มาป้อยอพอผู้ฟังเผลอตัวแล้ว ก็ขอสิ่งซึ่งเขามีสมารถให้

ในยามปกติ. ดูก่อนท่านผู้เปนนอมิตรต่อความดี, ท่านกำลังมา
 ล่อลวงเราผู้ถอนตนออกจากกามคุณ ให้กลับลงสู่เปลือกตมอันนั้นอีก,
 ท่านจะทำเราผู้หลุดมาแล้วจากหลุมเพลิง ให้กลับคืนลงไปสู่หลุม
 เพลิงดั่งเก่า. ดูก่อนเจ้าผู้มีกามเปนนเยื่อล่อ, เรายังไม่ผลอตัว
 กินเหยื่อของเจ้าอีกต่อไป.”

มารได้หลีกทางให้โดยลักษณะแห่งความคุมแน่น ราวกะว่าถ้าพระองค์
 ทรงผลอสติเมื่อใด การหน่วงเหนี่ยวให้ออกจากทางก็จะมีขึ้นอีกเมื่อนั้น.

ณะภายนอกพระนครและบนหลังแห่งกัณฐกะ ซึ่งสามารถหมุนกลับตัว
 เร็วดุจวงล้อของนายช่างหม้อนั่นเอง พระโพธิสัตว์มีพระพักตร์ต่อนครแล้ว
 ได้ทรงกระทำการอำลาด้วยการกล่าวคำอธิษฐานจิตต์ว่า ถ้าพระองค์ยังไม่
 ทรงพบทางแห่งความรอดพ้น และนำพระองค์ข้ามขึ้นจากสงสารสาครแห่ง
 ปวงทุกขได้เพียงใด จะไม่ทรงกลับมายังนครบิลพัสดุ์อยู่เพียงนั้น และ
 ทวยเทพย่อมเปนนพยานในข้อนี้. แล้วพระองค์ก็ทรงชักบังเหียนม้าหันกลับ
 และกระดุนเดือนกัณฐกะให้หื้อเหยียดไปดุจลมพัด มีนายฉันทะจับพวงหางวิ้ง
 แขนบข้างไปโดยเร็ว ซึ่งเป็นธรรมเนียมของนายควานม้า ผู้สามารถแห่งอินเดีย
 สมัยนั้น.

มันเป็นวันเพ็ญบุรณมี แห่งเดือนอาสาฬหะอันเป็นเดือนสุดท้ายของฤดู
 ร้อน. ความมืดซึ่งปกคลุมอยู่ณะพื้นพิภพ ได้ถูกขับไปโดยรัศมีแห่งแสง
 จันทร์ และเหล่าดาราใหญ่น้อย อันทอแสงแจ่มจรัสอยู่ในนภากาศ เช่นเดียวกับ
 กับความอลังการ ได้ถูกกวาดล้างไปจากดวงจิตต์ของพระองค์ อย่าง
 เกลี้ยงเกล้า และเกลี้ยงเกล้ายิ่งขึ้น นับแต่ขณะที่ได้ก้าวเท้าข้ามธรณีประตู
 แห่งนครมา จนกระทั่งถึงการหื้อเหยียดของกัณฐกะ ได้นำพระองค์ห่างจาก
 พระนครยิ่งขึ้นทุกที. ความโปร่งโล่งได้เกิดขึ้นภายในดวงพระหทัย นับว่า
 เปนรสใหม่อันพระองค์มิเคยทรงได้รับมาก่อน และมาได้รับในครั้งนี้ ย่อม

เป็นการรับรองพระดำรัสของพระองค์เอง ซึ่งทรงตรัสแก่การทวาทพราหมณ์
 ผู้หนึ่ง ภายหลังแต่ที่พระองค์ได้ตรัสรู้แล้วว่า “มราวาสกับแคบนัก ส่วน
 การบรรพชาเป็นเสมือนท้องฟ้าอันโปร่งโล่ง. อันคนผู้อยู่ครองเรือน
 จะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์สมบูรณ์เต็มที่ ดูกังขันธ์อันเขาขัด
 จันทน์เงาดีแล้วนั้น หาได้ไม่.” ดังนี้.

พระองค์ได้ทรงรับรสแห่งบรรพชาเนกขัมมกิจ ในท่ามกลางกระแส
 แห่งธารน้ำตาของบุคคลผู้จึงรักด้วยความเสน่หาในพระองค์. ด้วยว่าก่อน
 หน้าถึงวันออกมหาภิเนษกรรมนี้ มีเหตุผลนานาประการ นับตั้งแต่ความเบื่อ
 หน่ายที่ปรากฏออก โดยการได้ทอดพระเนตรเห็น คนแก่ คนเจ็บ และคนตาย
 อันแสดงให้เห็นพระบิดาและผู้อื่นทราบได้ว่า พระมหาสัตว์ของชาวเรจักต้อง
 เสด็จออกบรรพชาแน่แล้วเป็นต้นมานั้น ท่อธารแห่งน้ำตาได้หลั่งไหลอยู่ไม่
 ขาดสายในภายในพระราชวังหลวง และทุกคนทราบดีว่าจะไม่มีผู้ใดสามารถ
 ยับยั้งความปรารถนาของพระองค์ เช่นเดียวกับที่ไม่มีใครสามารถยับยั้งความ
 คิรินของช้างสารผู้เฒ่ามันฉันทก็ฉันทนั้น. แม้จะไม่มีใครทราบได้ว่าพระ
 องค์จักเสด็จออกในวันไหนก็จริง แต่ทุกคนเชื่อแน่ว่าพระองค์จะต้องเสด็จ
 ออก จึงพากันส่งเสด็จไว้ล่วงหน้าด้วยการหลั่งน้ำตา ซึ่งมีแต่เสียงกระซิกอยู่
 ทั่วๆไปในระยะนั้น. แม้ว่าจะไม่มีใครนอกจากนายฉันทและกัณฐกะ ที่ได้
 เห็นพระองค์ในยามเสด็จออก แต่พระองค์ก็ได้เชื่อว่าเสด็จฝ่าออกไปในท่าม
 กลางดวงใจอันอ่อนระโหยของทุกๆคน ผู้รักพระองค์อยู่ทุกเมื่อเชื่อกัน
 นับแต่เป็นที่นอนใจกันว่าอย่างไรเสีย พระองค์ก็จักต้องเสด็จออกเป็นแน่แท้.
 เพราะฉะนั้นพระองค์จึงได้ตรัสแก่พระราชกุมารองค์หนึ่ง เมื่อพระองค์ได้
 ผ่านพ้นการตรัสรู้ไปแล้วเป็นเวลานานว่า “เมื่อเรายังไม่ได้ตรัสรู้ ความ
 คิดได้เกิดขึ้นในใจเราว่า ตานติสุขอันแท้จริงนั้น ใครจะบรรลุได้
 โดยง่ายเป็นไม่มี. ดูก่อนราชกุมาร, ต่อมา เรานั้นทั้งที่ยังหนุ่มแน่น

มีเกสดำสนิท กำลังงอแงอยู่ด้วยยาวแห่งปฐมวัย, ขณะเมื่อ
มารดาบิดาไม่ปรารถนาด้วย กำลังพากันร้องไห้มีน้ำตานองหน้าอยู่
เราได้ออกจากเรือน, ปลงผมและหมวดครองผ้าล้อมผาด เป็นผู้ไม่
มีเรือนไป”^๑ ดังนี้.

สรุปความว่าพระสิทธัตถะผู้เป็นเจ้าชาย อันมีจักรรัตนอยู่ในกำมือ ได้
ทรงสละโลกียารมณ์ ทอดทิ้งพระราชบัลลังก์ ปลดเปลื้องบ่วงชีพทุกข์
ประการ แล้วเสด็จเข้าสู่ภาวะแห่งอนาคาริกชีพ ด้วยอาการอันสัจจะพึงทำ
ได้โดยยาก ด้วยประการฉะนี้.

๔. บรรพชา

พระโพธิสัตว์ทรงกัณฐกะควบจับไปในท่ามกลางแห่งราตรี โดยมีหยุด
หย่อน มุ่งตรงลงมาทางทิศใต้ ซึ่งตามพระคัมภีร์กล่าวว่าห้อมล้อมไปด้วย
ทวยเทพอันแน่นขนัด. คบเพลิงได้สว่างไสวไปทั่วทุกทิศ กระทั่งยอดแห่ง
เทวันคีรี. นาค ครุฑ กิณรี กุมภภัณฑ์ คนธรรพ์ เทตย์ และท้าวทั้งหลาย
ต่างพากันสำแดงตนด้วยการกระทำสักการบูชา. ห่าฝนแห่งดอกไม้สวรรค์
ได้ตกลงมาสู่พื้นดิน มีดอกมณฑารวะ และดอกปริณัตตะเป็นต้น; ในท้องฟ้า
ดูประหนึ่งเมฆอันมีดมิดเพราะเหตุแห่งความหนาแน่น ไม่ขาดสายแห่งบุบผา
ชาติเหล่านั้น. ทิพยสังคีตบันลือลั่นปานประหนึ่งเสียงฟ้าอันคนอง และ
เสียงแห่งอสณิบาตซึ่งสลับอยู่เป็นระยะๆ ประกอบกับเสียงกัมปนาทแห่งห้อง
มหาสมุทรเมื่อขมบ้าคลั่งด้วยลมร้าย. โลกธาตุได้หวั่นไหวอ้ออิงดูส่ง
เสียงว่า “ชะนะแล้วพระองค์, ชะนะแล้วเจ้าข้า.” หมู่มารพากันกอดเข่า
นั่งสยบก้มหน้านั่ง คุณคนผู้เสียทรัพย์สูญสิ้นเนื้อประดาตัว เพราะความไม่

๑. ราชวັคค์ ม.ม. ไตร. ล. ๑๓ น. ๔๔๐, แก่โพธิราชกุมารแห่งมคธ.

สมหมายในการที่จะอำพรางสัตว์โลก ไว้จากทางแห่งความรอดพ้นไปจากอำนาจของมันเองในขั้นนี้ ซึ่งจะต้องคอยหาช่องเกียดกันสืบไปในโอกาสหน้า แต่ก็เป็นการยากที่จะกระทำได้ ยิ่งขึ้นทุกที. เพราะว่ามหาภิเนษกรรมนี้ย่อมเป็นเสมือนหนึ่งการแผ้วถางทางอย่างโล่งเตียน ไปสู่วิมุตติภาพอันสูงสุดอันใดก็ฉนั้น.

ในเวลาปัจจุสมัย ดวงจันทร์ได้เคลื่อนลงต่ำ มีรัศมีอันจางลง คล้ายๆ กับความเมื่อยล้าของพระองค์ ทั้งนายฉันทะและกัณฐกะ ซึ่งในบัดนี้ได้ขับเคลื่อนไปอย่างธรรมดา. ในบางคราวที่ลัดเลี้ยวไปทางโน้นทางนี้เป็นเวลานานๆ ดวงจันทร์ได้มาปรากฏอยู่ตรงพระพักตร์ในมุมเฉียงอันต่ำ จึงทำให้รู้สึกประหนึ่งว่าได้มีการจ้องมองซึ่งกันและกัน ระหว่างพระองค์กับดวงศศิธรนั้น. ตามพระคัมภีร์กล่าวว่า ในชาติอันเป็นอดีตกาลนานไกล ครั้งหนึ่งพระองค์ทรงเสวยพระชาติเป็นกระต่ายป่า มีสองสัตว์คือ วานรกับสุนัขจิ้งจอกเป็นสหายร่วมทุกข์สุข. ในวันเพ็ญอันแจ่มจรัสเช่นวันเดียวกันนี้นั้น ทั้งสามสัตว์ได้เสาะแสวงหาอาหารเพื่อบำเพ็ญทานแก่ปฤกาหกของตนๆ. วานรได้ผลไม้จากป่าสูง, สุนัขจิ้งจอกได้ปลาของชาวประมงที่ตกเรียกราดเหลือทิ้งอยู่ตามหาดทรายด้วยความเปลอ, ส่วนพระมหาสัตว์ผู้เป็นกระต่ายนี้ ไม่มีสิ่งใดเพราะเหตุที่ตนเป็นสัตว์มีหญ้าเป็นอาหาร. แต่ในที่สุดก็ได้อุทิศตัวกระโดดเข้าไปในกองไฟของพราหมณ์ผู้นั่งผิงไฟอยู่ด้วยความหนาว เพื่อให้เนื้อเป็นทานแก่พราหมณ์นั่นเอง. และมันเป็นวันเพ็ญเช่นเดียวกับวันนี้ ซึ่งเป็นวันที่พระองค์กำลังทรงเสียสละอย่างใหญ่หลวง เป็นธรรมพลีแก่ปวงสัตว์ในสากล. ถ้าหากว่าเพียงแต่การสละเนื้อให้แก่พราหมณ์ในครั้งกระโน้นยังสามารถกระทำให้ท้าวสักกเทวราชจารึกพระคุณของพระองค์ไว้ ด้วยภาพแห่งกระต่ายในดวงพระจันทร์ดังเช่นที่พระคัมภีร์กล่าวไว้แล้ว การเสียสละอันอุตกฤษฎ์ในครั้งนี้ จักควรแก่การจารึกอันใดเล่า นอกไปกว่าการ

ประทับรอยแห่งพระเมตตาธิคุณ ไว้ในดวงใจของสัตว์ทุกถ้วนหน้าแล้ว น่าจะไม่มีการกระทำความใดซึ่งเหมาะสม. ถ้าหากสัตวชาติญาณแห่งความเมตตาซึ่งกันและกันในดวงจิตต์ของปวงสัตว์ทั่วสากล จะสามารถจับกลุ่มรวมตัวกันเข้าเป็นอันเดียวกันได้แล้ว มันก็ยังไม่มากล้นไปกว่าปริมาณแห่งพระเมตตาบารมีที่พระองค์ได้ทรงสะสมอบรมมา จนถึงกับมีกำลังอันแรงกล้าสามารถให้พระองค์สละเสียซึ่งโลกียสุขอันยิ่งใหญ่ เพราะเห็นแก่เพื่อนสัตว์ผู้ตกจมอยู่ในสงสารสาครเช่นเดียวกับพระองค์ เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งด้วย.

ดาวกลปพฤษณอันแสดงเวลารุ่งสาง ทอแสงสีนวลอยู่ทางทิศตะวันออก ในระยะอันต่ำ. ลมเช้าอันอวลอบด้วยกลิ่นหอมแห่งบุปผชาติได้โชยพัดพร้อมกับทำให้พื้นผิวแห่งแม่น้ำอนา มา เกิดการกระเทือนเป็นละลอกน้อยๆ อยู่พริ้วๆ ไปตามลม. พระองค์ทรงกระด้นเตือนกัณฐกะอีกครั้งหนึ่ง เพื่อรวบรวมกำลังกายแข็งข้อข้ามน้ำไปโดยเร็ว ปานประหนึ่งว่ากระโดดข้ามไปในพริบตาเดียว ปราศจากความรู้สึกรู้สีกอันเกิดขึ้นว่ามีแม่น้ำเป็นเครื่องกีดขวาง. ข้อนี้ ย่อมแสดงถึงความหมายแห่งการที่พระองค์จะทรงสามารถข้ามโอฆสงสารได้โดยปราศจากอุปสรรคใดๆ ซึ่งกระทำให้รู้สึกขมขื่นในพระทัยยิ่งนัก. พระองค์ได้กระโดดลงจากหลังม้าในเวลาพร้อมกันกับรุ่งอรุณแห่งทิวากร. ทรงเหยียดพระหัตถ์โอบกัณฐกะที่กักหู ผินพระพักตร์อันยิ้มแย้มไปยังนายฉันทะผู้สวามีภักดีแล้วตรัสว่า “เพื่อนเอ๋ย, เท่าที่เธอพยายามมาแล้วนี้ ย่อมเป็นความจงรัก และโชคลาภอันใหญ่หลวง; และเธอย่อมมีส่วนในมหาปธานกิจอันใหญ่ยิ่งของเรา จงนั่งลงเพื่อพักผ่อนเถิด.”

พระสิทธิธิดะ ได้ทรงตัดพระเกษาอันเป็นเงางามของพระองค์ออก ด้วยพระขรรค์, ทรงนุ่งห่มผ้าเนื้อหยาบย่อมดินอย่างง่าย ๆ อันเป็นเครื่องแบบแห่งบรรพชิต ซึ่งทรงแลกเอาด้วยราชพัสดราภรณ์ของพระองค์จากนายพราณผู้หนึ่ง. ประทับนั่งเหนือพื้นทรายสีขาวสะอาดดุจแผ่นเงิน แทบฝังน้ำอนา

อันเป็นเส้นเขตต์แห่งสากลรัฐแล้วตรัสกะนายฉันนะว่า “จงพาม้าของฉันทกลับไป พร้อมทั้งเครื่องประดับอันมีค่า พระขรรค์ และกองเกษาเหล่านี้เพื่อถวายแก่พระราชบิดา. จงกราบทูลพระองค์ว่า ขอพระองค์จงทรงอนุโมทนาในการเสียดละอันใหญ่หลวงของฉันท. ไม่มีใครที่อุทิศตนเพื่อเสาะแสวงสิ่งอันจะเป็นพรอันประเสริฐแก่สากลโลกดังที่ฉันทกำลังกระทำ คือฉันทยอมสละโลกียสุขและความรักของฉันทเพื่อช่วยโลกนี้. ฉันทจะเที่ยวไปอย่างโดดเดี่ยวเพื่อการแสวงสิ่งที่เป็นแสงสว่างของชีวิต ซึ่งเมื่อฉันทพบแล้วจักกลับไปเช็ดน้ำพระเนตรของพระองค์ และของคนอื่นๆ ด้วยผ้าพิเศษกล่าวคือสังฆธรรมอันประเสริฐ. ขอพระองค์จงทรงรอคอยโดยปราศจากโศกาคูร จนกว่าฉันทจะกลับไป พร้อมด้วยสิ่งซึ่งฉันทต้องจำพรากพระองค์ออกมาเพื่อแสวงหาฉันท. ขอพระองค์จงทรงมั่นพระทัยในความไร้โรคาพาธ และภัยพิบัติของฉันท และเชื่อมั่นในความมุ่งหมายและการพยายามของฉันท ซึ่งฉันทหวังว่าจะลุถึงจุดที่มุ่งหมายในเวลาอันไม่สายเกินไปเลย.” นายฉันนะได้จากพระองค์และกลับไปด้วยใจอันตื้นตัน.

พระโพธิสัตว์ได้เสด็จต่อไปตามทางหลวง มีกะลาแห่งคนขอทานในพระหัตถ์. ชาติแห่งชาติในดวงวิญญาณของพระองค์ ยังคงซ่อนอยู่ภายใต้ยากภาพอันหุ้มห่อพระองค์ไว้ อย่างเป็นที่น่าอนาถใจของคนผู้หลงโลกและหนักอยู่ในโลกียวิสัยยิ่งนัก. การยกย่องพระบาทซึ่งในบัดนี้ได้กลายเป็นเรื่องชั่วสงบบ้างได้เกิดเป็นขบถต่อกำเนิดแห่งความเป็นกษัตริย์อันทะมัดทะแมงของพระองค์ไปเสียแล้ว. ดวงพระเนตรเริ่มฉายแววแห่งความกระตือรือร้นอันร้อนระอุในการแสวงสังฆธรรม. ความงามอย่างคมขำแห่งชาติตมมานพอันนุ่มแน่นของพระองค์ได้เปลี่ยนรูปไป เพราะอำนาจแห่งคุณธรรมอันสูงประเสริฐที่พระองค์พึงจะได้รับ และแบ่งตัวออกมาแวดล้อมอยู่รอบๆพระเศียร ซึ่งดูเป็นวรัศมี. ดวงพระพักตร์ส่องไสวเต็มเปี่ยม เพราะ

ศานตริสอันซาบชานอยู่ภายในจิตต์ ; เช่นเดียวกับบุคคลผู้เชื่อแน่ว่าอย่างไรเสียความปรารถนาของตน ก็จักต้องสำเร็จลงโดยสมบูรณ์ในบัดนี้โดยแน่แท้. พระองค์ทรงก้าวพระบาทไปด้วยสมาธิตลอดทาง มีอาการอันสงบสัจทั้งกายและจิตต์.

ข้อความในพระคัมภีร์กล่าวว่า ในระหว่างทางที่เสด็จผ่านไปนั้น มีป่าไม้มะม่วงแห่งหนึ่ง ชื่อว่าป่าอนุปิยัมพวัน, ซึ่งพระองค์ได้เสด็จเข้าประทับที่วาทวิหาร เสวยบรรพชาสุขอันเยือกเย็นตลอดเวลา ๗ วัน โดยเว้นจากการเสวยพระกระยาหาร เพราะทรงอิมด้วยวิเวกรสอันใหม่นี้. อันการเสวยสุขปราศจากการบริโภคเช่นนี้ เป็นสิ่งซึ่งผู้มีปัญญาใคร่ครวญจะหยั่งทราบและเชื่อได้ โดยไม่ต้องลำเอียงใจ เพราะมันทาคติอันเกิดจากความรักและความเลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคเจ้า. เมื่อคนเราเกิดความปีติอันเป็นไปอย่างรุนแรง เพราะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนจ้านงรักด้วยกำลังใจทั้งหมด แม้คนธรรมดาก็ยังสามรถที่จะลืมตัวหมดสติ อันจะสำนึกว่าตนกำลังเป็นอย่างไรไปชั่วคราว ลืมนึกว่าตนยังมิได้รับประทาน หรือเวลาเย็นจนจะค่ำแล้วก็ยังสำคัญว่าเข้าอยู่บัดนี้เอง. เหล่าโยคีทั้งหลายผู้บำเพ็ญเพียรย่อมเพลินไปในความคิด เพิ่งจะนึกได้เมื่อตอนดึกกล่วงข้ามมัชฌิมยามไปแล้ว ว่าตนได้นั่งมาแต่ตอนเช้า. นักพรตผู้บำเพ็ญอุตตกิลมถานุโยค ผู้เพ่งจิตต์ต่อการโปรดปรานของพระเป็นเจ้าในสรวงสวรรค์ ย่อมลืมนึกว่าตนได้ขึ้นกระโห้งมาแล้วก็สัปดาห์ จนเนื้อหนังเหี่ยวแห้งไปมีร่างอันปรากฏอยู่ราวกะโครงกระดูก ล้วนมีสีอันหม่นไหม้. เมื่อมาคำนวณดูถึงกำลังพระหทัยที่ทรงสามารถเสียดละสิ่งซึ่งบุคคลสละได้ยากอย่างยิ่งแล้ว ก็จะสามารถได้ถึงกำลังปีติอันรุนแรง อันย่อมจะมีปริมาณใกล้เคียงกัน และพอจะทราบได้ด้วยว่าบรรพชาสุขนี้มีความเยือกเย็น อันสามารถจะจับเอาใจของบุคคลผู้หนีร้อนมาพึ่งเย็น ไว้ได้อย่างหนักหน่วงเพียงไร.

ต่อจากนั้น พระองค์ได้เสด็จจากป่าไม้มะม่วงดำเนินไปตามแนวป่า. สิริวิลาสอันชุ่มชื้นสดใสของพระองค์ สามารถที่จะครอบงำน้ำจิตอัน โหดร้ายของพาลมฤคเช่นเสือและราชสีห์ ให้เชื่องลงเช่นเดียวกับลูกแกะอ่อน เมื่อยามล่าออยเจ้าของผู้เฒ่าผู้แก่เป็นพิเศษ. แม้สัตว์ที่กินเนื้อแห่งสัตว์อื่น เป็นอาหาร ก็ล้มตะครุบเหยื่อของตนไปชั่วขณะ ต่างพากันจ้องจับอยู่ที่พระ องค์ เพราะความปลาบปลื้มใจแปลกตาในท่าทางอันเยือกเย็นและอ่อนโยน ซึ่งก่อให้เกิดการพิศวง งงวย ยิ่งนัก. เหล่าเนืองนซึ่งเคยขยายต่อเสื้อผ้าสีแดง หม่นของนายพราณ ชะนิตเดียวกันกับที่พระองค์กำลังทรงห่อหุ้มพระองค์อยู่ ในบัดนี้ เมื่อได้ประสพคล่องพระเนตร อันหยาดเยิ้มไปด้วยแววแห่งความ เอ็นดูอย่างแรงกล้าในสรรพสัตว์ของพระองค์ ต่างก็พากันล้มที่จะหลบหนี. เช่นเดียวกับเวทีแห่งมหรสพ ย่อมเป็นที่จ้องจับของบุคคลผู้อยู่โดยรอบ, ใน บัดนี้พระองค์ก็เป็นที่รวมแห่งสายตาของนาๆสัตว์ ซึ่งพระองค์ได้ทรงดูคดถึง เอมันมาด้วยแววพระเนตรอันอ่อนโยน ยิ่งกว่าดวงตาแห่งนางเนื้อในฤดูสวาท. พระองค์ได้เสด็จดำเนินไปกระทั่งถึงถิ่นที่มีหมู่บ้านประปราย และทรงแสวงหา บ้านที่ควรแก่การศึกษา.

ชาวชนบทผู้เห็นภาพแห่งบุรุษผู้นำพิศวงพิศธรรมดาดังนี้ ต่างพากันเพ่ง จ้องดูพระองค์ ด้วยความสนใจเป็นพื้นประมาณ. พวกที่กำลังสาวเท้า ไปธุระคว้น ก็ยังถึงกับหยุดชงักและเหลียวดู แล้วจึงจากไปพร้อมด้วยการ จารึกภาพอันเย็นตาของพระองค์ตรึงแน่นไว้ในจิตต์. พระองค์เสด็จไปยัง ประตู่บ้านที่ควรแก่การศึกษาแล้วประทับยืนสงบนิ่ง รอคอยจนกว่าจะมีคนผู้ ใจดี นำอาหารมาใส่ในภาชนะของพระองค์. แต่เมื่อพระโพธิสัตว์ได้เสด็จ เข้าไปในที่ใด ประชาชนต่างก็ได้ถวายอาหารตามที่เขาจะพึงจัดถวายได้ ตาม กำลังของตนๆ และก้มกราบลงจะเพาะพระพักตร์ด้วยอาการอันแสนสุภาพ. ทุกๆคนทั้งคนแก่และหนุ่มสาว ต่างพากันแตกตื่นใจ พุดกันว่า “นี่คือองค์

พระมุนีอันประเสริฐ ผู้ลงมาจากภูเขามหิมวันต์. การได้เข้าใกล้ท่าน ย่อมนำมาซึ่งกุศลอันใหญ่ยิ่ง. บุญลาภของพวกเรากระไรเช่นนี้” ทุกคนมีดวงใจอันเต็มตื่น ด้วยความเคารพรักและขอบพระคุณในการที่พระองค์ได้เสด็จผ่านมายังถิ่นของเขา ทั้งไม่ทรงรังเกียจในการที่จะเสด็จไปถึงบ้านเรือนของเขา โดยทั่วหน้า.

ครั้นทรงรวบรวมอาหารอันเป็นทานบริจาค ได้เพียงพอแก่การเยียวยาอรรถภาพแล้ว พระองค์ได้เสด็จไปยังธารน้ำไหล ณะ เชิงเขาแห่งหนึ่ง ซึ่งมีน้ำใสเย็นเป็นที่สบายแก่การกระทำตักทิจ. ทรงประทับนั่งลงแล้วพิจารณาดูพระกระยาหารที่ทรงขอเขาได้มา. มันเป็นอาหารที่ทรงได้มาจากต่างๆ บ้านในชนบทปลายแดน มีหน้าซำคลูกเคล้ากันตามแต่ที่มันจะเป็นไป จึงเป็นที่น่าปฏิเสธยิ่งนัก. พระองค์ได้ทรงเสวยพระกระยาหารมื้อสุดท้ายที่แล้วมาในวังหลวง ทรงได้รับการบำเรอในฐานะเป็นมกุฎราชกุมาร อันเป็นที่รักปานดวงใจของพระราชบิดา. เมื่อทรงประสพพระกระยาหารอันปฏิเสธทั้งรสและกลิ่น และยังซำคลูกเคล้ากันเช่นนี้ ในครั้งแรกก็เกิดอาการกระอักกระอ่วนขึ้น โดยกระพริบตา ปานประหนึ่งว่าลำไส้จะทะลักออกมาทางพระโอษฐ์. ในบัดนี้ เป็นโอกาสอันหนึ่งของพระยามาร ผู้คอยจ้องหาช่องทำลายล้างความหวังของพระองค์, หากแต่พระองค์ทรงมีพระสัมปชัญญะสำนึกพระองค์ได้ ในการยังชีพให้เป็นไปตามแผนแห่งอริยวงศ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งบรรพชากิจ. พระองค์จึงทรงตัดเตือนพระองค์เอง ทรงมนสิการถึงปฏิเสธสัญญาอันเป็นไปในร่างกาย ซึ่งมีปฏิเสธภาพแรงกล้ากว่าในอาหารอันระคนในที่นี้, และทรงพิจารณาโดยละเอียดตามนัยแห่งปรมัตถธรรม ดังเช่นที่พระองค์ได้ทรงสั่งสอนให้สาวกสงฆ์ของพระองค์พิจารณากันในตอนหลัง เมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้แล้ว โดยนัยเป็นต้นว่าอาหารนี้ก็ดี บุคคลผู้ดื่มกินซึ่งอาหารนั้นก็ดี เป็นเพียงธาตุซึ่งเกิดอยู่ตามธรรมชาติ ไร้ความหมายแห่งความมีตัวตนด้วยกัน

ทั้งสองอย่าง และการบริโภคก็เกินไปเพียงเพื่อยังร่างกายให้ตั้งอยู่ได้สำหรับพรหมจรรย์ คือการประพฤติเกินไปเพื่อความรอดพ้นจากปวงทุกข์, เพียงเพื่อบำบัดความหิวระหายอันเป็นเวทนาเก่า และโทษอันจะเกิดขึ้นเพราะการขาดแคลนอาหาร, และเพียงเพื่อความผาสุกของกาย; มิใช่บริโภคด้วยความหวังในรส เพื่อความหรรษา หรือเพื่อกำลังพลังเช่นนักมวยปล้ำผู้ปรนเปรอกายของตน. ครั้นทรงพิจารณาดังนี้ ความเสมอกันในระหว่างอาหารของยากกับพระสุชาโภชนาในวังหลวงก็ปรากฏแก่พระองค์ และทรงเสวยได้ด้วยรสแห่งปีติ อันเกิดจากความรู้สึกในข้อที่ว่า พระองค์ได้ทรงดำเนินชีวิตตามแบบแห่งบรรพชิตผู้แสวงนิพพาน อย่างถูกต้องแล้ว.

พระองค์เสด็จจาริกไป โดยอาศัยทานบริจาคของชาวชนบทเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงอัตตภาพโดยทำนองนี้มาตามลำดับ มีจุดมุ่งลงมาทางทิศใต้ อันเป็นประเทศที่ออดด้วยปราชญ์ ผู้เป็นเจ้าลัทธิคณาจารย์ต่างๆ ด้วยประการฉะนี้.

๕. พระเจ้าพิมพิสาร

พระสิทธัตถะได้เสด็จต่อไปจนกระทั่งเช้าวันหนึ่ง ได้ทรงลูถึงนครราชคฤห์ อันเป็นนครที่มีภูเขาล้อมรอบเป็นป้อมปราการถึงห้าภูเขา. ทวยนาครพากันพิศวงงงงวย เพราะได้เห็นลีลาอันสง่างาม และดึงดูดใจของพระองค์ ซึ่งแผกผิดไปจากลีลาแห่งสามัญชน และบรรดาบรรพชิตที่เคยประสบ. พวกที่กำลังเดิน ถึงกับหยุดชงักตลึงงันอยู่ในอิริยาบถแห่งการจ้องดู. พวกที่กำลังเดินทอดน่องอยู่ในระยะอันห่าง พากันรีบสาวเท้าแย่งกันขึ้นหน้ามาโดยเร็ว. พวกที่กำลังนั่งอยู่ ได้กระโดดแผลวขึ้นจากที่นั่งโดยไม่สำนึก. บางคนแสดงความเคารพด้วยการประนมมือพร้อมทั้งสาธุตอันจับอยู่ต่ำๆ, บางคนด้วยการโค้งศีรษะอยู่อย่างสงบ และบางคนได้กล่าววาจาแสดงความยินดีของตน

ออกมา คือเป็นการต้อนรับพระองค์อย่างไพเราะด้วยความเคารพ ไม่มีใคร
 สักผู้เดียว ที่นั่งอยู่ได้ด้วยการไม่รู้สึกรำคาญใจ และแสดงกิริยาอย่างใด
 อย่างหนึ่งไปตามคนส่วนใหญ่. คนมั่งมีซึ่งนั่งวางภูมิจานอยู่อย่างอึดอัด
 ภายในเครื่องแต่งกายอันเกินงามเพราะร่างกายไม่มีพอให้ตนเฝ้าความมั่งมี
 มาประดับเป็นการโอ้อวด ซึ่งนิยมเรียกกันว่า “ผู้ดี” เหล่านั้น ต่างพากันขวย
 ขื่น, และรู้สึกว่พระองค์ทรงร่ำรวยด้วยพรอันประเสริฐได้ โดยไม่ต้อง
 ประดับประดาด้วยเพชรพลอย เว้นแต่ผ้าเนื้อหยาบเก่าๆ สีส้มน้ําตาล, รู้สึก
 ว่าแก้วแหวนที่ประดับอยู่ ณ ะกายตน เป็นสิ่งที่ติดไว้เพียงเพื่อความรกรุงรัง
 และเป็นเครื่องหมายของคนวิกลจริต หรืออย่างยิ่งก็ของเด็กน้อย. คนที่
 กำลังส่งเสียงอื้ออึงอยู่ในถนน เพื่อป่าวประกาศการค้าของตนเป็นต้น ก็ล้วน
 พากันเงยสบ. อิทธิพลแห่งความสง่าผ่าเผยและดวงจิตต์อันประกอบไป
 ด้วยมหากรุณา ได้ดึงดูดใจประชาชนให้รู้สึกรัก และเคารพในพระองค์
 อย่างประหลาด. ทุกคนจึงจับอยู่ที่อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของพระองค์
 ซึ่งยอมแล้วแต่ว่าผู้ใดจะชอบชมในส่วนไหน.

พระเจ้าพิมพิสาร ราชาแห่งมคธอาณาจักร เมื่อได้ทอดพระเนตรเห็น
 ความแตกตื่นของมหาชน และการจับกลุ่มอันคับคั่ง จากพระราชวังส่วนนอก
 ของพระองค์ ก็ตรัสถามมหาดเล็กข้างเคียง ถึงต้นเหตุแห่งเรื่องนี้. มหาด
 เล็กนายหนึ่งได้ไปสืบข่าวมาและกราบทูลว่า มีมนูญ์คนหนึ่งซึ่งกล่าวกันว่าอาจ
 เป็นโอรสแห่งสาเกยราช ผู้มีกรรมภักย์ในอนาคตกาลอันสมบูรณ์ พอที่จะ
 ทำให้พระองค์ได้ลุถึงการตรัสรู้อันสูงสุด หรือมิฉะนั้นก็จักเป็นพระมหา
 จักรพรรดิผู้ครอบครองสากลโลก ตามข่าวลืออันกระฉ่อนมาแต่กาลนาน,
 บัดนี้พระองค์ได้เสด็จมาตามท้องถนนหลวง และประชาชนพากันจับกลุ่มมุง
 แน่นเพราะพระมนูญ์รูปนั้น. พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงรับสั่งให้มหาดเล็กหมู่
 หนึ่งออกติดตามพระองค์ไป เพื่อสืบเสาะให้ทราบว่พระองค์กำลังเสด็จไป

ประทับ ณ ที่ไหน เพื่อสิ่งใด, และกลับมากราบทูลพระองค์ให้ทรงทราบ.

พระมหามุนีได้เสด็จต่อไปตามท้องถนน ด้วยพระบาทซึ่งทรงก้าวไปอย่างเข้มแข็งแต่สง่า และแววพระเนตรอันหน่วงหนัก. บัดนี้พระองค์กำลังทรงเสด็จเที่ยวขอพระกระยาหารจากประชาชน ผ่านไปในสถานที่อันแออัด. แต่ดวงพระทัยทรงกำหนดแน่วอยู่ จะเพาะการลู่ถึงจุดที่ประสงค์ของพระองค์ กล่าวคือความรู้และการหลุดพ้นไปจากทุกข์ทั้งมวล หากทรงมีความสนใจหรือหวั่นไหวแห่งใจไปเพราะความสับสนของชาวนาคร อันเคลื่อนไหวคล่องแคล่วนั้นไม่แม้แต่น้อย แม้ว่ากายของพระองค์จะได้หยุดประทับนั่งอยู่ในท่ามกลางพวกเขา ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการขอของนักบวชอันไม่ยอมออกกวาจา. ครั้นทรงได้รับพอเพียงแก่การเยียวยาอัตภาพแล้ว เสด็จไปสู่ที่ผาสุกด้วยน้ำและสงบเงียบ, ทรงกระทำตักทิก. หลังจากพระกระยาหาร พระองค์ได้เสด็จขึ้นสู่ภูเขาศิวะบรรพต, เสด็จประทับ ณ ยอดเขา อันประกอบไปด้วยกอไม้และเชิงชัน อันอุดมด้วยดอกมีกลิ่นหอม, และอิงอาศัยอยู่ด้วยเสียงร้องของเหล่านกยูง. พระมหามุนีทรงห่มห่อพระองค์อยู่ด้วยจีวรสีแดง จึงทำให้พระองค์ดูดังดวงอาทิตย์เมื่อยามอุทัย กำลังทอแสงเรืองรองอยู่ ณ ยอดเขาแห่งอรุณกาล อันใดก็อันนั้น. เหล่ามหาคนเล็กได้สังเกตเห็นเหตุการณ์เหล่านี้โดยตลอด จึงแบ่งให้พวกหนึ่งกลับมากราบทูลแด่พระราชา, และอีกพวกหนึ่ง คงเฝ้าจับตาดูพระองค์สืบไป.

เมื่อพระเจ้าพิมพิสารได้ทรงทราบว่า เจ้าชายผู้เป็นมกุฏราชกุมารแห่งสาकยบัลลังก์ของกษัตริย์ผู้อาทิตย์โคตร ได้ทรงเสวยพระกระยาหารริมธารน้ำไหลภายในอุทยานแห่งคนขทาน ในเขตต์แคว้นของพระองค์, ก็ทรงกระวนกระวายพระทัยอย่างยิ่ง; ทรงสวมราชพัสดราภรณ์มีมงกุฎทองน้อยบนพระเศียรแล้วเสด็จออก พร้อมด้วยบุโรหิตผู้เปรี๊ยะปราชญ์และสูงอาย เพื่อไปพบกับแขกเมืองอันแปลกประหลาดนั้น. เมื่อได้เสด็จไปจนถึงยอดเขา

พระราชาก็ทรงพบองค์พระสากยมุนี ประทับอยู่ ณะ ควางต้นไม้ต้นหนึ่ง. ครั้นทรงเพ่งพินิจพระพักตร์อันมรัยส์ถ์วางเฉย และความสุภาพเยือกเย็นแห่ง อากัปปฏิริยาของพระองค์ ก็ทรงพอพระทัย และทราบซึ่งในความงามของ พระรูปอันมีศิริ ซึ่งเมื่อรวมกันเข้ากับลักษณะแห่งความสงบบ้างของจิตต์ แล้ว ได้ทำให้พระองค์ดูประหนึ่งว่า เป็นกลุ่มก้อนแห่งความดีงามและพร อันประเสริฐ บันดามีในโลกนี้ ซึ่งได้รวมตัวจับกลุ่มกันสำเร็จเป็นภาพมนุษย์ ขึ้นมา. เมื่อได้เข้าไปในระยะอันใกล้และสมควรแล้ว พระราชาผู้ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมอันงดงาม ได้ทูลถามพระโพธิสัตว์เจ้าด้วยพระมรรยาบทอันเคร่งครัดในธรรมเนียมอันประเสริฐ ถึงความผาสุกในฝ่ายอนามัย ซึ่งพระมหาบุรุษ เข้าได้ตรัสตอบอย่างเหมาะสม. เมื่อได้ทรงไค้พระองค์ด้วยความเคารพ อีกครั้งหนึ่งแล้ว พระราชาได้ทรงประทับนั่ง ณะ แผ่นศิลาอันต่ำและสมควร แผ่นหนึ่ง และทูลถามพระโพธิสัตว์ถึงพระราชสกุลวงศ์ และมูลเหตุที่ทำให้มา จึงทรงออกดำรัสพระองค์อยู่ในยาจกภาพเช่นนี้. พระมหาบุรุษได้ตรัสตอบ ถึงความที่พระองค์เป็นโอรสแห่งพระเจ้าสุทโธทนะ เป็นเชื้อสายแห่งพวกซึ่ง ชื่อว่าสาकยะโดยชาติพันธุ์ และอาทิตยะโดยโคตร มีชนบทอยู่แทบเชิงเขา หิมพานต์ ซึ่งทุกคนขยันขันแข็ง มากมูลด้วยความเพียรเครื่องหาทรัพย์. และพระองค์ออกผนวชเพราะหน่ายในกาม หลีกออกเสาะแสวงหาธรรม เครื่องรอดพ้น.

พระราชาก็ไม่ทรงเห็นด้วยในแนวพระดำริ และได้ทรงพยายามที่จะกลับ ความคิดของพระองค์ ให้ทรงยินดีในการครอบครองอาณาจักร เพราะความ เคารพและเสนาหาในพระโพธิสัตว์เป็นที่ยิ่ง, ได้ตรัสว่า :

“ข้าแต่พระสมณะ ! หม่อมฉันห่วงใยอาลัยรักในความมีพระชาติอันสูง ของพระองค์ ซึ่งต้นกำเนิดตระกูลสืบโดยตรงลงมาจากพระสุรยเทพ. หม่อมฉันมีประสงค์จะแสดงความจำนงรักอันแท้จริง ขอจงได้สดับคำของหม่อมฉัน

ด้วย. หัตถ์ทั้งสองของพระองค์ เหมาะสมที่จะกุมอำนาจแห่งมหาอาณาจักร ไม่เหมาะแก่การจับฉวยภวณะแห่งคนขอทาน. ฝ่ายอ้อมฝาดสีหม่นมอของ พวกนักบวช เช่นเดียวกับที่พวกพราณและคนไวกุช้เขาใช้กันนี้ ไม่เหมาะสม กับพระองค์ซึ่งควรแก่การประดับด้วยกระแจะจวงจันทร์. ถ้าพระองค์ไม่ทรง ประสงค์จะครอบครองอาณาจักร ซึ่งพระองค์ทรงเพนทหายาทสืบลงมาโดย ตรง โดยเห็นว่ายังไม่เหมาะสมแก่พระเกียรติแล้ว ขอจงทรงรับครึ่งหนึ่งแห่ง มหาอาณาจักรของหม่อมฉัน, ขอแต่จงทรงกลับพระทัยเสีย. อันความหวัง ในอำนาจนั้น เป็นสิ่งที่พอเหมาะกับผู้ที่มีดวงจิตต์อันใฝ่สูงอยู่แล้ว. ทั้ง ธารสารสมบัติเล่า ก็มีใช่เป็นสิ่งที่ควรดูถูกเหยียดหยาม, แต่การที่จะมีความ มั่งคั่งร่ำรวยโดยปราศจากศาสนธรรมเล่า ก็มีใช่ประโยชน์คุณอันแท้จริง. เมื่อเป็นเช่นนั้น, ผู้ที่สามารถมีสิ่งทั้งสาม คือ อำนาจ ทรัพย์ และศาสนธรรม ครบบริบูรณ์แล้ว เสวยสุขารมณ์อยู่ด้วยปรีชาญาณ ไม่โอ้อวดฟุ้งเฟ้อ นั้น แหละหม่อมฉันขอเรียกเขาว่าเพนมหาบุรุษผู้สูงสุด. ขอจงมาทรงปราโมท บันเทิงอยู่ด้วยสุขสมบัติ ๓ ประการ คือพละานุภาพ ธารสารสมบัติ และความสุ ขแห่งการบำเพ็ญบุญเกิด. ถ้าหากพระองค์ทรงเจตนาที่จะละเลยเสียซึ่งสุข ๓ ประการนี้แล้ว หลังจากมรณกาล จะต้องไปมีกำเนิดในภพอันต่ำ. ฉะนั้น ขอพระองค์จงทรงมอบพระทัย ในการที่จะดื่มสุข ๓ ประการ อันเป็นสิ่งที่ ปวงปราชญ์พากันกล่าวว่า มันเพนยอดสุดของผลที่มนุษย์จำนงหวังกันอยู่ โดยทั่วหน้า.

อีกประการหนึ่ง ถ้าพระองค์ทรงกระทำได้ดังเช่นหม่อมฉันขอร้องแล้ว พระองค์จะทรงสามารถกระทำให้มีมิตรสหาย และพระประยูรญาติทั้งมวล พลอยเพนสุขอ้อมเอบใจได้ด้วย ซึ่งในเวลาเดียวกันนั่นเอง พระองค์ก็ทรง สามารถประสพสุขในทางธรรมพร้อมกันไป และถึงยอดสุดได้ในเวลาอันควร คือยามล่วงเข้าปัจฉิมวัยอันจักมาถึงข้างหน้า. ขอจงโปรดประทานบุญคุณ

ข้อนี้แก้หม่อมฉันเถิด. ในยามที่ยังคงอยู่ในวัยหนุ่มเช่นนี้ พระพาหาอัน
 ลำต้นของพระองค์ มีความหมายอันควรแก่การจับสรขึ้นพาดสาย, จงโปรด
 เถิด, ขอจงอย่าทรงทำให้เป็นหมันไว้ประโยชน์ไปเสียเลย. พระพาหา
 ทั้งสองพระองค์ คล้ายกับพาหาแห่งพระเจ้ามันธาดา คือสามารถปราบ
 ปราบได้ตลอดไตรโลก, จะต้องกล่าวทำไมกับโลกมนุษย์แต่โลกเดียวนี.
 ถ้อยคำทั้งนี้ เป็นคำที่ออกมาจากความจงรักอันแท้จริงของหม่อมฉัน มิใช่
 เป็นคำที่เกิดขึ้นจากความละโมภ ใครจะได้พระองค์ไว้ร่วมมือกันปราบปราม
 ประปักษ์ หรือด้วยความโอ้อวดในความรู้หลักนักปราชญ์แต่อย่างใด.
 เครื่องแบบแห่งนักบวชของพระองค์นั้น ทำให้หม่อมฉันรู้สึกปวดร้าวเป็นพัน
 ประมาณ และไม่สามารถจะอดกลั้นน้ำตาไว้ได้. หม่อมฉันสงสารวัยหนุ่ม
 อ่อนดงามของพระองค์ ที่จะมาถูกกระทำให้เป็นหมันไป.

ข้าแต่พระสมณผู้เยาว์วัย ! ขอพระองค์จงทรงพอพระทัยในโลกียา-
 รมณ์ในชั้นสูง ให้เหมาะสมแก่กำเนิดอันอุดมของพระองค์ ตลอดเวลาที่ความ
 ชรายังไม่อาจมาเหยียบพระรูปโฉม อันประกอบด้วยสิรินำรักใคร่ให้แหลก
 ลากลายไปเสียก่อน. ในเวลาอันเหลือต่อจากนั้นไป พระองค์ยังสามารถอุทิศ
 ตนแก่การบำเพ็ญวัตรปฏิบัติตามแนวแห่งศาสนาธรรม. ปัจจุบันวัยเป็นวัยที่
 เหมาะที่สุดของชีวิต ในการประพฤติธรรมตามที่ตนจะมีสัทธาแก่กล้าเพียงใด.
 ในยามแก่เฒ่า คนเราไม่สามารถจะผลิตเพลินต่อความบันเทิงของโลก
 นั้นแหละคือข้อที่ว่า ทำไมปราชญ์ผู้คงแก่เรียนจึงบัญญัติโลกียสุขให้เป็นของ
 สำหรับวัยหนุ่ม, ความผลิตเพลินในการก่อสร้างชนสารสมบัติ เป็นของ
 สำหรับวัยต่อมา, และการบรรเทิงธรรม เป็นของสำหรับวัยแก่เฒ่า. ความ
 หนุ่มเป็นสิ่งที่มิไ้จะเพาะเพื่อความสำเร็จชีพในทรัพย์สมบัติและคุณงามความดี
 ที่ตนอุทิศสร้างสรรค์ขึ้นมาได้. ในวัยนี้ คนเราถูกความหลงละเลิงทาง
 โลภียารมณ์ยึดเอาตัวไว้เสียสนิท. ครั้นถึงวัยชรา ย่อมสงบบ้างบ้างลงใน

ตัวเองทั้งทางกายและทางใจ, จึงในขั้นนี้ คนเราสามารถถึงความแน่นอนแห่งจิตได้อย่างสมบูรณ์ได้ โดยการให้ความพากเพียรเล็กน้อย. ขั้นสูงขึ้นนี้ เป็นการจำเอนที่เราจะต้องผ่านมาทางวิหิง္ฆมอันเร้าร้อน, ซึ่งเป็นวิหิง္ฆมที่ไม่แยแสต่ออารมณ์อันเป็นขั้นธรรมดาสามัญ เป็นวิหิง္ฆมซึ่งคืนรนปราศจากการพักผ่อนของดวงจิตต์ และคอยเล่นตามโลกียารมณ์อันชวนยั่วอยู่เสมอ. มันเช่นเดียวกับการเข้าไปพักผ่อนในบ้านพักอันบรมสุข ภายหลังจากที่ได้เดินทางผ่านป่าอันน่าอันตรายมาได้อย่างหวุดหวิด. เพราะฉะนั้น มันย่อมเป็นการยากเกินไป ในการที่จะคุ้มครองอินทรีย์ของตนให้ปลอดโปร่งจากความหลงละเลิงไปตามอารมณ์ ในวิหิง္ฆมเช่นวิหิง္ฆมของพระองค์ขณะนี้. และถึงอย่างไรก็ตาม ถ้าพระองค์ทรงประสงค์จะบำเพ็ญบุญวิธีทางฝ่ายพระศาสนา ทั้งที่กำลังครอบครองราชบัลลังก์อยู่ พระองค์ก็ยังทรงอาจกระทำได้ โดยการประกอบอภัยคุณพิธี. เหตุฉะนั้น ขอพระองค์จงทรงยินดีในการที่จะให้วิหิง္ฆมแน่นของพระองค์ผ่านไป โดยลักษณะอันเป็นจาริตที่ปราชญ์ได้กำหนดไว้ โดยทรงเสด็จกลับไปครอบครองราชบัลลังก์ เสวยสุขพร้อมทั้งพระประยูรญาติ หรือมิฉะนั้น ก็จงทรงรับครั้งหนึ่งแห่งอาณาจักรของหม่อมฉัน ร่วมกันก่อสร้างมหาอาณาจักรอันเป็นงานและเกียรติของวิหิง္ฆมเถิด. ของโปรดประทานบุญคุณข้อนี้แก่หม่อมฉันด้วย.”

ถ้อยคำอันแสดงความจำนงรักแห่งพระราชา ผู้เป็นจอมชนชาวมครทั้งหมคนั้น, ไม่สามารถยังผลอันใดให้เกิดขึ้นแก่พระโพธิสัตว์ ผู้ยังคงไม่หวั่นไหวอยู่ดุจเดิม. แล้วพระสากยสิงหะ ผู้เป็นโอรสแห่งพระเจ้าสุทโธทนะ ได้ทรงยกกลองพระเนตรขึ้นด้วยพระอาการอันยิ้มแย้ม และตรัสตอบด้วยพระอิริยาบถอันสงบและสง่าว่า :

“ข้าแต่มหाराชาเจ้า. พระองค์เป็นผู้หวังสวัสดิต่ออาตมาภาพ. พระองค์เป็นเชื้อสายแห่งวงศ์หริยังคะ อันใหญ่ยิ่ง, ซึ่งเป็นการเหมาะสมแก่

พระองค์ ในการที่จะกล่าวคำดังที่พระองค์ได้กล่าวมาแล้ว อันทรงยกเอาความเห็นแก่มิตรภาพขึ้นเป็นส่วนสำคัญ ตามจารีตแห่งปราชญ์ในสมัยโบราณกาล. มันย่อมเป็นทำนองเดียวกันกับที่เทพเจ้าแห่งโชคชัย ย่อมไม่ทรงโปรดต่อผู้ทุพพลภาพไร้กำลัง, เทพเจ้าแห่งมิตรภาพ ไม่ทรงโปรดประทานมิตรภาพแก่บุรุษผู้คิดโกหกหาความซื่อสัตย์มิได้. อาตมาภาพย่อมเล็งเห็นว่า ผู้ที่นับว่าเป็นมิตรสหายอันแท้จริงนั้น คือบุคคลผู้ซึ่งยืนอยู่เคียงข้างไม่ยอมจากไปในยามวิบัติ. พระองค์ผู้ดำรงในมหาราชภาพอันสูงยิ่ง ได้โปรดประทานมิตรภาพแก่อาตมาผู้อยู่ในภาวะแห่งผู้ไร้ทรัพย์และอำนาจ, จึงถ้อยคำที่พระองค์ทรงกล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้น ล้วนเกิดจากความรักและมิตรภาพพระนิคที่พึงอำนวยผลแก่อาตมา. ฉะนั้น ขอจงให้อโอกาสแก่อาตมาภาพเพื่อกล่าวสิ่งบางอย่าง อันมีความหมายแห่งมิตรภาพที่แท้จริงคู่กัน ต่อพระองค์ด้วย. ขอจงทรงสดับ :

“อาตมาภาพได้ครองชีพตามแบบแห่งนักบวช ผละหนีจากคนรักรวมทั้งประยูรญาติข้างเคียง และปฏิเสธความเพลิดเพลินในโลกิยามณ์ของตนเองอยู่ดังนี้ ก็ด้วยความมุ่งหมายที่จะหาทางหลุดพ้นไปจากอุ้งมืออันเหนียวหนักรัก ของความแก่ ความเจ็บ และความตาย. ความกลัวของอาตมาภาพ ซึ่งกลัวต่อความผูกมัดของกามารมณ์นั้น มีมากล้นไปกว่าความกลัว ที่กลัวต่ออุณมีพิษร้าย กลัวต่ออสุนีบาต หรือแม้ที่สุดต่อไฟที่ล้างโลก. อาตมาภาพมองเห็นอย่างแจ่มชัดว่า มูลฐานปณียของความบันเทิงทางกามารมณ์นั้น ตั้งอยู่เพียงชั่วครู่ชั่วคราว ไม่เคยก่อให้เกิดผลอันดีแท้ และย่อมเหมือนกันกับผลอันเกิดจากการใช้เวทมนต์ของพวกมายาวิ. การหมกมุ่นอยู่ในกามารมณ์ ย่อมผลิตผลคือความหลงมอมอย่างเดียว จะป่วยกล่าวไยเล่า ถึงความหวังที่จะให้มันอำนวยผลให้สมตามที่เราประสงค์. ไม่มีใครเลย ที่เคยประสบบุญญผลอันแท้จริง ซึ่งผลออกมาจากกามารมณ์ เพราะมันเป็น

สิ่งที่ไม่อาจหาพบได้ กระทั่งแม้ในสรวงสวรรค์ของหมู่เทพ. มันเช่นเดียวกับพื้น ย่อมหล่อเลี้ยงไฟอันคุไหม้อยู่เปรี๊ยะๆ ความกำหนดในกามารมณ์ก็หล่อเลี้ยงไฟคือตัณหา ให้ทะยานอยากต่อความบันเทิงในทางกามยิ่งขึ้นไปอีก. ไม่มีสิ่งใด อันจะเป็นภัยที่หลอกลวงอย่างแรงร้ายเท่ากามารมณ์ แม้กระนั้น ประชาสัตว์ก็พากันหลงติดเพราะเหตุแห่งความมีคบอด. โฉนปราชญ์ผู้กลัวต่อผลอันแรงร้าย จะเอ่ยอ้างร้องขอเอามันมา ทั้งที่รู้ๆ อยู่แก่ใจได้เล่า ?

“ข้าแต่ महाराज, บุรุษผู้ชนะดินแดนกระทั่งถึงฝั่งสมุทรทุกๆ ด้านแล้ว ก็ยังปรารถนาที่จะข้ามฟากสมุทรไปชนะดินแดน ณะ ฝั่งโน้นอีก. มหาสมุทรมิรู้จักอ้อมด้วยน้ำที่ไหลลงมาสุมทบ นั้นใด ตัณหาของประชาสัตว์ก็มิรู้จักอ้อมจักพอด้วยกามารมณ์ ฉะนั้น. ความปรารถนาในทรัพย์ของพระเจ้ามันธดาที่พระองค์ทรงเอ่ยถึง ก็ปรากฏอยู่แล้วว่า มิสามารถอ้อมได้ด้วยการครอบครองแผ่นดินอันกว้างใหญ่ มีสมุทรทั้งสี่เป็นขอบเขตต์ และรวมทั้งการได้รับแบ่งถึงแห่งทิพยสมบัติของพระอินทร์ในเทวโลก. นหุสะก็เป็นตัวอย่างอีกผู้หนึ่ง ที่มิสามารถทำตนให้ได้รับความอ้อมความพอ ในโลกียสมบัติ แม้ว่าจะได้ครอบครองเทพบัลลังก์ ขับพระอินทร์ให้หนีไปด้วยความช่วยเหลือของพฤตราสูร และแม้ที่สุดด้วยการมีรถบุษบก อันเทียมด้วยบรรดามณี ผู้เป็นจอมปราชญ์ เป็นพาหนะของตน. ทั้งนี้ ก็เพราะตัณหาในทรัพย์และความทะเยอทะยานในอันจะยกตนให้ก้องเกียรติ. พระเจ้าแม่แห่งโชคชัยไม่เคยมีจิตตั้งใจแน่นอนอนเลย, เจ้าแม่ริบเอาความโปรดปรานของนางมาเสียจากวลี และมาประทานแก่พระอินทร์, ต่อมาได้รับเสียจากพระอินทร์ มาประทานแก่นหุสะ ซึ่งเขาไม่ยอมให้พระอินทร์มีสิ่งใดเหลืออยู่เลย แม้แต่เนื้อที่พอซ่อนตัว. ใครหนอจะสามารถมอบความไว้วางใจของตน ให้แก่พวกที่มีจิตต์อันโลเลลอกแลก เช่นกับพระเจ้าแม่แห่งโชคชัยเป็นต้นนี้ ?

“ข้าแต่มหाराชาเจ้า อันข้าศึกซึ่งมีนามว่า“กิเลส” และ“ตัณหา”นั้น ย่อมอาจที่จะทำเหล่าพระมุนี ผู้ยังชีพอยู่ด้วยรากไม้และผลไม้ในป่าสูง ให้เหี้ยนไปจากทางแห่งการบำเพ็ญพรตได้. ฉะนั้น ใครจะสามารถยอมยกตัวให้เป็นเครื่องบูชาแก่ศัตรูอันร้ายกาจ ไม่เว้นหน้าใครเหล่านี้. ใครจะหล่อเลี้ยงและส่งเสริมความเฟิดเฟิดในทางกามารมณ์ ในเมื่อรู้อยู่แก่ใจว่ามีความสุขอยู่ในมัน แต่เพียงเล็กน้อย, ส่วนความทุกข์อันเราจะต้องได้รับ เพราะมีมันเป็นต้นเหตุเล่า ย่อมมีมากเป็นพันประมาณ, และมันเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดบาปขึ้นเสมอไป. เมื่อนึกถึงเรื่องราวของอุคราษุระ ผู้ประสพความตายโดยน้ำมือของภิสมะ อันเป็นการลงโทษในความมีตัณหาราคะจัด ของเขาแล้ว ทุกคนจะรู้สึกสยดสยองใจ. เหตุฉะนั้น คนเราควรเพิกถอนตัณหาเสีย ในเมื่อรู้อยู่แก่ใจว่าความดื่มด้อมอยู่ในกามารมณ์นั้น ย่อมนำไปสู่ความต้องทนทรมานอยู่เสมอ ในขณะที่เดียวกันกับที่ความว่างโปร่ง จากกามารมณ์ เป็นความสงบอันเยือกเย็น. กามกิเลส ก่อให้เกิดความทะนงตัวอย่างหลงใหล เห็นแต่จะโอ้อวดกันในทางสุเมพาและหลอกลวงตัวเอง, และความทะนงอันนี้ ย่อมทำให้สัตว์โลกลืมหน้าที่อันแท้จริงของตนเสีย คือหน้าที่แห่งการเอาชนะนะกามกิเลสเหล่านั้นนั่นแหละ; ซึ่งในที่สุด มันก็นำไปสู่ความهلكลาญของตนเท่านั้น. อีกประการหนึ่ง มันได้ทำให้สัตว์พยายามทนตรากตรำอย่างหนัก เพื่อการแสวงหาโลกียารมณ์ ครั้นเมื่อได้มาแล้ว สิ่งนั้นกลับเป็นแต่เพียงเงา หาความแน่นอนอย่างใดมิได้; ผู้มีปัญญาเครื่องวินิจฉัยจะว่าวุ่นหลงเสาะแสวงหาความปรารถนาที่บังเกิดขึ้นในมันได้อย่างไรเล่า. สุนัขที่หิวจัด ย่อมไม่อาจหาความอิ่มอกอิ่มใจได้จากการเพะกั๊ดท่อนกระดูกอยู่แล้วๆเล่าๆ, เพราะว่าส่วนที่บริโภคเข้าไปก่อน ย่อมจางหายไปเสียแล้ว ก่อนแต่ที่ส่วนหลังๆจะเข้าไปรวมกันทำให้รู้สึกอิ่มสักพอได้ทัน และมันย่อมเป็นไปโดยทำนองนี้อยู่ตลอดกาลานุกาล. โดยทำนองเดียวกันนี้ มนุษย์เรา

มิสามารถได้รับความสงบสุข จากความเพิดเพลินในกามารมณ์ แม้จะเสาะหาเพิ่มเติมให้แก่ตนได้อย่างออกอย่างใจอยู่นั่นเอง เพราะกามกิเลสย่อมเล่นนอกหน้ารสแห่งกามารมณ์ที่หามาได้, อยู่เสมอ.

“อีกประการหนึ่ง โลภียารมณ์ทุกชนิดที่ยวนใจ ย่อมมีความทรمانแฝงอยู่โดยเท่ากัน และล้วนแต่ตกอยู่ภายใต้วิสัยที่โจร หรือพระราชาจะริบหรือปล้นเอาไปเสมอ และอุทกภัยหรืออัคคีภัยอาจทำลายล้าง ให้วินาศได้อย่างดำดา. ภัยพิบัติอันแรงร้าย อาจเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้เข้าเป็นเจ้าของ ได้โดยเสมอกันทั้งจากมิตรและจากศัตรู ทุกๆเวลาและสถานะแห่งเหตุการณ์. แม้ว่าโลกียศฤการนั้น จะเป็นสิ่งที่เราหาได้ด้วยน้ำมืออันแกร่งกล้าของเราเองก็ตาม แต่มันจะอยู่ในอำนาจเราเพียงชั่วขณะหนึ่ง แล้วจะสูญสิ้นไปตามสมัย เช่นเดียวกับวัตถุที่ได้มาเป็นของเราในความฝัน เมื่อยามหลับ. ความทะยานต่อโลภียารมณ์ได้เคยพิฆาตชนพวกกูร, วฤศนี, อันธกะ และพวกอื่นๆมาแล้วอย่างแหลกลาญ โดยที่มันเป็นต้นเหตุแห่งการแตกร้างแข่งดีกันขึ้น.

“ผู้ซึ่งหนีไปด้วยกามกิเลสนั้น ย่อมขายตนของตนเอง ให้เสียแล้วกับผีอันชั่วร้าย, มันเป็นการประพฤติดิฉันหมั่นตโทษ และน่ารังเกียจเกลียดชังอย่างยิ่ง, จึงต้องทนรับโทษ ถึงตายหรือถูกจำขังตลอดนิจกาล เป็นการตอบแทน. มันย่อมเหมือนกับเนื้อสมันที่ต้องประสพกับความตาย เพราะถูกลวงด้วยเสียงเป่าอันไพเราะของพราณป้า, และเหมือนกับปลาที่กลืนเบ็ด เพราะถูกล่อด้วยเหยื่ออันโอชะ, คนเราก็คงเช่นนี้ ต้องประสพกับมรณกรรม ความพินาศหรือความทนมทรمانอันร้ายกาจ ก็เนื่องจากถูกลวงให้หลง โดยวัตถุแห่งโลกียรสอันยวนใจ.

อันสิ่งที่เรียกว่า“ตัณหา”นั้น มิใช่ได้แก่ตัววัตถุนั้นๆเลย แต่มันได้แก่ความกำหนัดอันแน่นเหนียว ที่ติดอยู่ในวัตถุนั้นๆ. วัตถุต่างๆที่จำเป็นแก่การครองชีพ มิใช่วัตถุนั้นเป็นที่ตั้งแห่งความหลงละเลิง เช่นน้ำ เป็นสิ่งที่แก้

ระหาย, อาหารสำหรับรับความหิว, บ้านเรือนสำหรับป้องกันอันตรายอัน
จะเกิดจากอากาศหรือฤดู, เสื้อผ้าป้องกันหนาว, ที่นอนสำหรับการนอน,
ยานพาหนะสำหรับการคมนาคม, และการอาบน้ำก็เพียงเพื่อความสดชื่น และ
สะอาดหมดจดของร่างกาย. ไม่มีใครเลย ซึ่งมีปัญญาเครื่องวินิจ จะเห็น
ไปว่าสิ่งเหล่านี้ย่อมหมายถึงการปรนเปรอ ให้เกิดรสในทางกามแก่นิทรีย
ของมนุษย์เรา. สิ่งที่เป็นเหยื่อของตัณหาเพื่อความบันเทิงทางกามารมณ์
นั้น ย่อมจะต้องมีการค้างปรอยแห่งธรรมจรรยา ปรากฏให้เป็นเครื่องสังเกต.
หรืออีกอย่างหนึ่ง วัตถุใดเป็นเค้ามูลให้เกิดความพลัดเปลี่ยนในทางกาม ครั้น
นานออกไปอีกหน่อย ย่อมจะเป็นต้นเค้าให้เกิดการทนทุกข์ขึ้นด้วย.

“ข้าแต่มหाराช, สิ่งอันจะพึงสังเกตอีกอย่างหนึ่ง ก็คือความลวงของ
วัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งตัณหา, ซึ่งลวงมนุษย์เราให้เวียนวนไม่มีสร่าง. ผ้า
เนื้อหยาบให้ความสบายในฤดูหนาว, ผ้าเนื้อละเอียดให้ความสบายในฤดูร้อน,
แต่ถ้ากลับกันเสีย มันจะไม่ให้ความผาสุกแต่อย่างใดทั้งสองชนิด. แสง
จันทร์ และแสงกระแจะ ให้ความสบายเป็นอย่างยิ่งในฤดูร้อน แต่ในฤดูหนาว
กลับเป็นความรำคาญไม่ผาสุก. ดังนั้น วัตถุทุกอย่าง ย่อมทรงไว้ซึ่ง
ปัจจัยตลัทธิในตัวเองครบทั้งสองประการ เป็นแต่มนุษย์เรายกเอาแ่ง
ใดแ่งหนึ่งขึ้นมาเชิดชูและไหลลงไปตามความมืดบอดเท่านั้น. สิ่งซึ่งให้
ความรักอย่างดุจดั่งในครั้งหนึ่งนั้น ย่อมให้สิ่งอันตรงข้ามในอีกขณะหนึ่ง.
มันให้ความสุขโสมนัสในลักษณะอันหนึ่ง พร้อมกันกับที่มันกำลังใส่ทุกข์ให้
ในลักษณะอีกอันหนึ่ง. นั่นแหละคือข้อที่ว่าทำไมอาตมาภาพจึงมีความเห็น
อันเด็ดขาดว่า การเป็นพระมหากษัตริย์กับการเป็นทาส ย่อมมีสภาวะเป็น
อย่างเดียวกัน กำลังได้รับผลทั้งสองอย่างๆเดียวกัน, เป็นแต่ความนิยมอัน
หลงผิดของมนุษย์เรา ยกย่องกันแต่ในฝ่ายที่ตรงกับกิเลสของตนๆเท่านั้น.
มันไม่มีความจริงอันแน่นอนตายตัวว่า พระมหากษัตริย์จะต้องได้ประสบ

ความสุขใจตลอดเวลา หรือถ้าเป็นทาสแล้ว จะต้องทนมานอยู่ทุกขณะ. ความรับผิดชอบของพระราชา ย่อมครอบคลุมไปถึงความต้องการห่วงใยในสุขทุกข์ของประชาราษฎร์ ซึ่งมันย่อมเป็นความทุกข์อยู่ในตัวแล้ว. พระราชาต้องทรงรับผิดชอบในหน้าที่ของพระองค์, ถ้าทรงมอบความไว้วางพระทัยของพระองค์ในอมาตย์ผู้คดโกง แม้โดยทรงสำคัญผิด, พระองค์ย่อมประสบความวิบัติอันใหญ่หลวง, และถ้าพระองค์จะไม่ทรงไว้วางพระทัยในผู้ใดเสียเลย พระองค์ก็ต้องหวักระแวงอยู่เสมอ, ซึ่งเป็นความทรมานอย่างหนัก. แม้พระองค์จะทรงมีอำนาจเป็นเจ้าของปกครองแผ่นดินทั้งหมดก็ตาม พระองค์ก็ยังจำต้องประทับอยู่ในปราสาทหลังเดียว ในนครแห่งเดียว ในคราวหนึ่งๆ เช่นเดียวกับคนธรรมดา. ส่วนความลำบากเป็นเอกในการปกครองแว่นแคว้นทั้งหมดนั้น คือการทนมาน ที่ทรงทนทำไปเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น. ในการเสด็จประพาส ก็ทรงใช้รถได้เพียงคันเดียว, บรรทมบนพระแท่นๆเดียว เสวยพระกระยาหารส่วนน้อยๆส่วนเดียวเพื่อรับความหิว ซึ่งยังประโยชน์ให้สำเร็จแก่ร่างกายเช่นเดียวกับของคนสามัญ หรือแม้ของพวกทาส. ส่วนเครื่องประดับพระเกียรติทั้งหลายนั้น มีใช้อื่นไกลออกไปกว่าเครื่องหมายเพื่อแสวงความไฉไลและความมีศักดิ์สง่า เพราะคนมีกิเลสเขานิยมกันเท่านั้น. ไม่มีความหมายอันแปลกอย่างใดเลย ในหมู่ชนผู้ปราศจากกิเลส หรือมีกิเลสอันบางเบา.

“ดูก่อนมหาราช, ความพอใจของตนเองย่อมเป็นมูลรากของความสุข. และอาตมาภาพก็มีความพอใจอันนั้นได้ โดยไม่ต้องมีราชบัลลังก์. เพราะฉะนั้น ย่อมไม่มีผลดีอันใด ในการที่จะชักชวนให้อาตมาภาพหมุนกลับไปสู่โลกียารมณ์อีก โดยที่ในบัดนี้ อาตมาภาพก็กำลังได้รับความพอใจอยู่แล้ว. แต่ความพอใจอันนี้ ยังหาใช่ยอดสุดของความสุขไม่. เพราะเหตุแห่งมิตรภาพที่พระองค์ทรงมีในอาตมา ขอพระองค์จงทรงใช้มิตรภาพนั้น เพื่อการ

เดือนแล้วเดือนอีก ให้อาตมาพยายามรักษาความตั้งใจของอาตมาเอง ในสิ่งซึ่งจะนำความสุขมาสู่ตน. อาตมาภาพได้ยึดเอาแบบแห่งการครองชีพอันสงบสุขนี้ เพื่อเสาะแสวงหาความหลุดพ้น อันเป็นความสุขที่สูงขึ้นไป โดยไม่ต้องใช้ความพอใจเป็นเครื่องหลอเลี้ยว ทั้งเชื่อมั่นว่าความสุขประเภทนั้นต้องมีอยู่. อาตมาภาพมีความเสียใจ ที่ไม่สามารถรับเอาคำตักเตือนและการเชื่อเชิญของพระองค์ได้, เพราะเป็นการกระทำให้หมุนกลับไปสู่สิ่งซึ่งอาตมาภาพได้ผละเหินมา. บางคนเคยถูกงูกัดมาแล้ว ยังไปเล่นกับงูอีก, แม้เคยถูกไฟไหม้มาแล้ว ก็ยังจับถ่านไฟที่ลุกโพลงอีก. คนจำพวกนี้เท่านั้นที่จะกลับตกเป็นทาสแห่งตัณหา ซึ่งแม้ว่าในครั้งหนึ่ง ตนได้สละมันมาแล้วทั้งหมด. คนชนิดนี้เท่านั้น แม้ตาของตนยังดูอยู่ก็ยังนึกว่าตาของตนนั้นแหละเป็นสิ่งประเสริฐ, แม้เป็นอิสสระอยู่ ก็หลงไปว่าการถูกกักขังจองจำ เป็นสิ่งที่ควรปรารถนายิ่งนัก, แม้มีสติสมบูรณ์แจ่มใสอยู่ กลับสำคัญเอาความคิดนึกที่ฟั่นเฟือนนั้นว่าเป็นความคิดที่ถูกต้อง. มันได้แก่คนชนิดนี้ — และชนิดนี้เท่านั้น — ที่จะวิ่งติดตามโลกียารมณ์ไปอย่างไม่ลดละ.

“อาตมาภาพขอร้องต่อพระองค์ ! ขอพระองค์จงอย่าสงสารอาตมาภาพเลย. อาตมาจะได้เป็นผู้ที่ตกอยู่ในภาวะอันน่าสงสารก็หามิได้ เพราะอาตมาภาพได้รับเอาการครองชีพตามแบบแห่งนักบวชเข้ามาสู่ตน ก็ด้วยจุดประสงค์ในอันที่จะเอาชนะต่อความแก่และความตาย. ขอพระองค์จงทรงสงสารต่อพวกที่กำลังมีภาระหนัก โดยที่ยอมตนเข้าไปเป็นคนรับใช้ของกามตัณหา หมักคองตัวเองอยู่ในเปือกตมแห่งความมั่งมีอันใหญ่หลวง หรือเหล่าพระราชาซึ่งกำลังทนทุกข์ อยู่ด้วยภาระแห่งการระมัดระวังรักษาราชธานีของตนๆ หรือกำลังทนทุกข์อยู่เพราะความถูกลวงโดยความสมบูรณ์พูนสุขของเขาเอง. เขาแสวงสุขารมณ์อันนี้อยู่อย่างโยกโคลง เพราะว่าเขาต้องสับครีออนสท้านหนาวอยู่เสมอ เนื่องจากการต้องสูญเสีย

สิ่งซึ่งเขารักปานดวงใจอยู่บ่อยๆ. และเมื่อถึงแก่กรรม เขามีสามารถพาติดตัวไปได้ จะเป็นทอง หรือแม้แต่กรอบพระพักตร์ที่เป็นเครื่องหมายของความเปนราชาก็ตาม. ในร่างกายของพระราชาที่สิ้นพระชนม์แล้ว ไม่มีอะไรที่น่าชอบใจยิ่งไปกว่าที่มีในร่างกายของคนขอทาน ที่ตายแล้วด้วยกัน. ดวงจิตต์ของอาตมาภาพ มุ่งข้องต่อผลอันเยือกเย็น ที่มีได้มีความโศคร้ายเจืออยู่ด้วย, ดังนั้น อาตมาภาพจึงได้ปลดกรอบหน้าอันเป็นเครื่องแสดงขัดติยภาพทิ้งเสีย และรักที่จะเป็นอิสระจากภาระหนักของชีวิต เช่นราชภาระนี้เป็นต้น. เพราะฉะนั้น ขอพระองค์จงอย่าพยายามที่จะผูกพันอาตมาภาพไว้ ในความเกี่ยวข้อง และตำแหน่งหน้าที่อันนี้เลย. และขอจงอย่าขัดขวางอาตมาภาพเสียจากการทำสืบทอดในสิ่งที่ได้เริ่มทำมาแล้ว ให้สำเร็จลุล่วงไป. เหตุการณ์อันเกี่ยวกับอาตมาภาพตามที่เปนมา ได้บังคับอยู่ในตัวมันเองแล้วอย่างเด็ดขาด ให้พระองค์ทรงหวังได้แต่เพียงการกระตุ้นเตือนส่งเสริมอาตมาภาพให้ก้าวรุดหน้าในงานอันเป็นหน้าที่ของอาตมาภาพ เท่านั้น.

“ข้าแต่มหาราชาเจ้า อาตมาภาพมิได้ประสงค์ แม้ที่สุดแต่การครองเทวบัลลังก์ในสรวงสวรรค์ จะป่วยกล่าวไปใยถึงการครอบครองอาณาจักรในมนุษย์นี้. โอหนอ ! พระองค์ได้ตรัสแก่อาตมาภาพว่า พร ๓ ประการคือพละภาพ ทรนสารสมบัติ และความสุขอันเกิดจากการบำเพ็ญบุญตามหลักศาสนา นี่เป็นความสุขสงบอันสูงสุด. แต่มโนภาพในภายในของอาตมาได้บอกกล่าวแก่อาตมาว่า พรทั้งสามประการนั้น ยังเป็นสิ่งที่มิได้เพียงชั่วครู่ยาม และในเวลาเดียวกันนั้นเอง มันไม่เป็นสิ่งสามารถหยุดยั้งความปรารถนาแห่งใจ ให้สงบลงได้ เพราะสิ่งที่เรียกว่าบุญนั้น ก็ยังไม่มี ความหมายที่ถึงขีดสุดได้อย่างไรใด คงวนเวียนอยู่ในวงแห่งโลกียสุขที่เป็นกามารมณ์ชั้นประณีตเท่านั้น.

“อาตมาภาพพิจารณาเห็นว่า สภาพอันสงบสุขแท้จริงนั้น ต้องเป็นสภาพที่หยุดเสียได้ซึ่งความปรารถนาของมนุษย์เรา. ไม่มีสิ่งใดที่ดีกว่าหรือสูงกว่า อันเหลืออยู่สำหรับให้ปรารถนาอีกต่อไป, ทั้งเป็นสภาพที่ปราศจากความเกิด ความตาย ความทนทรมาน ความกลัว และปราศจากการกลับคืนมาใหม่แห่งความทุกข์ทั้งมวลนี้ ซึ่งได้สงบไปแล้ว. ตามที่พระองค์ทรงขอร้องให้รอคอยจนถึงสมัยที่แก่เฒ่า จึงค่อยบำเพ็ญพรตประพฤตินั้น มีความแน่นอนอยู่ขณะที่ใดเล่า ที่ว่าอาตมาภาพจักมีชีวิตอยู่ไปได้จนแก่เฒ่า. มนุษย์เราสามารถถึงจุดที่ประสงค์ของตนได้ ด้วยความพากเพียรพยายาม ไม่มีการจำกัดขั้นจำกัดวัยแห่งชีวิตของเขาเอง เช่นเดียวกับเมื่อร่างกายรู้สึกหิวระหายเมื่อใด ความจำเป็นที่จะดื่มและรับประทาน ก็ต้องมีเมื่อนั้น. เพราะฉะนั้น เมื่อมนุษย์เราไม่มีเวลาตายอันกำหนดเอาไว้ได้อย่างแน่นอนแล้ว เราจะสามารถรอคอยเวลาแห่งการบำเพ็ญพรต ในยามแก่เฒ่าได้อย่างไรเล่า ? ความตายนี้ เช่นเดียวกับนายพราน, มักคอยซุ่มซ่อนตัวอยู่ในซุ้มอันรกรกฏ กล่าวคือสิ่งที่คนเราเรียกกันว่า โชค หรือวาสนา นั้นเอง พร้อมด้วยอาวุธที่ถืออยู่ในมือ กล่าวคือความขราซุกโทรมและความไข้เจ็บ คอยจ้องที่จะล้างผลาญหมู่เนื้อกล่าวคือมนุษยชาติ. ดังนั้น จักเป็นความดั่งมัจฉาใดเล่า ที่จะรอคอยให้ถึงเวลาอันแก่เฒ่าเสียก่อน.

“ข้อที่พระองค์ทรงแถลงว่า คนเราสามารถประกอบการบูชาโยนุสส์ แสงบุญพร้อมกันไปในชาติตติยบัลลังก์ ตามจารีตประเพณีของเราเพื่อผลอันอร่ามเรืองนั้น, อาตมาภาพไม่มีความประสงค์ที่จะเข้าเกี่ยวข้องกับการบูชาโยนุสส์ ซึ่งผู้ประกอบได้รับผลสมใจของตนเอง โดยการให้ความทนทุกข์ทรมานของสัตว์อื่นเป็นเดิมพัน. ผู้ใดก็ตาม หากว่าเขาจะมีเมตตาจิตดีเหลืออยู่ในตน แม้ที่สุดแต่สักปรมาณูหนึ่งแล้ว ย่อมไม่สามารถที่จะลงมือลงใจเห็นด้วย ในการที่จะใช้เลือดของสัตว์อื่นอันไร้ที่พึ่ง เป็นเครื่องหล่อ

เลี้ยงต้นไม้แห่งความหวังของตนเองได้. และแม้ว่าผลแห่งยัญญ์นั้นๆจะเป็นสิ่งที่ยั่งยืนถาวรก็ตาม อาตมาภาพก็ยังไม่มองเห็นส่วนที่ดี ในการที่จะประกอบมันขึ้น เพราะว่ามันจำเป็นต้องมีการปล้ำชีวิตของเพื่อนสัตว์ ที่ทนทรมาณเช่นเดียวกันกับเรา ให้هلكลาญไปเป็นธรรมดา.

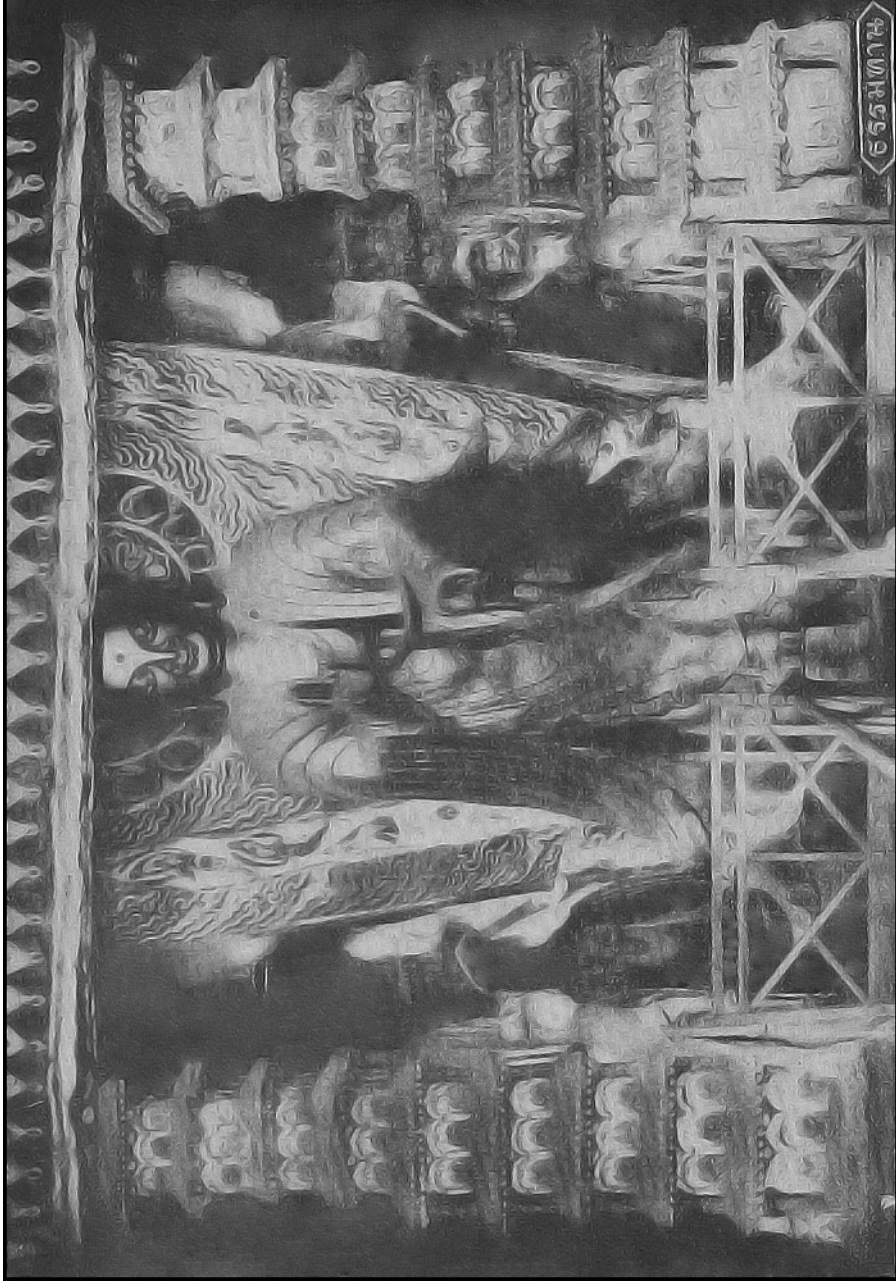
“ข้าแต่มหาราชผู้หนักในมิตรภาพ, ก็ในโลกนี้เอง เมื่อสิ่งใดที่เราได้มาด้วยอาการอันชั่วร้าย สิ่งนั้นย่อมให้ผลเป็นทุกข์ทรมาณใจโดยประจักษ์เป็นธรรมดาอยู่แล้ว จะเป็นที่น่าสงสัยอันใดอีกเล่าว่า ผู้กระทำความชั่วต่อชีวิตของสัตว์อื่น จะไม่ต้องได้รับความหม่นหมองในโลกหน้า.

“ข้าแต่มหาราชเจ้า ! ขอจงอย่าทรงหวังเห็นวาทมาภาพ ให้หมุนกลับไปสู่การครองชีพตามแบบแห่งโลกียวิสัยอีกเลย. ไม่มีสิ่งใดที่ควรจะเหยื่อใยในโลกนี้ เพราะโลกียารมณ์ทั้งมวลเป็นของชั่วคราว เช่นเดียวกับแสงแห่งฟ้าแลบ. ในวันนี้เอง อาตมาภาพมีความเสียใจที่จะต้องจากพระองค์ไปเพื่อไปสู่อาศรมบทแห่งท่านอาพาระ ผู้กาลามโคตร ซึ่งสามารถสั่งสอนสาสนธรรม, โดยความหวังจะใคร่พบท่าน และพบทางที่เราอาจก้าวล่วงพ้นบาปและปวงทุกข์ไปได้. ข้าแต่พระมหากษัตริย์ ! อาตมาภาพหวังในความสุขสวัสดิ์ ของพระองค์ทุกๆประการ. ขอให้ประเทศของพระองค์ จงประสบความปราโมทบันเทิงอยู่ด้วยสันติสุขและความมั่งคั่งสมบูรณ์, และขอให้แสงสว่างแห่งปัญญา จงส่องสาคลลงยังระบอบการปกครองของพระองค์ จดจรัสแสงสว่างแห่งทิวากรเมื่อยามเที่ยง. ขอให้พระราชอำนาจของพระองค์ จงแน่นแฟ้น และทรงมีความยุติธรรมเป็นคทาอาญาสิทธิ์อยู่ในพระหัตถ์. ขอพระองค์จงทรงสามารถปกป้องรัฐสีมามณฑล และพลางหวานโปริยพีช ผลแห่งพระกรุณาภาพ ด้วยพระหัตถ์อันปราศจากความลำเอียง ของพระองค์เถิด. และขอจงกรุณาให้อภัยแก่อาตมาภาพ ผิดหากว่าอาตมาได้กล่าวคำอันไม่เป็นที่สบพระราชหฤทัย อย่างหนึ่งอย่างใดลงไปในที่สุด ซึ่งอาตมาภาพจะขอลาจากพระองค์ไปในบัดนี้.”

พระราชาทรงประคองอัญชลี ประณมพระหัตถ์แน่นสนิทด้วยความ
เคารพอย่างยอดเยี่ยม พลังน้อมพระองค์ลงจะพาพระพักตร์แห่งองค์พระ
สากยมุนี ทรงขอร้องให้พระองค์ทรงประทานพรอันใหญ่หลวง ด้วยการ
เสด็จมาเยี่ยมเยียนและประทานธรรม ในเมื่อพระองค์ทรงประสพผลอันไพบูลย์
ในกรณียกิจของพระองค์แล้ว โดยพระราชดำรัสว่า “ขอให้พระองค์จงทรง
ลูถึงสิ่งที่ทรงแสวงโดยเร็วพลัน, และเมื่อทรงบรรลุแล้ว หม่อมฉันขออ้อนวอน
ว่า จงเสด็จกลับมา และจงทรงกระทำหม่อมฉันให้เป็นสาวกผู้หนึ่งของพระ
องค์ด้วย.”

พระโพธิสัตว์ทรงรับรอง และได้เสด็จลงจากภูเขา จากพระราชูป
โดยมิตรภาพและความหวังสวัสดิ มีเจตนารมณ์แห่งความยินยอมตามคำขอ
ร้องของพระราชบิดาเต็มเปี่ยมอยู่ภายในพระหฤทัยของพระองค์ ตรงแนวไป
สู่อาศรมบทแห่งมุนีผู้ก้องเกียรติ. พระราชาทรงจ้องจับอยู่ ฉะ ภาพ อัน
ค่อยๆดำเนินจากไป ด้วยความรัก, จนกระทั่งลับคล่องพระเนตร ด้วยประการ
ฉะนี้.

[ยังมีต่อ]

พระพุทธรูปที่ถ้ำเชียงก้ง

ที่ถ้ำเชียงก้ง ภูเขาขานตี ริมแดนจีนต่อม้งโกเลีย, มีการสักตจะภูเขาปนวิหาร มีพระพุทธรูเสร็จในตัว ด้วยเนื้อแห่งภูเขานั้นเอง. ในภาพนี้, คือเสาใหญ่กลางวิหาร, "ได้สลักเนื้อหินให้เปนเสา มีพระพุทธรูปยืนทั้งสี่ด้าน, และเจดีย์แบบจีนเปนชั้นๆ ๕ ชั้น และรูป ยามสี่มุม นั้นก็ปนหินที่ถูกลักขึ้นอย่างเดียวกัน. การพยายามจะ และสลักภูเขาให้เป็นโบสถ์วิหาร และทำอ้ายเสร็จไปในตัวเช่นนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า ความเลื่อมใสในพุทธศาสนา ในประเทศจีนนั้น ได้คงรุ่งเรืองมาแล้วเพียงใด.

“CONTENTMENT”

ความพอใจ

Happy is he, who, though the cup
Of bliss

Has ever shunned him when he
thought to kiss,

Who still, in object poverty or pain
Can count with pleasure what small
joys remain;

Though, were his sight conveyed
from zone to zone.

He would not find one spot of
ground his own;

Yet as he looks around he crics
with glee,

These bounding prospects all were
mand for me:

“For me you waving fields their
burthen bear,

For me you labourer guides the
shining share,

While happy I in idle ease recline,
And mark the glorious visions as
they shine,”

This is the charm by sages often told,
Converting all it touches into gold,

Content can soothe, where'er by
fortune placed,

Can rear a garden in the desert
waste.

ผู้ที่จะผาสุกสนุกแท้

ถึงแม้สุขนั้นพลันสูญภัย

ดำรงความยากจนทຸรณทຸร่าย
คิดไม่วายถึงสุขน้อยคอยปลอบใจ

จะสอคล้ายสายตาไปไกลทั่วถิ่น

หาที่ดินเป็นของตนสุดค้นได้

แต่ยังมองร้องอุทานเบิกบานใจ
สิ่งทั้งหลายมีไว้สำหรับตน
“โน้นของข้าเหล่าทุ่งนาอันปรากฏ

พินกรบพจรแจ้งทุกแห่งหน

อย่างสุขเหลือเมื่อข้าอิงพึงสกันธ์

มุ่งกมลลภาพอาบแสงระพี”
ความพอใจนี้ลีปราชญ์ฉลาดรำ

ว่ากลับทำสิ่งทั้งผองให้ผ่องศรี

ความพอใจอาจปลูกปลอบชอบฤดี

เหมือนสวนศรีสร้างในแดนแสน-
— กันดาร.

สมวงศ์ ลิมปิษเฐียร

จากเกสัชวิทยา กันยายน ๒๕๖๓

กฤษณามูรติ

พระศรีอารยปัจจุบัน เวลานี้มีอายุ ๔๖ ปี ท่องเที่ยวไปประกาศธรรมและ
ความสุขสำหรับสมัยปัจจุบัน, คำสอนคล้ายพระพุทธศาสนา แต่มีได้ออกนามพระ
พุทธเจ้า กฤษณามูรติแต่งตัวไม่แปลกไปกว่าคนสามัญ, มีผู้นับถืออยู่เป็นจำนวนมาก
ในฮอลแลนด์, แคลิฟอร์เนีย, นิวซีแลนด์, ท่านไม่รับเงิน, ไม่ให้ใครยกย่องท่านสูง
กว่ามนุษย์สามัญ, ไม่ยอมเป็นศาสดา, ไม่ให้ตั้งคณะหรือสมาคมในนามของท่าน.

ข้อความต่อไปนี้ได้รวบรวมมาจากหนังสือ Krishnamurati by Carlo
Suarez, ซึ่งเป็นหนังสือบรรยายถึงคำสั่งสอน และวิธีส่งเสริมให้คนบรรลุความสุขด้วย
วิธีแปลกๆทันสมัยของกฤษณามูรติ, และจากหนังสือเล่มอื่นๆ อีกบ้าง.

ธรรมทาส รวบรวม

คำสอนของกฤษณามูรติ ตามที่ได้สอนอยู่ มื้ออย่างง่ายๆ และแจ่มแจ้ง
โดยย่อๆว่า :

มีความจริงที่แน่นอน, ยั่งยืน ถาวร และคาดคะเนเอาไม่ได้,
นั่นคือชีวิต (หมายถึงชีวิตที่เป็นอิสระตามธรรมชาติ) ความจริงที่ยั่งยืน
ตลอดไปนี้ เป็นประกาย, เป็นฝ่ายข้างดี, ว่องไวหรือเรียกว่า ปัจจุบัน
ซึ่งเป็นอนันตกาลไม่มีจบลงหรือตั้งต้นใหม่.

ปัจจุบันนี้มีอยู่ในทุกสิ่ง ทุกสิ่งเป็นของจริงอยู่ในตัว. แต่
ในโลกแห่งความจริงนี้คนได้ตีค่าสิ่งต่างๆผิดๆเสมอ, แทนที่เขาจะ
รู้จักตัวปัจจุบัน เขากลับหาเอาตัวตน มาวางลงระหว่างปัจจุบัน และ
ตัวของเขาเอง.

เมื่อใดมนุษย์ได้หลุดพ้นจาก ตัวตน นี้แล้ว เขาย่อมเข้าถึง
ปัจจุบัน ได้. ความ หลุดพ้น ซึ่งดูเหมือนยากลำบากแสนเข็นนั้น,
ที่จริง คนทุกๆ คนอาจบรรลุได้ เพราะมันเป็นธรรมชาติเดิมหรือภาวะ

เดิมของมนุษย์นั่นเอง มนุษย์ก็คือสิ่งมีชีวิตที่ปราศจากความเกี่ยวเกาะ.

มนุษย์ที่ได้หลุดพ้นทุกๆคนย่อมบรรลุสัจธรรม เช่นที่พระคริสต์หรือพระพุทธได้บรรลุ ความจริงที่กล่าวมานี้มิใช่สำหรับจะเพาะบุคคลบางคน หรือบุคคลพิเศษบางคน แต่มนุษย์ทุกคนในโลกนี้ทั้งสิ้นอาจบรรลุได้จริงๆ คนที่ไม่อาจบรรลุนั้น เป็นคนผิดธรรมชาติและไม่สมบูรณ์พอ !

คำสอนของกฤษฎามูรติ อุดมคติขึ้นเพื่อเรียกร้อง **อิสตรีฟ** และ **ความรัก** ให้ตื่นขึ้นและแพร่ไปทั่วโลก คำของท่านเป็นคำตอบแก้ปัญหาเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ได้อย่างแจ่มแจ้ง. ท่านกล่าวว่า หน้าที่ของความคิดของเราก็คือ ทำลายความหลอกลวงของตัวตนเสีย, หรือทำบุคคลให้พ้นจากความเห็นแก่ตน.

ความเจริญวุ่นวายทั้งหลาย ได้เกิดมีอยู่ด้วยความหลอกลวงของตัวตนนั่นเอง. เพราะเหตุว่าคนทั้งหลายยึดมั่นในความแน่นอนของ **ตัวตน** จึงเกิดมีการต่อสู้ แย่งชิง แบ่งพวก และความทุกข์ยากขึ้น. ความโง่หลงของมนุษย์ก็คือความเห็นแก่ตนนี่เอง ซึ่งก่อให้เกิดความกลัวขึ้นในใจ. ความกลัวทำให้เกิดมีศาสนาต่างๆ, หลักศีลธรรม, การงานทั้งฝ่ายวัตถุ, จิตต์ใจ, ปราสาทพระราชวัง, การแบ่งชั้นของคน, การแบ่งแยกมนุษย์ ออกเป็นชาติประเทศ.

บุคคลทั้งหลายจะต้องยกตนให้พ้นจากสิ่งเหลวไหลเหล่านั้น. ยอดแห่งคำสอนของกฤษฎามูรติมีว่า **คนจะต้องทำตนให้หลุดพ้นเป็นอิสระโดยตนเอง.**

คำสั่งสอนของท่าน ถ้าใครศึกษาจากภายนอก จะไม่มีโอกาสเข้าใจได้เลย, แต่ถ้าเขาครองชีพไปตามคำสั่งสอนนั้นๆ มันจะสร้างสิ่งใหม่ๆให้ได้

อย่างแน่ๆ, และจะช่วยทำลายความผูกพันในอดีตให้หมดสิ้น, จะช่วยให้
อดีตทั้งหลายซึ่งคล้ายกับความฝัน กลับกลายเป็น **ปัจจุบัน** ซึ่งเป็นของดินอยู่
 เสมอ.

กฤษฎามูรติได้ครองชีพตามคำสอนเหล่านี้ ให้มนุษย์ดูเป็นตัวอย่าง
 อยู่แล้วทุกขณะ ใครที่เคยพบและ **รู้จัก** ท่าน ย่อมรับรองได้ว่าคนผู้นี้ได้หลุด
 พ้นจาก“ตัวตน”โดยสิ้นเชิงแล้ว ในตัวของท่าน บุคคลลักษณะและความเป็น
 อยู่ไม่มีอีกต่อไปแล้ว ท่านเป็นผู้ไม่มีใครอาจคาดคะเนเอาได้.

ผู้ซึ่งได้พบกฤษฎามูรติ และได้ฟังคำพูดของท่านแล้ว จะไม่สงสัยใน
 ความซื่อตรง การครองชีพอย่างง่ายตามธรรมชาติที่สุดผู้หนึ่ง ที่ใครๆจะได้
 เคยพบมาในโลกนี้. ผู้ที่พยายามคอยจับผิดของท่านโดยมาก ในที่สุดก็กลับ
 ใจมานับถือท่าน. ท่านได้นำคำสอนมอบให้แก่มนุษย์รับเอาไว้นับจำนวนแสน.

ในบรรดาผู้แสดงตนเป็นศาสดาในสมัยนี้ บางคนปรากฏในภายหลัง
 ว่าหลอกลวงเอาเงิน และทรัพย์สินสมบัติมาเป็นของตน บางคนเป็นผู้ทำลาย
 พรหมจารีของหญิงสาว ถึงกับถูกจับและเข้าคุกไปก็มีหลายราย. แต่
 กฤษฎามูรติผู้นี้ไม่รับทรัพย์สินสมบัติเงินทองเป็นของตน ครองชีพอย่างอนา-
 คาริมาตั้งแต่อายุ ๑๐ ขวบ. ไม่ปรากฏว่ามีความเสียหายอย่างใด มีคนนิยม
 มากนับจำนวนพันจนถึงกับตั้งเป็น “คณะดารา” (Order of the Star). มี
 สาขาหลายแห่ง ในที่สุดกฤษฎามูรติได้สั่งให้เลิกคณะดาราเสีย เพราะเห็น
 ว่าทำให้คนอ่อนแอยึดถือสิ่งอื่นภายนอกตัวเป็นที่พึ่ง. คำสอนของกฤษฎามูรติ
 เป็นของกลางสำหรับมนุษย์ ใครที่นับถือศาสนาอะไรอยู่ก็มาประพฤติตามคำ
 สอนนี้ได้, ใครที่ประพฤติตามคำสอนของกฤษฎามูรติ จะไปนับถือศาสนา
 อะไรอีกก็ได้.

(ในเล่มต่อไป จะได้นำเหตุการณ์และคำพูดบางตอนที่น่าสนใจ
 มาลงเป็นเรื่องราวไป)

ลามะน้อย

ประเพณีในธิเบต เลือกเด็กที่มีลักษณะควรเป็นลามะชั้นเอก คือชั้น “พระเจ้าที่ทรงชีพ” ไว้ตั้งแต่ยังเล็ก. ลามะอายุหกขวบ ในภาพนี้ถูกทำให้เป็นลามะมาตั้งแต่ยังเล็กๆ โดยหวังกันอยู่ว่า จะเป็นบรรพชิตที่บริสุทธิ์ทั้งแท่ง นับถือเป็นชั้นพระเจ้า หรือเทพเจ้าทีเดียว.

สจจํ เว อมตา วาจา
สจจํ ธาเรนติ ปณติตา,
เอเตน สจจวชเชน
ปลายนตุ อธมมิกา.

เรื่อนําของเล่มนี้

ศาสนไมตรีจิตต์

เรื่องสิ่งทีพุทธศาสนาต้องการ

จาก “ชาวพุทธผู้หนึ่ง”

ท่านผู้รักพุทธศาสนาทั้งหลาย

เราได้ชวนกันชวนขวย เพื่อให้พุทธศาสนาที่รักของเราเจริญ
รุ่งเรืองขึ้น โดยวิธีต่างๆ หลายอย่าง เป็นต้นว่าจัดออกหนังสือ จัด
พิมพ์หนังสือแจก สร้างโบสถ์วิหาร สร้างวัด เทศน์ ปาฐกถา บวชพระ
บวชเณร คุยธรรมะ ฯลฯ การกระทำเหล่านี้ทำให้พุทธศาสนา
เจริญขึ้นอย่างไรบ้าง ? มีอะไรบ้างที่เรามองเห็นว่าเป็นความเจริญ
ของพุทธศาสนา ?

เรามีหนังสือทางพุทธศาสนามากมายหลายแสนเล่ม, เราเรียน
ธรรมะตลอดพระไตรปิฎก อริยสัจ มรรค ปุโรโปรงหมด แต่เรายังไม่
อาจกล่าวได้ว่า เราส่วนมากเป็นสุขที่สุดเท่าที่มนุษย์ควรจะเป็นสุขได้.

เรายังขาดสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง คือการครองชีพอย่างครบถ้วนตามที่กล่าวในพุทธศาสนา ! ไม่มีใครครองชีพอย่างบริสุทธิผุดผ่องพอที่จะทำให้โลกดูได้ว่า “นี่คือการครองชีพที่ปราศจากโรครจิตต์ ปราศจากความเร่าร้อนแม้ชนิดเดียว” (ตามคำของแพทย์ทางโรครจิตต์ว่า คนสามัญทุกคนมีโรครจิตต์ไม่ต่ำกว่า ๑๕%) พุทธศาสนาที่รักของเรา กำลังอยู่ในฐานะที่เรียกว่า **“ไม่มีใครปฏิบัติได้จริง !”**

ในโลกนี้ยังมีความทุกข์ปกแผ่ไปทั่วทุกหนทุกแห่ง ไม่มีความพ้นทุกข์มาแสดงให้โลกเห็น. ในโลกนี้มีความเหลวไหลดาดดินจนคนทั้งหลายชวนกันคิดว่า ในโลกนี้ไม่มีคนดีที่บริสุทธิ ไม่มีความพ้นทุกข์ ไม่มีผู้พ้นทุกข์.

ทำไมความชวนขายของพวกเราจึงไม่ปรากฏผลบ้างเลย !

ความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนา กำลังต้องการผู้รักพุทธศาสนาที่แท้จริง — คือผู้บำเพ็ญพุทธภูมิ ซึ่งมีความกล้าหาญ กล้าเผชิญหน้ามารทุกชนิด ก้าวออกมาแสดงตนต่อโลก ด้วยความองอาจ — ด้วยความมุ่งหมายอันบริสุทธิผุดผ่อง ที่จะปลุกและนำมนุษยชาติออกไปจากความเหลวไหลหลอกลวง.

โลกกำลังต้องการบุคคลคนหนึ่งหรือหลายคน ที่องอาจกล้าหาญ ก้าวออกมาแต่ผู้เดียว หรือชวนกันก้าวออกมาแสดงตนต่อโลก ด้วยความมุ่งหมายแต่ข้อเดียว คือช่วยโลกให้พ้นภัย ด้วย กาย วาจา ใจ อันบริสุทธิ โดยไม่ต้องหวังพึงวัตถุ และสิ่งอื่นๆ.

เมื่อมีผู้ปลุกให้ตื่นขึ้นแล้ว โลกจะได้ชวนกันทิ้งชนัตตรปลอม และแสวงหาชนัตตรดี สิ่งต่างๆ จะกลายเป็นของมีประโยชน์ หนังสือ

จะมีผู้อ่าน โบสถ์วิหารจะเปิดอยู่เสมอทุกวันเพราะมีผู้ชอบไป วัดจะมีผู้ชอบอยู่ เพราะมีคนเห็นประโยชน์แห่งการบวช เทศน์จะมีผู้ฟังโดยไม่ต้องหาอุบายชักชวน ฯลฯ พุทธศาสนาจะฟื้นจากสลบไสล มามีชีวิตจิตใจอีกเช่นแต่ก่อน.

ในนามผู้รักพุทธศาสนา ข้าพเจ้าขอเชิญขอเรียกร้องชักชวนท่านทั้งหลาย มาทำหน้าที่ของท่านให้เต็มที่.

ภิกษุจงทำตนเป็นภิกษุที่แท้ให้โลกดูว่า สาวกผู้ชายประเภทแนวหน้าของพุทธศาสนาเป็นสุขถึงเพียงนี้.

ภิกษุณีจงทำตนเป็นภิกษุณีที่แท้ให้โลกดูว่า สาวกผู้หญิงประเภทแนวหน้าของพุทธศาสนาเป็นสุขถึงเพียงนี้.

อุบาสกจงทำตนเป็นอุบาสกที่แท้ ให้โลกดูว่า สาวกผู้ชายประเภทแนวหลังในพุทธศาสนาเป็นสุขถึงเพียงนี้.

อุบาสิกาจงทำตนเป็นอุบาสิกาที่แท้ แสดงตนให้โลกดูว่า สาวกผู้หญิงประเภทแนวหลังในพุทธศาสนา เป็นสุขถึงเพียงนี้.

ฉบับที่ ๒ เรื่องจะเผยแผ่พุทธศาสนาให้เจริญได้อย่างไร ?

(ผู้สนใจ เชิญส่งสาส์นของท่านมาบ้าง)

(อริยสัจสี่ คือวิชาสำหรับชีวิตมนุษย์ ต่อ)

ตำริขอบ(คิดขอบ)

การหมุนใจตรง

คนโดยมาก มักปล่อยให้ชีวิตล่องลอยไปอย่างปราศจากความมุ่งหมาย คล้ายกับสวะล่องลอยถูกพัดพาไปตามกระแสน้ำ. เมื่อต้องพบความทุกข์ทรมันหมอง เพราะความเหลวไหลหรือไม่รู้เท่าเหตุการณ์ของตน ก็ได้แต่บ่นเพื่อรำไร และเชื่อเอาว่าตนจะต้องยอมตาม ปล่อยให้เคราะห์ชะตากพาวนเวียนไป, **คิดผิดว่าธรรมดาธรรมชาติของคน จะต้องทนรับความทุกข์.**

ส่วนบางคนมีความมุ่งหมายของตนเอง แต่ความมุ่งหมายนั้นๆเป็นสิ่งที่ผิด กลับนำความทุกข์มาสู่ตนภายหลัง. บางคนมุ่งหมายแต่ความสนุกสนานเพลิดเพลินชั่วคราว ด้วยคิดว่า **ความสุขในโลกมีเพียงเท่านั้น.** คนแทบทั้งสิ้นจึงมีความทุกข์มาก ไม่อาจมีสุขที่ถาวรยั่งยืนได้.

มีคนบางคนที่เอางานเอาการ มั่นใจในผลความพยายามของตน มีความมุ่งหมายอันเด็ดเดี่ยวแน่อนตรงไปสู่จุดหมาย สามารถทำตนให้เป็นสุขตามที่ตนปรารถนาได้ เช่นกับนายเรือที่สามารถนำเรือเล่นฝ่าอุปสรรคทั้งมวลไปถึงท่าที่ต้องการจอด และมีสิ่งที่คุณต้องการบริบูรณ์. คนชนิดนี้ย่อมมองเห็นว่าคนที่ปล่อยตนให้ล่องลอย ทนรับความไม่พอใจ คือคนเหลวไหลไม่เอาการ.

นอกจากความสนุกสนานเพลิดเพลิน และความทุกข์ทรมานหม่นหมองแล้ว ในโลกนี้ยังมีความสุขที่เป็นยอดปรารถนาของมนุษย์. เป็นความสุขที่บริสุทธิ์ ถาวรตลอดไปไม่กลับเป็นทุกข์อีก. ยอดสุขที่เป็นที่ปรารถนาของมนุษย์นี้ มีอยู่ตามธรรมชาติทั่วไปเช่นกับสิ่งทั้งหลาย แต่มนุษย์ที่ไม่อาจบรรลุยอดสุขนี้ได้ ก็เพราะมองไม่เห็นว่ามี และไม่มีความมุ่งหมายอันแน่นอนตรงไปยัง ยอดสุขนั้น.

ยอดสุขที่เที่ยงแท้ถาวร จะมีขึ้นได้เฉพาะแก่คนที่มีความมุ่งหมายอย่าง แน่วแน่ และซื่อตรงต่อความปรารถนาของตน. มนุษย์จะบรรลุยอดสุขได้ เมื่อจิตใจสงบ ปราศจากความดิ้นรนเร่าร้อน คงมีแต่ความต้องการ ของร่างกายตามธรรมชาติเท่านั้น ส่วนใจอิ่มรู้สึกพอใจและเบิกบาน อยู่ได้เสมอ เช่นกับดอกไม้กำลังเบิกบาน และคงเป็นเช่นนั้นอยู่ ได้เสมอไป จิตใจที่เบิกบานเป็นอิสระแล้ว ไม่มีธรรมชาติภายนอกอันใดจะมาทำอันตรายได้เลย.

มีจริงสิ่งเดียวอัน
สุมาลัยที่บ้านแล้วล้วน

อินปด ปวงแล
เลิกม้วย นิรันดร์.

โอมาร์ไคยม กรมพระยานราชป.๑

คนโดยมากมักคิดผิดไปว่า คนเราจะมีใจสงบเป็นสุขได้ดังกล่าวข้างต้น ก็แต่บุคคลพิเศษ เช่นฤษีหรือผู้สำเร็จบางคนเท่านั้น ความจริง **ธรรมชาติ** เดิมของจิตใจของคนเหมือนกันหมดทุกคน หากแต่เมื่อเกิดมาแล้วได้ ถูกอบรมไปในทางผิด ถูกความโลภ ความชั่ว ความเข้าใจผิด ย้อมใจจนมืดมัว ขุ่นหมองไม่อาจสงบเป็นสุขได้. เด็กๆทุกคนหรือแม้สัตว์บางชนิดที่ฝึกได้, ถ้าได้รับการอบรมที่ถูกหลักธรรมชาติมาตั้งแต่แรก ก่อนที่จะถูกชักนำไปฝ่าย

ผิด ก็จะกลายเป็นคนหรือสัตว์ที่ดีมีประโยชน์ ไม่ดีคือดิ่ง, ไม่โกรธ, ไม่เอาเปรียบ ฯลฯ ได้อย่างน่าปลาใจ, ในสมัยพระพุทธเจ้าที่วิสุงคามวาสีมีเด็กบางคนได้บรรลุธรรมผลเป็นอริยบุคคลได้. **แม้คนทุกคนที่ถูกย้อมใจมาในทางผิด ถ้าได้หันใจกลับไปใหม่ให้ถูกทาง แก้ไขเปลี่ยนแปลงเสียใหม่ ก็จะบรรลุยอดสุข เป็นคนมีความสุขที่สุดได้ด้วยกันหมดทุกคน.**

คนบางคนมักจะคิดผิดว่า พระราชาลฤคคฤคอยู่ด้วย การงาน เงินทอง บ้านเรือน บุตรภรรยา ที่ไหนจะอาจมีใจสงบเป็นสุขได้, ในพระบาลีต่างๆก็มีอยู่ว่า พระราชาอาจบรรลุธรรมผลได้เท่ากับนักบวช คือเป็นพระโสดาบัน, พระสกทาคามี พระอนาคามี หรือพระอรหันต์ก็ได้ และเมื่อบรรลุแล้วจะเป็นพระราชาอยู่ต่อไป ก็ได้ถึง ๓ ชั้น นอกจากบรรลุอรหัตผลเท่านั้น ที่จะต้องบวชในเวลาต่อมา หรือแม้จะไม่บวชมันก็เป็นการบวชในตัวของมันเสียเอง เพราะกายอยู่ภายใต้บังคับของจิตต์, และมันจะสลัดทิ้งสิ่งทั้งปวงไป.

พระพุทธเจ้ายกย่องแม้พระราชาที่บรรลุธรรมผล ว่าเป็นสงฆ์สาวกที่แท้, ส่วนพระสงฆ์ที่ไม่อาจบรรลุธรรมผลได้ นับเป็นเพียงสงฆ์สมมติ. พระราชาที่อยู่ในบ้านเรือนมีบุตรภรรยาและเสพงาม หรือสิ่งต่างๆ เท่าที่ร่างกายต้องการตามธรรมชาติ อาจเป็นสุขได้ดีกว่านักบวชที่ทรงศีลมากมาย แต่ใจเดือดพล่านดิ้นรนจะทำการต่างๆนอกหน้าที่ของตน. ที่กล่าวนี้มีได้มุ่งหมายติเตียนนักบวชไปทั้งหมดแต่กล่าวไปตามเหตุผล. นักบวชและพระราชาที่มีจิตต์ใจสงบได้เท่ากัน ชีวิตของนักบวชย่อมมีโอกาสราบรื่นปลอดโปร่งได้มากกว่าชีวิตพระราชาและชีวิตนักบวช ต่างก็ล้วนถูกตามธรรมชาติด้วยกัน ต่างกันเพียงพระราชาจะต้องทำงานตามหน้าที่ และคลุกเคล้าปะปนด้วยความวุ่นวายไม่ราบรื่นมากกว่าเท่านั้น.

คนครองเรือนที่มีใจเบิกบานแจ่มใส ย่อมจะทำงานไปตลอดวันได้ด้วยใจอันสงบ ปราศจากความรำคาญแม้แต่น้อย. ข้าราชการที่มีราชการ

ตราครุฑตลอดเวลาที่ตื่นอยู่ และมีใจมุ่งหมายอันดีต่อชาติแท้จริง ย่อมทำงานไปได้โดยไม่เหนื่อยใจหรือบ่นเลย. คู่สามีภรรยาอยู่กินด้วยกันตามธรรมชาติ เลี้ยงบุตรและทำกิจการต่างๆอันเป็นหน้าที่ของตน ด้วยดวงใจอันเบิกบานและสงบมีสมาธิ ย่อมเป็นสุขได้มากที่สุดเช่นกัน เขาเหล่านั้นเป็นผู้กำลังปฏิบัติในมรรค ไม่ย่อหย่อนไปกว่าบรรพชิตเลย.

จะเป็นภราวาสหรือนักบวชก็ตาม ถ้าเข้าใจธรรมชาติของจิตดีใจตามที่ เป็นจริงทำให้สงบเป็นปกติตามธรรมชาติ ปราศจากความเร้าร้อนได้แล้ว ก็ นับว่าเป็นผู้มีความสุขที่สุด จงอย่ามีความท้อถอยด้วยเข้าใจผิดว่า ภราวาส ไม่อาจเป็นสุขได้เท่านักบวช, จงตรวจดูความมุ่งหมายที่ยังไม่ตรงแท้ หมุน ใจเสียใหม่ให้ตรงยอดปรารถนาได้แล้ว จะกลายเป็นผู้มีความสุขที่ สุดได้ในทันที และจะเข้าถึงยอดสุขได้ในไม่ช้า.

คำธิออกจากกาม

ความหิวที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในกะเพาะไม่ใช่ตัณหา ความต้องการ เครื่องนุ่งห่มพอกปิด และให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายไม่ใช่ตัณหา, การ บากบั่นทำงานในหน้าที่ที่ตนมีต่อครอบครัว มิใช่ตัณหา, การอยู่ร่วมกับ ภรรยาของตนตามปกติไม่ใช่ตัณหาโดยตรงตัว. ตัณหาซึ่งเป็นต้นเหตุของ ความทุกข์ความกระวนกระวายใจในโลกนั้น คือความกระหายความต้องการ ที่สูงขึ้นไปกว่าธรรมชาติ และสิทธิตามปกติของกาย.

ต้องการอาหารมีรสดียิ่งขึ้นไปกว่านี้, ขวนขวายในการทำงานจนตราครุฑ ภายและใจ, เสื้อผ้าแต่งกายต้องการเปลี่ยนใหม่แปลกๆไม่รู้หยุด. พระไปดู งานรื่นเริงต่างๆทั้งที่ตนถูกห้ามไม่ให้เข้าไปดู, เป็ของเก่าที่ยังใช้ได้ดี, เป็ ภรรยาคนเก่าอยากได้ใหม่ ฯลฯ เหล่านี้เป็นการแสดงออกของตัณหาที่เป็น ความร้อนในจิตต์ใจ. บางคราวเพลิงตัณหาลุกโพล่งสูงขึ้น ต้องการ

อาหารที่มีรสอย่างเลิศ กินอาหารจนเกินอิ่ม, มีเครื่องแต่งกายนับไม่ถ้วน เพราะชุดเก่าไม่เป็นที่พอใจ, มีภรรยานับไม่ถ้วนเพราะต้องการเปลี่ยนใหม่เสมอ, พระจีนล่องอาบัติปราชิกทั้งที่ตนมีโอกาสนจะสีกออกมาเสียก่อนได้. จิตต์ใจของมนุษย์ได้ถูกอบรมให้ต้องการมากไม่รู้จักพอ, ต้องการของใหม่เสมอ, ฯลฯ มาตั้งแต่เล็ก ๆ ความมุ่งหมายและความต้องการของคน จึงไม่มีที่มุ่งแน่นอน คล้ายกับคนเดินทางที่อยากเดินไปให้ถึงขอบฟ้า เมื่อไปถึงที่มุ่งหมายนั้นๆก็ถอยห่างออกไป เมื่อได้สิ่งที่ต้องการแล้ว ก็ส่งความต้องการไปไกลออกไปอีก.

สิ่งที่ข้อมใจให้มัวเมาผลิตเพลิน ทางตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, และใจ ล้วนอบรมใจให้มีตัณหาแก่กล้ายิ่งขึ้น ทำให้ความร้อนรนกระวนกระวายใจมีมากยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้เรียกว่ากาม ธรรมชาติของจิตต์ใจล้วนบริสุทธิ์ และต้องการเท่าที่จำเป็นแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ผู้ปรารถนาความสุข จะต้องหมั่นระวังมิให้ความต้องการเกินธรรมชาติเกิดขึ้นแก่ตน, และพยายามออกจากกามคือไม่หลงต้องการสิ่งนอกธรรมชาติเหล่านั้น. การออกจากกามนี้ไม่เป็นการจากหรือเสียอะไรเลย, แต่เป็นการยกจิตต์ใจถอยห่างออกมาจากกองเพลิงทุกข์ มาสู่ที่เย็นสงบตามธรรมชาติ.

ผู้ที่เปลี่ยนใจตนออกจากความหมกมุ่นในกามมาสู่วิถีชีวิตใหม่ ข้อมรู้ดีกว่าตนหลุดพ้นจากการกระทำที่ไร้เดียงสา เลิกเป็นเด็กผู้ไม่เดียงสาต่อธรรมชาติมาเป็นผู้ใหญ่ที่รู้เท่าทันธรรมชาติ, หรือเช่นกับคนเดินทางฝ่าป่าดงกันดารมาถึงถนนอันสบาย มีรถยนต์คอยรับส่งให้ไปถึงที่มุ่งหมายโดยเร็ว.

คำร้อออกจากความพยาบาท

ความรู้สีก้อนใจ เมื่อมีสิ่งหรือเรื่องไม่พอใจเกิดขึ้น ที่แสดงอาการออกมาทันที เราเรียกว่าความโกรธ, ที่ร้อนอยู่เป็นเวลานานและคิดกระทำ

ตอบแทนเรียกว่าความพยายาม. ความร้อนใจเหล่านี้มิใช่เป็นของมีมา หรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติ, แต่เกิดขึ้นด้วยการก่อความร้อนขึ้นเผาตัวของตัวเอง คนที่เคยฝึกหัดเผาตัวเองมาจนเก่ง ก็จะเผาได้มากและนาน มีความจำเป็นอย่างไรหรือที่จะต้องเผาใจของเราให้ร้อน ธรรมชาติของใจสงบและเย็นเสมออยู่แล้ว ทำไมมนุษย์จึงก่อความร้อนขึ้นเผาใจ ?

เมื่อสิ่งต่างๆไม่เป็นไปตามที่เราหวังว่ามันจะเป็น คนโดยมากจะก่อไฟขึ้นเผาใจของตนทันที แต่นักปราชญ์หรือคนฉลาดจะยั้ง ด้วยความรู้เท่าทันธรรมชาติ และแก้ไขข้อผิดพลาดทันที, เมื่อปากกาของเราเสีย เราจะโกรธปากกาหรือหาปากกาใหม่มาเขียนจะดีกว่า เมื่อรถที่เรา นั่งไปเสียลงตามทาง เราจะโกรธดีหรือลงมือแก้ไขให้รถวิ่งไปได้ตามปกติ ?

ความพยายามยิ่งร้ายกว่าความโกรธเป็นทวีคูณ เมื่อเราไม่พอใจคนใด เราทำสิ่งที่เป็นการแก้แค้น เราก็จะต้องเดือดร้อนใจในการพยายามแก้แค้น และทวีคูณในการรับความแก้แค้นที่จะกระชอนกลับมาอีก.

ผู้ปรารถนาความสุข และซื้อตรงต่อความปรารถนาอย่างแน่วแน่ ย่อมจะไม่คิดก่อความร้อนขึ้นเผาตัวเอง และไม่เพิ่มพูนความร้อนใจเป็นทวีคูณด้วยความพยายาม.

ธรรมชาติของใจไม่มีความร้อน, จงอย่าก่อความร้อนขึ้นเผาใจของตน, ปลดปล่อยใจสงบเป็นอยู่ตามธรรมชาติเดิม, จึงจะอยู่เป็นสุขได้แท้จริง.

๐ ควรระงับความโกรธ
มีแก้ตนคล้ายคล้าย

๐ คนเขามาโกรธเอา
ย่อมไม่มีเครื่องกัน

เพราะเป็นโทษอย่างร้าย

เฉียดต้องกองไฟ

เราไม่รับโกรธนั้น

โกรธนั้นเสื่อมสูญ.

ลิลิตธรรมรส.

คำริไม่เบียดเบียน

สัตว์หรือมนุษย์ย่อมต้องการความสุข การเบียดเบียนเอาเปรียบ ย่อมทำให้ผู้ถูกเบียดเบียนเดือดร้อนและเป็นทุกข์. ตามธรรมชาติคนเราและสัตว์ต่างก็อยู่กันด้วยความสุข การเบียดเบียนเอาเปรียบกัน ย่อมเป็นการทำลายธรรมชาติที่เป็นสุข และยังอบรมใจผู้กระทำให้เคยชินต่อความชั่ว มีใจชั่วร้าย โหดเหี้ยมยิ่งขึ้นเสมอ. **จงอบรมจิตตั้งใจให้ไม่เห็นแก่จะเพาะตน, คิดถึงความสุขของผู้อื่นบ้าง, ช่วยเหลือให้ผู้อื่นได้รับสุขยิ่งขึ้น โลกนี้จึงจะเป็นที่น่าอยู่อย่างที่สุดที่อาจเป็นไปได้.**

ธรรมชาติของจิตตั้งใจไม่มีความต้องการ, ไม่มีความเร่าร้อน, ไม่เป็นอยู่ด้วยการเบียดเบียน, เพราะฉะนั้นจึงหมั่นใจและอบรมใจให้เป็นไปตามธรรมชาติ จึงจะอยู่เป็นสุขได้แท้จริง, คนตามธรรมดาก่ออบรมมาด้วยความชั่วความหลงต่างๆ ถ้าได้กลับหมั่นใจมาตรงตามธรรมชาติได้ ก็ารู้สึกว่าตนเป็นหน่วยหนึ่งของชาวโลกที่เป็นสุข, กลายเป็นตัวอย่างคนครองชีพตามธรรมชาติแก่โลก. เป็นผู้ไม่มีความต้องการเกินธรรมชาติอยู่ในหมู่ผู้เดือดร้อนเพราะความต้องการของตน, เป็นผู้ไม่เร่าร้อนใจ อยู่ในหมู่ผู้ก่อความร้อนขึ้นเผด็จตัวเอง, เป็นผู้ไม่เบียดเบียนใคร เป็นผู้มีความสุขที่สุด อยู่ในหมู่มนุษย์มีความสุข.

การหมั่นใจจากความเป็นคนมีตัณหา มาก มาเป็นคนไม่มีตัณหา คงมีแต่ความต้องการของร่างกาย, จากการเป็นคนมีพยาบาทมีความร้อนใจ มาเป็นคนไม่พยาบาท ไม่โกรธ, จากการเป็นคนเบียดเบียนเอาเปรียบผู้อื่น มาเป็นคนไม่เบียดเบียน, ทั้งสามอย่างนี้ บางคนเข้าใจว่าคงยากมาก เพราะจิตตั้งใจของเขาหมั่นผิดมานานแล้ว แต่ถ้าได้พยายามด้วยความตั้งใจจริง ก็อาจเป็นไปได้

ทีละน้อยๆ เช่นหยดน้ำทีละหยดยังอาจเต็มคุ่มได้. สำหรับคนที่จิตใจเข้าใจ
ธรรมชาติได้โดยถูกต้องแล้ว ก็อาจหมั่นใจกลับตรงกันข้ามได้ในทันที กลาย
เป็นคนละคนจากแต่ก่อน กลายจากคนมีทุกข์มาเป็นคนมีสุขสมบูรณ์.

นายแพทย์ฝรั่งเศสชื่อ เอมีล คูเออร์ ได้นำหลักการเปลี่ยนความคิดใหม่
ไปใช้ในการรักษาโรค จนกลายเป็นคนมีชื่อเสียงโด่งดัง โดยให้คนไข้ปลูก
ความคิดขึ้นใหม่ว่า “ทุกๆวัน ทุกๆทาง ฉันได้หายป่วยขึ้นๆแล้ว หายป่วย
ขึ้นเสมอๆแล้ว Day by day in every way, I am getting better and
better. คนไข้เพียงแต่เปลี่ยนความคิดใหม่ว่าตนหาย โรคและความเจ็บไข้ก็
อาจหายได้.

ถ้าเราหมั่นพิจารณาความเป็นไปของเราอยู่เสมอในเวลาว่าง ในขณะที่
ใจปลอดโปร่งทุกๆวัน จะรู้สึกที่เราดีขึ้นเสมอๆจริงๆ การกลายเป็นคนดีมี
ความสุขนี้ บางคราวก็เป็นไปได้อย่างช้าๆ แต่ถ้าได้มีการส่งเสริมที่ถูกทางทั้ง
ภายนอกและภายใน เราจะกลายเป็นคนมีใจบริสุทธิ์ตามธรรมชาติของใจจริงๆ
เป็นผู้มีความสุขที่สุด เช่นที่พระอริยบุคคลและพระพุทธเจ้า ได้เป็นสุขอยู่ทุก
ขณะ นับว่าได้พบและได้เข้าถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และบรรดาผู้มี
ความสุขทั้งหลาย.

เทวดา, พระเจ้าบนสวรรค์, พระโศดบัน, พระสกทาคามี พระอนาคามี
พระอรหันต์ ก็คือชื่อของผู้หมั่นใจจากเป็นผู้มีความทุกข์มาเป็นผู้มีความสุข,
มาเป็นผู้มีความสุขมากขึ้น, มาเป็นผู้มีความสุขมากที่สุดตามลำดับๆไป **ไม่มี**
เทวดา, พระเจ้า หรือผู้วิเศษที่ไหน นอกไปจากผู้มีใจเป็นสุขตาม
ธรรมชาติได้ถึงที่สุด.

ธรรมทาส เขียน

นรก

โดย “ทนายะ”

[from The Wheel, Vol. I, No. I.]

นรก เป็นสิ่งกล่าวกันว่าอยู่“ภายใต้ลงไป;” เช่นเดียวกับที่ชาวสวรรค์อยู่“สูงลิบขึ้นไป.” ในพระคัมภีร์ไบเบิลย่อมกล่าวถึงนรกเสมอว่าอยู่ “ลึกลงไป;” และว่าพระคริสต์ “ได้เสด็จลงไป”ในนรกด้วย. บางคราวกล่าวกันว่า ปล่องภูเขาไฟนั้นแหละเป็นช่องผ่านไปถึงนรก ซึ่งเต็มไปด้วยไฟ และเมื่อมันระเบิดขึ้น ก็คิดเห็นกันว่า นรกเดือดพล่านขึ้นมา.

คุณพ่อฝ่ายคาทอลิกรูปหนึ่งกล่าวว่า กำแพงแห่งนรก“หนามากกว่าสี่พันไมล์.” โดยแน่นอน ใครๆต้องเห็นว่ามันหนามากมาย, แต่ว่ามันจะหนาเท่ากับหัวของคนโง่ๆ ที่เชื่อมั่นหรือไม่หนอ ?

ที่ได้ก็ตาม เมื่อพวกพระต้องการจะสร้างอิทธิพลของตนให้แน่นแฟ้น ลงเหนือดวงใจของมหาชน ท่านย่อมเทศนาเรื่องนรกแห่งไฟ ตรงตามตัวหนังสือทีเดียว. แต่ความจริงตามธรรมดา นรกร้อนเพียงพอที่จะทำให้คนเราจะทนได้เท่านั้น.

มหาชนย่อมกลัวไฟ. ลองร้องว่า“ไฟๆ”ขึ้นในแถบบ้านเรือนที่มีคนอยู่คับคั่งคูซึ ในทันใดนั่นเอง ก็จะเกิดการแตกตื่น พวกคนตะลึงตะลานหนีเอาตัวรอดไปตามๆกัน. คนแข็งแรงก็วิ่งเหยียบย่ำไปบนคนที่อ่อนแอ. ถึงแม้ว่า

การร้องว่า“ไฟ” จะได้มีขึ้นภายในโบสถ์ — อันเป็นที่ซึ่งผู้มีสิทธิ์อาจจะอยากตาย — มันก็ยังคงเกิดการแตกตื่นโกลาหลอย่างเดียวกัน. มหาชนผู้นั่งฟังอย่างพอกพองใจ ถึงเรื่องการเผาไหม้อันมีรสสิ้นสุดในนรก อันมีอยู่ตลอดนิจกาล จะพากันลุกขึ้นต่อสู้เพื่อให้รอดพ้นจากการถูกจับตัวไปปิ้งจนไหม้เกรียม เช่นเดียวกับคนบ้าตื่นโวยวายเมื่อถูกจับตัวเพื่อทำการรักษา. ความกลัวต่อไฟนรกของคนเรา ถูกทำให้เชื่อฝังหัวเสียแล้ว โดยท่านพระๆ ซึ่งได้อัคนรมาให้เติมไปด้วยไฟอยู่เสมอ. เพราะว่าพินไม่มีราคาอะไร. แต่ถ้าลองให้ท่านพระเหล่านั้นต้องหาพินโดยตนเองดูทีหรือ เชื่อว่าไฟนรกคงจะต้องดับเย็นสนิทไปโดยแน่แท้ ภายใน ๒๔ ชั่วโมงเท่านั้น !

ท่านร้องประกาศว่า “จงหนีเข้ามาเสียจากสิ่งอันกราดเกรี้ยว.” มหาชนได้ถามท่านว่า “อะไรกันเล่า ท่านอาจารย์ ?” ท่านร้องตะโกนว่า “ไฟผู้ล้างผลาญ, ท่านจะต้องไหม้อยู่ในไฟนั้น แต่ไม่รู้จักตาย, ไม่สูญเสียเนื้อหนังไปแม้แต่เนื้เดียว ตลอดอนันตกาล.” มหาชนอยากจะปลอดภัย และท่านพระก็เข้ามา.

แต่อย่างไรก็ตาม, มหาชนก็กำลังเจริญขึ้นด้วยอารยธรรม และมนุษย-ธรรมได้โดยสะดวก. วิทยาศาสตร์และการศึกษาซึ่งกำลังนิยมกันอย่างแพร่หลาย กำลังดำเนินงานของมันอยู่อย่างน่าประหลาดใจ. เหตุผล, ความไว้วางใจตัวเอง, และความเขื่ออกเขื่อใจต่อกัน กำลังขยายตัวเจริญอยู่. ความกลัวอย่างคร่ำครึ หมดที่เกาะเหนียว และลัทธิที่ซ้ำซากจนด้านไปเสียแล้วนั้น กำลังเป็นไปได้ยิ่งขึ้นทุกที. ท่านพระเหล่านั้น ไม่สามารถหลอนคนซึ่งในตัวเขามีความรู้สึกอันเข้มแข็งอย่างลูกผู้ชาย, และคำที่ว่า พระเป็นเจ้าผู้โกรธกริ้ว จะเผาผลาญลูกเล็กๆ ของพระองค์เองในนรกนั้น เป็นที่น่าละอายต่อผู้ซึ่งดับไฟในบ้านเรือน ซึ่งกำลังถูกไฟไหม้ เพื่อช่วยชีวิตเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แม้ที่มีโชฎฐาติหรือไม่เคยรู้จักกันมาก่อน.

โอมารุ คัยยาม ได้เขียนไว้ว่า^๑ :

ดูข้าได้ส่ง วิญญาณของดูไปสู่ปรโลกอันเร้นลับ

อันดูจะต้องไป เมื่อดูตายในกาลเบื้องหน้า;

แต่บัดเดียว, วิญญาณของดูได้กลับมา

และตอบว่า “ดูเองแหละเป็นทั้งนรกและสวรรค์อยู่ในตัวเสร็จ !”

นรกนั้น, เช่นเดียวกับสวรรค์, มันย่อมอยู่ในใจของคนทุกคน ! ความโง่หลง, การถือสา, และความเห็นแก่ตัวเอง ของคนเรา ได้สร้างนรกขึ้นสำหรับตัวเอง ในชีวิตนี้เอง. ขอให้เรารับหน้าตั้งตาชำระล้างนรกจริง คือความทะยานอยาก, ความชั่ว, และความทนทุกข์ของเราเอง กันเถิด.

เราจงต้อนรับคำร้องขอของผู้นำสงสาร ที่ร้องขอมีส่วนในความสุข ในโลกปัจจุบันนี้ กันเถิด.

หมายเหตุ : เรื่องนี้ เป็นเรื่องที่ได้นำลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์

พุทธศาสนา The Wheel ในลอนดอน. เราเห็นว่า พวกเราในสยาม ควรจะทราบไว้บ้างว่าทางตะวันตก เขากำลังพูดถึงนรกกันอย่างไร จึงนำมาสู่กันฟัง

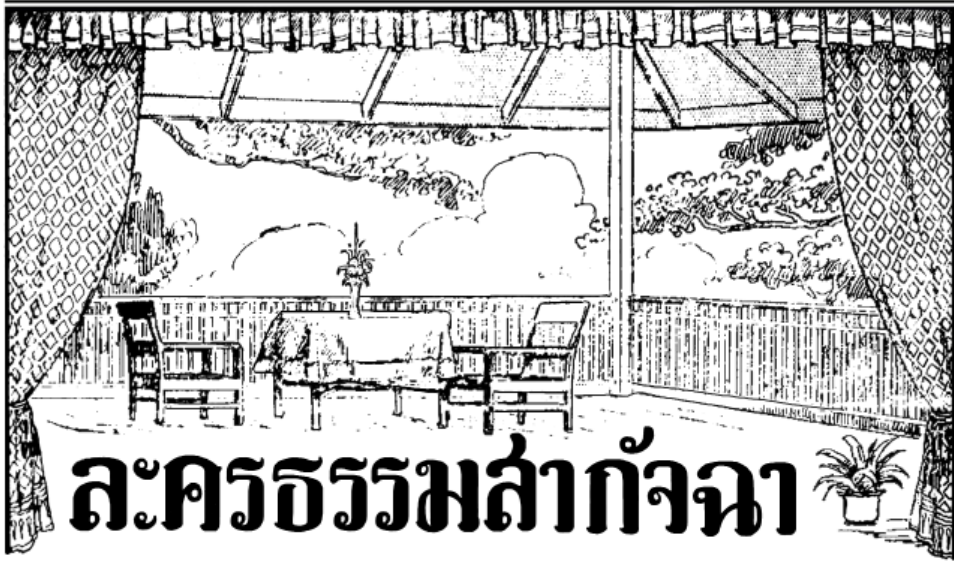
-- คณะ บ.พ.

๑ I sent my soul through the invisible.

Some letter of that after - life to spell,

And by and by my soul returned to me,

And answered, I myself am heaven and hell.

ละครธรรมสำกัจณา

(ดัดแปลงมาจากหนังสือหัตถกรรม ของท่านผู้ไม่ปรากฏนาม ตรวจแก้โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดเทพศิรินทราวาส พิมพ์ในงานศพ ม.ล. แฉล้ม ราชจินดา)

การศึกษาธรรมะด้วยวิธีถามตอบ หรือที่เรียกว่าปจฉาวิสัชนา นั้น เหมาะสำหรับทุกคนที่แรกเริ่มเรียนธรรม เปนเหตุให้ฟังง่าย เข้าใจง่าย ได้ผลดี มีความรู้ในทางธรรมแล้ว ยังจะได้ความรู้พิเศษ ในทางพุทจาได้ตอบอีกโสดหนึ่งด้วย. เห็นเหตุดังกล่าวนี้ เราจึงได้ เลือกรักคหนังสืออธิบายธรรม ที่อยู่ในการปจฉาวิสัชนามาลง เพื่อ การศึกษาของท่านผู้อ่านของเรา ซึ่งในที่สุดเราก็เลือกได้เรื่องนี้จาก หนังสือที่มีอยู่ในตู้สมุดของเรา. เราหวังว่าท่านคงจะได้รับความ บันเทิงพร้อมกันไปในตัว เหมือนดูละครบ้างเปนแน่. --คณะ บ.พ.

○

ละครของเราจะเปิดฉากขึ้นที่ตรงไหนก็ได้ ขอแต่ให้เป็นบ้านผู้ที่สนใจ ในทางธรรมก็แล้วกัน, และให้หลายๆบ้านด้วย. ตัวละคร มีครุคนหนึ่ง และศิษย์ผู้หญิงหลายคน ชื่อ แม่เชื้อแน่ แม่ยกตัว แม่รัก แม่อารี แม่หยุดใจ แม่รู้จริง แม่หวังใจ แม่ทำไป แม่ชอบนิ่ง แม่ช่างตรง แม่เรียนจำ. นอก จากนี้ยังมีแม่ชี และท่านสมภารอีกสองสามท่าน. ละครของเราไม่มีกำหนด

เวลาแสดงอันแน่นอน ได้แต่เปิดฉากแสดงไปตามแต่โอกาสจะอำนวย เพราะเป็นละครสมัครเล่น เนื่องจากอาชีพบังคับ. ฉะนั้น เราจึงสามารถเพียงแสดงให้ท่านดูหรือฟังได้คราวละตอนสองตอน ดังที่จะปรากฏในกาลข้างหน้าเป็นลำดับไป.

ฉากที่ ๑, การเรียนรู้ไม่เท่าความจริง

วันนี้ ละครของเราเปิดฉากขึ้นที่หน้าเรือนครู เพราะแม่เชื่อแน่ว่าแม่ยกตัวพากันไปหาครูถึงบ้าน เพื่อจะได้ถามเรื่องศาสนาที่ตนกำลังสนใจ และเล่าเรียนอยู่ ให้รู้ว่าอะไรเป็นข้อสำคัญในศาสนา ครั้นไปถึงบ้านครู ครูก็ยินดีต้อนรับนักเรียนขึ้นนั่งบนเรือน และสนทนากัน.

ครู : สบายดีหรือจ๊ะ

สองศิษย์ : สบายดีค่ะ (พลงนั่งพับเพียบและยกมือไหว้ครู).

ครู : ศาสนาที่เรียนได้ไว้นั้น **ข้อไหนเป็นข้อสำคัญ**จะ (ทั้งถามทั้งรับไหว้). (นักเรียนอึ้งและดูตากัน ครุ่นคิดใจ รีบถาม).

ครู : ยืมอะไรกันนักจ๊ะ

ศิษย์ : ยืมเพราะคิดมาว่าจะถามครู ครูกลับถามดิฉันเสียเอง เหมือนอย่างที่ดีฉันคิดมาค่ะ.

ครู : อ้อ, อย่างนั้นเจียวหรือ ถ้าเช่นนั้นนักเรียนจะให้ครูอธิบาย หรือนักเรียนจะลองอธิบายเองดูก่อน ถ้าผิดพลาด ครูจะช่วยคิดอ่านต่อภายหลัง.

ศิษย์ : ครูจะต้องคิดอ่านอะไรอีกเล่าจ๊ะ ถ้าเห็นดิฉันผิดตรงไหน ช่วยชี้แจงก็แล้วกัน.

- ครู : นักเรียนพูดอย่างนั้นไม่ถูก สาสนาเป็นของลึก จะถือว่าครูเป็นผู้รู้ดีแล้วไม่ได้. ถึงจะเล่าเรียนรู้มากเท่าใด ก็เป็นแต่จำได้ตามแบบเท่านั้น ไม่แน่นอน และไม่ทำท่านผู้ที่ปฏิบัติเห็นจริงตามความจริงในใจท่านได้. ครูเห็นดีอย่างไร ครูก็ชี้แจงให้นักเรียนฟังตามความเข้าใจของครู ต่อไปถ้านักเรียนมีความรู้เสมอครูหรือยิ่งกว่าครูก็อย่าสำคัญว่า ตัวรู้ยังไม่มีการรู้ อย่าสำคัญอย่างนั้นเป็นการสำคัญผิด.
- ศิษย์ : คุณครูพูดว่านักเรียนจะรู้ยิ่งกว่าครูนั้นฉันแต่ไม่เห็นซะ.
- ครู : อันการเล่าเรียนนั้น บางทีศิษย์ดีกว่าครู เพราะพื้นความฉลาดของศิษย์มีมากกว่าครู ครูสอนให้อย่างเดียว นักเรียนเห็นความแตกออกไปตั้ง สอง สาม สาย ได้ด้วยตนเองก็มี อย่างนี้เองที่บางทีศิษย์ดีกว่าครู.
- ศิษย์ : ฉันพอเข้าใจแล้วเจ้าชะ.
- (ครูบอกให้นักเรียนอธิบายไปตามความรู้ของตัวเองก่อน
ในปัญหาที่ว่า อะไรเป็นข้อสำคัญ ของศาสนา).
- แม่เชื่อแน : ความเชื่อใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้เป็นข้อสำคัญคะ.
- แม่ยกตัว : ตนของตนแหละ เป็นของสำคัญซะ.
- ครู : เออ ตรงกันข้ามทีเดียว.
- ศิษย์ : ของใครถูกคะ ?
- ครู : ยังตัดสินไม่ได้ เพราะเป็นความย่อ ต้องอธิบายมาให้สิ้นเชิงทั้งสองฝ่ายก่อน จึงจะตัดสินได้.
- เชื่อแน : ฉันได้ยินคุณครูสอนว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้พระธรรม

ก่อนคน และนำมาสอนสัตว์ทั้งหลาย พระสาวกปฏิบัติได้ แล้วสอนต่อกันมาจนเราท่านทุกวันนี้ได้รู้จักดี รู้จักชั่ว. เหตุนี้ฉันจึงว่าความเชื่อในพระรัตนตรัยเป็นของสำคัญ ถ้าพระพุทธเจ้าไม่เกิดในโลก พวกเราก็จะพากันโง่ไม่รู้อะไร.

ยกตัว : ถึงเราจะได้ยินได้ฟังว่า พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลกก็ดี แต่เราไปเกิดเสียในที่ที่เขาไม่ถือพุทธศาสนา หรือเกิดในที่ที่เขาถือพุทธศาสนาก็ตาม แต่เราไม่ยอมถือ เช่นนี้ ก็ไม่มีประโยชน์อะไรแก่ตัวเรา. ต่อเมื่อเรายอมถือ ค่อยๆเรียนไปจนได้ความรู้ยิ่งขึ้นทุกที นั้นจึงจะช่วยตัวเราได้. เพราะฉะนั้นฉันจึงว่าตัวเราเป็นของสำคัญ พระท่านก็ตรัสว่า ตนทำดีนั้นแหละเป็นที่พึ่งแก่ตน สิ่งอื่นนอกจากความดีแล้ว ไม่เป็นที่พึ่งแก่ตนได้.

เชื่อนั่น : ทำดี นั้นไม่ใช่เป็นพระธรรมหรือจะ.

ยกตัว : ความดีเป็นพระธรรมจริงจะ, แต่ถ้ามีแต่ความดี ตัวเราไม่ทำดี แล้วความดีจะเป็นที่พึ่งแก่เราได้ไหมจะ.

ครู : เออ ฟังดูก็เห็นถูกด้วยกันทั้งสองคน เมื่อแรกพูด คุณจะตรงกันข้าม นี่ดีแต่ครูไม่ชิงตัดสินเข้าก่อนว่าใครผิดใครถูก. นี่แน่ะ จะขอเตือนอะไรไว้สักหน่อย เมื่อนักเรียนเติบโตใหญ่ไปภายหน้า ถ้าจะต้องเป็นผู้ตัดสิน ถ้อยคำอะไร ก็ต้องฟังให้สุดเนื้อความ และชักไซ้ให้ได้ความชัดเจนเสียก่อนว่า เขาประสงค์จะพูดเช่นนั้น เช่นนี้ จนเราเห็นว่าเนื้อความจะไม่พลิกแพลงเป็นอย่างอื่นไปได้แล้ว จึงค่อยตัดสินลงไป.

- ศิษย์ : คุณครูเตือนสติดีแท้ อีฉันจะจำไว้ในใจไม่ลืมเลย ก่อน
นี่อีฉันฟังอะไรยังไม่ทันหมดความ ก็ชิงตัดหน้าตัดสิน
ลงไปอย่างนั้นอย่างนี้ ครั้นเขาชี้แจงเพิ่มเติมจนชัดเจน
ก็รู้สึกว่ที่ตัดสินลงไปนั้น พลาดจากใจความของเขา
เขาพูดความหนึ่ง ตั้วตัดสินไปความหนึ่ง เลวแท้ๆ.
- ครู : ถ้ารู้สึกและกลับตัวได้ ครูมีความยินดีมาก. ก็ที่พูดกัน
มาแต่ต้นจนปลายนี้ ข้อไหนควรจำไว้เป็นข้อสำคัญ
ละจ๊ะ.
- ยกตัว : อีฉันเห็นว่า ข้อที่ว่ศาสนาเป็นของลึกลับ จะเข้าใจว่าตน
รู้ก็เดียวไม่ได้ และถึงจะได้เรียนรู้จนมากกว่าครู ก็
อย่าสำคัญตัวว่ารู้ยิ่ง. อันการเรียนรู้นั้น ไม่เท่ากับความ
รู้จริงในตน ข้อนี้แหละสำคัญกะ.
- เชื่อนั่น : อีฉันได้ยินคุณครูเตือนฉันในเมื่อจะตัดสินอะไร จงฟัง
และใคร่ครวญเสียให้ถี่ถ้วนชัดเจน แล้วจึงค่อยตัดสิน
ข้อนี้แหละสำคัญกะ.
- ครู : ถูกแล้ว ถูกแล้ว, จงจำไว้เถิด เป็นข้อสำคัญทั้งสองข้อ.

นักเรียนไหว้ลา ครูก็รับไหว้ น่าชมจริง

(ปิดฉาก)

- นักเรียนได้ความรู้คือ
๑. ศาสนาเป็นของลึกลับ อย่าทะนงว่าตัวรู้.
 ๒. เรียนรู้จากถ้อยคำตำรา ไม่ดีเท่ารู้จริงเห็นจริงภายใน.
 ๓. ก่อนตัดสินอะไร ต้องฟังให้ถึงที่สุดเสียก่อน.
 ๔. ข้อความที่ต่างกัน อาจถูกด้วยกันทั้งสอง หรือรวมกันได้.

สวัสดิ์ !

อัตตา – อนัตตา

เราได้รับบทประพันธ์จากฝ่ายอัตตวาที ของท่าน กิริมโม, เห็นว่า มีบางตอนที่อาจใช้ประกอบการคิดค้นสืบไปได้, และควรฟังไว้ ในฐานะเป็นเสียงของฝ่ายอัตตวาทีอีกเสียงหนึ่ง. แม้จะแปลกในส่วนที่ว่าอะไรๆก็เป็นอนัตตาหมด แต่ในที่สุด ก็ยังมี “ตัวเรา,” (ซึ่งทำให้เราจัดเข้าเป็นฝ่ายอัตตวาทีเพราะเหตุนี้), ก็ยังมีคดียอยู่. ขอบอกล่วงหน้าว่า แรกอ่านตอนต้นๆท่านจะรู้สึกว้าวุ่นว่า เป็นเสียงของฝ่ายอนัตตวาที. ต่อเมื่ออ่านจบแล้ว จึงทราบว่า ตรงกันข้าม -- คณะ บ.พ.

ข้าพเจ้าได้อ่านเรื่องพระนิพพาน เป็นอัตตามีตัวตน และพระนิพพานเป็นอนัตตาไม่มีตัวตนของท่านเมธีทั้งสอง ทำให้ความยุ่งที่มีอยู่แล้วกลับยุ่งขึ้นอีกหลายเท่า ทำเอาอึดอันตันใจไปหลายวัน เพราะท่านอ้างเอาหลักฐานในที่ต่างๆมายืนยันอย่างแข็งแรงด้วยกันทั้งสองฝ่าย. เมื่อคุณเรื่องพระนิพพานมีตัวตนก็พลอยไปด้วย คุณเรื่องพระนิพพานไม่มีตัวตนก็น่าเชื่อ เลยไม่รู้ว่าจะลงความเห็นของใครถูกแน่ ตรองทบทวนไปมาตั้งหลายวันถึงกับนอนไม่หลับ จึงได้จับปากกาเขียนดูบ้าง เพื่อขอความเห็นจากท่านเมธีอื่นอีก. ส่วนข้าพเจ้าผู้เขียนนี้ มีความเห็นอย่างคือๆว่านิพพานของท่านถูกด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่

คงถูกเพียงชั้นสังขารเท่านั้น ไม่ใช่พระนิพพานชั้นวิสังขาร. บางทีท่านจะยังไม่เห็นสังขตธรรมแจ่มแจ้งด้วยปัญญากระมัง จึงกล้ายืนยันว่าพระนิพพานเป็นอิตตามีตัวตน. ก็ตัวตนเป็นสังขตธรรมจะเพ่นพ่านเข้าไปอยู่ในพระนิพพาน ซึ่งเป็นวิสังขารได้อย่างไร เพราะเหตุว่าสังขารเป็นของไม่มีไม่จริง ส่วนพระนิพพานเป็นของมีของจริง. ถ้าพระนิพพานมีตัวตนซึ่งเป็นสังขารอยู่แล้วไซ้ พระนิพพานก็เป็นที่ไม่สิ้นสุด เพราะตัวตนมีอยู่ที่ไหน เกิดแก่เจ็บตายก็มีอยู่ที่นั่น. ฉะนั้นพระนิพพานจึงเป็นอนัตตา แต่ไม่หมายถึงความสูญ. อนัตตาเป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา ฯ

ส่วนท่าน บ. ช. ก็ว่าพระนิพพานเป็นอนัตตาแปลว่าสูญเลยทีเดียว. แต่ข้อนี้ไม่ทราบว่ายสูญไปได้อย่างไร หรือสูญจากอะไร พระนิพพานอยู่ที่ไหน เป็นอยู่อย่างไร มีอาการอย่างไรจึงต้องสูญ. พระนิพพานไม่ใช่ชื่อของความบริสุทธิ์ดอกหรือ ? ส่วนสิ่งที่บริสุทธิ์ก็ยื่นเด่นให้เราเห็นอยู่ทุกเมื่อ. พระนิพพานหรือความบริสุทธิ์ ไม่มีอาการไปอาการมา เป็นปกติอยู่เสมอ ไม่มีย้ายแปรเป็นอย่างอื่น. สิ่งที่ยังมีอาการสูญหาย มีแล้วไม่มี หรือหมดไปนั้น มันเป็นเรื่องของสังขารต่างหาก. อนัตตาซึ่งแปลว่าสูญนั้นถึงแม้จะเป็นปรมาตมก็ตาม แต่ก็ยังเป็นอยู่นั่นแหละ, พระนิพพานของท่านจึงต้องเป็นนิพพานชั้นสังขารเหมือนกัน ที่ถูกควรรู้จักตัวของเราชั้นสังขารนี้แหละเสียก่อน ว่า เป็นอะไร เป็นเราหรืออะไรแน่ เมื่อมารู้จักตัวของตัวว่าเป็นอะไร หรืออะไรเป็นตนของเราแล้ว ความจริงก็จะปรากฏขึ้น ที่นี้ก็จะรู้ว่าวิสังขารเป็นอะไร, อะไรเป็นวิสังขาร. เมื่อเรารู้จักสังขารและวิสังขารแล้ว ส่วนพระนิพพานจะเป็นอิตตา หรืออนัตตา จะมีตัวตนหรือไม่มีตัวตนเรารู้ขึ้นเองจะเพาะตัว, จะชิงสุกก่อนห่ามกันทำไม. พระพุทธเจ้าทรงสั่งให้พิจารณาให้เห็นความจริง ในสังขารธรรมโดยความเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วไม่ใช่ยึดถือสังขารเหล่านั้นเป็นของจริง. ก็ตัวตนเป็นสังขารไหนจะเพ่นพ่านเข้าไปใน

นิพพานได้เล่า. พระนิพพานเป็นวิสังขารท่านก็รู้อยู่แล้ว หรือรู้ตามสัญญา จึงได้หลงคิดว่าตัวตนไปตกให้เป็นพระนิพพานอีก ๆ

การที่หมายเอาจิตต์ที่บริสุทธิ์เป็นอตฺตาหรือเรานั้น ก็อีกนั่นแหละ ถึงแม้จิตต์จะบริสุทธิ์ก็ยังเป็นสังขารอยู่นั่นเอง เพราะจิตต์เป็นธรรมชาติเกิดดับ เมื่อเกิดขึ้นตั้งอยู่แล้วก็ดับไป หรือมีอารมณ์ผ่านมามันจึงเกิดเป็นจิตต์ขึ้น เล่นเข้าไปประสบกับอารมณ์ได้. พอเรามีสติทันเข้ามันก็ดับไป. บางทีเราอาจจะทำไม่ให้มีจิตต์ก็ได้บ้างบางครั้ง ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าจิตต์เป็นธรรมชาติที่เกิดดับ จิตต์ของใครจะดับหรือไม่ดับก็ตาม แต่จิตต์ของผู้ที่เขียนเรื่องนี้มันมีการเกิดดับเสมอ จึงเข้าใจว่าจิตต์เป็นเพียงอาการเท่านั้นมิใช่ตัวประธาน ๆ

ท่านให้หาตัวประธานของจิตต์แทนนั้น มันจะยากอะไร ก็ **เรา** นี่แหละเป็นตัวประธานของจิตต์. เราเกิดเรียกว่าจิตต์. เรารู้ทางอายะตนะเรียกว่าวิญญาณ. จิตต์และวิญญาณจึงเป็นอาการของเรา. **ส่วนอะไรคือเรานั้นขอเก็บไว้เป็นความลับ ยกให้ท่านค้นคว้าเอาเอง ๆ**

ส่วนท่าน บ. ช. เห็นว่าพระนิพพานไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเราไม่ใช่ของใครนั้น ท่านเข้าใจว่าพระนิพพานคืออะไร มีอยู่ที่ไหน อะไรเป็นพระนิพพาน.

ข้าพเจ้าเห็นว่า **พระนิพพานมีอยู่ในตัวของเราทุกคน** เราอาจจะทำพระนิพพานให้แจ้งได้ โดยความปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า. เมื่อเราทำความบริสุทธิ์ให้เต็มรอบแล้ว เราก็เป็นพระนิพพาน. พระนิพพานก็คือความบริสุทธิ์ของเรานั้นเอง. เมื่อเรารู้แจ้งเห็นจริงแล้วเราก็ไม่หมุนเวียนไปตามเหตุที่ปรุงแต่งสืบจากความปรุงแต่ง หรือว่าเราจะไม่เป็นผู้ไม่ปรุงแต่งก็ได้. เพราะรู้เท่าความปรุงแต่ง เห็นความจริงของการปรุงแต่ง ว่ามันจริงอยู่เพียงแค่นั้น เราก็ไม่ปรุงแต่ง คนปรุงแต่งไม่มีอยู่ที่เรา เราก็พ้นจากการปรุงแต่งเท่านั้นเอง. ต่อแต่นี้ก็ใครจะต้องการอะไรอีกแล้ว ๆ

สังขารเป็นสิ่งที่ควรค้น เพราะสังขารเปรียบประดุจเปลือกที่ห่อแก่น คือ วิสังขาร, เป็นแก่นที่เราไม่ได้ถากเปลือกออกเสียก่อน. จะเห็นแก่นก่อนเปลือกได้อย่างไร. ความที่เห็นตามสัญญา เป็นของไม่แน่นอน เพราะสัญญาเป็นของไม่เที่ยง. อนึ่งสัญญาก็เป็นสังขาร. ขออย่าอีกที่ว่าพระนิพพานเป็นธรรมที่จะพึงรู้แจ้งจะเพาะตัว เหตุด้วยเป็นธรรมที่ลึกลับ ยอดยิ่งนัก ยากที่เราจะเห็นได้ด้วยตา หรือด้วยสัญญาตำรา. เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะรับหรือปัดว่าเป็นอิตตามีตัวตน หรือเป็นอนัตตาไม่มีตัวตนได้อย่างไร ขอท่านจงพิจารณาให้ดี เพราะเราก็ไม่เคยได้เคยถึงกันเลยสักที. เหตุนี้ จึงพระนิพพานได้แตกต่างกัน และมีหลายอย่าง. อันความจริงของพระพุทธเจ้าก็มีพุทธประสงค์ ให้ชำระกิเลสให้สิ้นไปเท่านั้นเอง จะนิพพานหรือไม่นิพพานก็ตาม ฯ

แต่พระพุทธเจ้าผู้เป็นปรัชญาเมธี พระองค์ก็ยังไม่ชี้ขาดลงไปว่า พระนิพพานเป็นอิตตาหรืออนัตตา. พวกหรือผู้ปฏิบัติและนักตำรา ก็จะพากันสำเร็จพระนิพพานสัญญาเสียเลยทีเดียว ไม่ต้องค้นคว้าหาเหตุผล ด้วยความเพียรเพ่งเล็งให้ความจริงปรากฏขึ้นด้วยญาณทัสสนะ พากันนึกๆคิดเอาตามตำราหรือจำเอาในตำรามาเปรียบเทียบดูพอเข้าใจกันได้ ก็เลยสำคัญว่าตนสำเร็จแล้ว ฉะนั้นพระนิพพานจึงได้ต่างกัน เหตุด้วยเป็นนิพพานสัญญาบ้าง ผลสุดท้ายก็กลายเป็นนะโมเหลวไหล. แต่กระนั้นก็ยังเป็นที่น่าสรรเสริญ ที่ท่านได้ค้นเอาตำราในที่ต่างๆมาอ้างอิง และชี้เหตุผลได้เป็นอย่างดี ฯ

การที่เขียนมานี้ ถ้าไม่เป็นที่พอใจท่านผู้อ่านในข้อหนึ่งข้อใดแล้ว ขอท่านได้โปรดให้อภัยกับตัวท่านเองด้วย ส่วนผู้เขียนได้ให้อภัยตัวเองเสร็จแล้ว.

ภิรมย์โม

เขาพระนัม

กามนิต

หนังสืออธิบายหลักธรรมนับตั้งแต่สวรรค์ สุกตฤมิ
พรหมโลก จนถึงนิพพานซึ่งเป็นขั้นสูงสุด, มีท้องเรื่อง
รัก โศก ผจญภัย พระและนางได้เลือกเอาการจาริกแสวง
บุญแทนการเข้าหอ ในที่สุดบรรลุนิพพาน.

คนแก่เฒ่ามักจะสนใจธรรมะมากกว่าหนุ่มสาวเป็นธรรมดา, เพราะชีวิต
ของหนุ่มสาวถูกเคล้าไปด้วยความชุ่มชื้นของวัยรัก กำลังมองชีวิตอยู่แต่
ในด้านแห่งความสดชื่น เมื่อใดที่ได้เผชิญความไม่เที่ยงของโลก จึงจะคิดหา
อะไรเป็นที่พึ่ง. ส่วนคนแก่เฒ่ารู้สึกตัวว่าตนจะต้องเผชิญความ แก่ เจ็บ
ตาย จึงชวนหาหาธรรมะเป็นประทีปนำทาง. ยังมีเหตุอื่นอีกที่ทำให้หนุ่ม
สาวต้องห่างเหินกับธรรมะ นั่นคือหนังสือธรรมะอ่านไม่สนุก ไม่เพลิดเพลิน
เสียเลย หนุ่มสาวที่รักการศึกษามักจะได้รับข้อคิดทางธรรมะ จากหนังสือ
เรื่องต่างๆ ที่ผู้แต่งได้แทรกอุดมคติลงในเรื่อง เช่นหนังสือแต่งโดย “ดอกไม้
สด” แต่โดยมากมักจะเป็นข้อคิดสำหรับผู้ครองเรือน — โลภียธรรม.

หนังสือกามนิต แปลจากกามนิตสูตร โดย เสถียรโกเศศ และ
นาคะประทีป เป็นหนังสือที่เหมาะสมแก่หนุ่มสาวและผู้แสวงสัจธรรมที่สุดเล่ม
หนึ่ง เพราะเป็นหนังสือที่อ่าน เพลิน สนุก น่าตื่นเต้น และได้แทรกคติธรรม
ไว้อย่างละเอียดถูกต้องและถี่ถ้วน, ตลอดจนธรรมขั้นสูงคือการบรรลุมรรคผล
นิพพาน.

การที่จะอ่านหนังสือนี้ให้ได้สพระธรรมอย่างซาบซึ้ง ผู้อ่านจะต้องพากเพียรอ่านหลายๆครั้ง และคิดเทียบเคียงสิ่งต่างๆไปด้วย ยิ่งอ่านมากจะได้พบและเข้าใจสิ่งแปลกๆใหม่ๆมากขึ้น. โดยจะเพาะในข้อธรรมะต่างๆที่เป็นธรรมชั้นสูง ผู้อ่านจะไม่อาจเข้าใจได้ในการอ่านครั้งแรกๆ แต่ก็ไม่ควรท้อถอย หนังสือนี้จะยิ่งไพเราะน่าอ่านยิ่งขึ้นทุกๆครั้งที่อ่านซ้ำ.

ข้าพเจ้าผู้เขียน ได้อ่านเรื่องนี้ตั้งแต่พิมพ์ครั้งแรก พ. ศ. ๒๔๗๓ และอ่านเสมอในยามว่าง จนบัดนี้ก็ยังคงอ่านอยู่เสมอทุกเวลาว่าง เพื่อรับรสพระธรรมอันร้อยกรองไว้ไพเราะ ทั้งในเชิงบรรยายและในทางแซกข้อธรรมะในท้องถิ่นานอย่างเหมาะเจาะ รู้สึกว่าได้ข้อคิดใหม่ๆทุกคราวที่อ่าน และรู้สึกว่ายังมีข้อธรรมะที่น่าคิดค้นอยู่อีกมาก.

ต่อไปนี้จะได้นำข้อธรรมะบางตอนในหนังสือเล่มนี้มากล่าวซ้ำ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ยังไม่เคยอ่าน และบางท่านที่สนใจในข้อธรรมะเป็นพิเศษ.

ในบทที่ ๑ — ๒ ผู้อ่านจะได้ชมภูมิประเทศของราชฤทธมมหานคร ในสมัยพระพุทธองค์ท่องเที่ยวประกาศพระศาสนา. ในสมัยนั้น พระพุทธองค์ทรงเที่ยวอาศัยแรมคืนตามบ้านเรือน ได้ทรงผ่านบ้านที่ไม่ควรแวะอาศัยหลายชนิด มีบ้านพรานนก บ้านที่ภรรยาของเจ้าของบ้านกำลังทะเลาะกัน, บ้านที่มีการเดินรำรื้นเรึง, บ้านคนขายเนื้อ ที่สุดได้ทรงขออาศัยแรมคืนในห้องโถงบ้านช่างปั้นหม้อ และได้พบกับชายหนุ่มผู้แสวงหาโมกขธรรม ชื่อกามนิต ซึ่งเป็นตัวพระเอกของเรื่องนี้ กามนิตได้เล่าเรื่องที่ตนได้ละบ้านเรือนมาถือเพศอนาคาริกให้พระพุทธองค์ฟัง.

ในบท ๓ — ๔ — ๕ ผู้อ่านจะได้ทราบความเป็นไป, ชีวิตของคนในอินเดีย, ชีวิตของคนรักและความรักของหนุ่มสาวอันดุจดั่ง. การเผชิญความไม่แน่นอนของชีวิตมนุษย์.

ในบท ๑๐ ผู้อ่านจะพบลัทธิแปลกๆ คือคำสอนของพวกโจรที่กล่าวอ้างพระเวทว่า “ไม่มีใครประหาร ไม่มีใครถูกประหาร การฆ่าการล้างผลาญเป็นสิ่งดี พระกฤษณะก็ทรงส่งเสริม, ทุกสิ่งออกจากพรหมทำบาปก็ไม่ใช่บาป ทำบุญก็ไม่ใช่บุญ, นรกสวรรค์ไม่มีจริง เป็นของคนฉลาดแต่งแทรกเสริมไว้หลอกกัน,” ลัทธิเช่นนี้เจริญขึ้นเมื่อใด โลกนี้จะกลายเป็นนรก.

ในบท ๑๑ — ๑๖ มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ที่แสดงความเป็นอนิจจังของชีวิตเกิดขึ้นแก่บุคคลต่างๆ ในท้องเรื่องและสิ่งที่เกิดขึ้นในครอบครัว และการครองเรือนโดยทั่วไป.

ในบท ๑๗ ซึ่งมีชื่อว่า สู่ความเป็นผู้ละบ้านเรือน มีข้อคิดแปลกๆ ของกามนิต ในการคิดว่าอะไรเป็นสุขแท้จริง คนควรต้องการอะไร กามนิตได้ออกเป็นนักจาริกในบทนี้.

ในบท ๑๘ — ๒๑ มีคำอธิบายความหลุดพ้นจากกาม อริยสัจ มรรค ของพระพุทธเจ้า และคำโต้เถียงของกามนิตผู้มุ่งต่อความสุข คือสวรรค์ และสถานบรมสุขอื่นๆ ในที่สุดไม่เชื่อว่าธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่ตนนี้เป็นธรรมที่ดีแท้ และไม่ทราบว่าการดำเนินตามกามนิตกับพระพุทธเจ้า. ในตอนนี้เต็มไปด้วยคำอธิบายธรรมล้วนๆ เช่นการออกจากกาม, ความสุขของภิกษุผู้หลุดพ้นแล้ว. กามนิตคนฉลาด ไม่เข้าใจพระธรรม ไม่อาจรู้จักพระพุทธเจ้าได้แท้จริง แม้จะได้สนทนากับพระองค์เป็นเวลานาน.

ในบท ๒๒ — ๒๕ ได้บรรยายเรื่องบนสวรรค์ตามความเชื่อของคนในสมัยนั้นไว้อย่างละเอียด สวรรค์คืออะไร ? กามนิตและวาสิष्ฐีเคยได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าในโลกมนุษย์ เพิ่งจะมาบรรลุมรรคผลบนสวรรค์. สวรรค์อยู่ที่ไหน ? ผู้อ่านจะได้คิดขบปัญหาในตอนนี้ การระลึกชาติก่อนๆ ได้ ก็เกิดมีเมื่ออยู่บนสวรรค์.

ในบท ๒๖ — ๒๘ การระลึกชาติและบุพเพสันนิวาส ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์พอใจมีอยู่ละเอียด.

ในบท ๓๐ มีเกิดก็มีตาย ในสวรรค์สถานบรมสุข ซึ่งมนุษย์หวังกันว่า ผู้ได้ขึ้นไปอยู่จะไม่มีวันตาย ก็มีวันร่วงโรยและทำลายไป ไม่เป็นดังที่มนุษย์หวังและใฝ่ฝันกัน.

ในบทที่ ๓๓ — ๓๕ เป็นคำเล่าของ องคุลิมาล ผู้อ่านได้พบการแซกข้อธรรมะที่งดงามในท้องเรื่องอันเหมาะเจาะ องคุลิมาลผู้สาวกได้ทนคำคำว่าเป็นการทดลองความมั่นคงของใจเป็นครั้งแรก. คนทำบาปมากได้เปลี่ยนใจมาเป็นคนมั่นในทางบุญกุศล.

ในบท ๓๔ นรกกอก มีการบรรยายเรื่องในนรก ตามที่องคุลิมาลได้เห็นโดยทางฌาน มีคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทำให้องคุลิมาลโง่โง่ร้าย แม้ไม่ฉลาดเหมือนกามนิต ได้พบและรับรสพระธรรม, บรรลุนิพพาน.

ตั้งแต่บทที่ ๓๖ ไป มีพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ที่ทำให้วาสิฏฐิ ลืมความทุกข์ในความรักเสียได้ รู้สึกว่าตนเป็นดอกบัวที่โผล่ขึ้นพ้นน้ำแล้ว ด้วยดอกหนึ่ง.

ในบท ๓๗ — ๔๒ มีการจุดใหม่ไปเกิดในพรหมโลก ซึ่งสูงกว่าสวรรค์ มีการเล่าเรื่องในโลกมนุษย์ ในตอนนี้เล่าถึงวาสิฏฐิภิกษุณีพยายามข่มและประหารความรัก ในที่สุดภิกษุณีก็เจ็บใจ คิดจะสึกไปแต่งงานใหม่และให้คติอันน่าฟังว่า “เป็นอุบาสิกาที่มีสัทธามั่นคงในคณะสงฆ์ ก็ยังดีกว่าเป็นภิกษุณีซึ่งมัวคิดพล่านแต่หน้าอกหน้าท้อง” คติอันนี้ ถ้าผู้ทำตนเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า คิดอยู่เสมอแล้ว เราจะได้มีคณะสงฆ์ล้วนเรียบร้อยเท่าที่ควรจะเป็น. เมื่อได้ทราบว่าคุณรักมีภรรยาแล้ว และในครอบครัวนั้นมีหญิงปากร้าย วาสิฏฐิก็หมดหวังในทางโลก ในตอนนี้อ้างคตินักพรตผู้หนึ่งว่า “มุมบ้านของหญิงปากร้าย ก็คือความแปดไปของครอบครัว.” ซึ่งเป็นความจริงสำหรับครอบครัวทุกๆสมัย.

ในบท ๔๓ ผู้อ่านจะได้อ่านเรื่องตอนมหาปรินิพพาน โดยละเอียดและไพเราะมาก.

ในบท ๔๔ — ๔๕ สิ่งทีเลืศกว่าพรหมโลก “มีแห่งหนึ่ง ไม่มีความล้นไป ไม่มีเบื้องต้น ไม่มีเขตต์สุด. ซึ่งพระบรมศาสดาเคยตรัสว่ามีอายตนะ (แดน) อันหนึ่ง ไม่ใช่ ดิน น้ำ ไฟ ลม, ไม่ใช่นามธรรมมีอารมณ์ยึด, ไม่ใช่โลกนี้ โลกหน้า, ไม่ตั้งอยู่ในทิศไหนตำบลไร, ไม่ใช่เมืองแก้ววิเศษรุ่งเรืองไพศาล, ไม่ใช่ที่ไปทีมาทีเคลื่อนที่หยุด, ไม่มีที่ยึดเกาะเกี่ยว, ไม่มีเกิดไม่มีตาย, แต่เป็นที่สุดแห่งทุกข์ เรียกว่าพระนิพพาน. เป็นของล็กซึ่ง นึกเห็นเอาด้วยยาก, นึกรู้ตามด้วยยาก, คาดคะเนเอาไม่ได้, เป็นของประณีตละเอียด, เพราะรำบัสังขารทั้งปวง เพราะสลัดคั่นกิเลสทั้งปวง, เพราะสิ้นความแส้อยาก, จึงเป็นที่สงบเงียบ เป็นที่ดับเย็นสนิท, บัณฑิตก็พึงทราบได้เอง.”

การบรรลุผลของวาสัญญีในพรหมโลก เห็นแจ้ง“อนัตตา” และ ไม่ยึดถือเอาแม้แต่พระธรรม และไปสู่แดนแห่งสานติ เป็นไปเมื่อสร้างพระรูป พระพุทธรเจ้าขึ้นในห้องแห่งใจ, และทำให้กามนิตระลึกลึงคำสอนที่เคยได้รับ จากพระพุทธรเจ้าในห้องโง่งบ้านช่างหม้อ และไปสู่แดนแห่งสานติ เป็นตัวอย่าง แก่ดาวอื่นๆในพรหมโลกด้วย.

ชื่อของหนังสือนี้ขึ้นต้นด้วยคำว่า กาม มิได้หมายความว่าเป้นหนังสือ จำพวก กาม ฯลฯ ที่มีแพร่หลายในท้องตลาด, อีกข้อหนึ่งผู้อ่านต้อง ไม่ลื้มว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องแต่งขึ้น ไม่ใช่ตำนานหรือพุทธประวัติ จะยึดถือเอา เป้นจริงไปเสียทั้งหมดมิได้.

ธรรมทาส พานิช

หนังสือกามนิต พิมพ์ใหม่ใน พ.ศ. ๒๔๘๑
ผู้ต้องการโปรดติดต่อทางกรุงเทพฯ

มีจำหน่ายที่โรงพิมพ์ไทเขมมและไทยใหม่
ที่คณะธรรมทานไม่มีจำหน่าย.

แถลงการณ์ของคณะกรรมการ

๑. งบยอดการรับจ่ายของคณะกรรมการ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑

คณะกรรมการ ได้รับเงินจากดอกผลทุนต้นตระกูลพานิช ดังต่อไปนี้ :—	
ดอกเบี้ยทุนตระกูลพานิชเหลือใช้ พ.ศ. ๒๕๕๐	๓๘๓.๐๐ บาท
ดอกเบี้ยทุนต้นตระกูลพานิชรับใน พ.ศ. ๒๕๕๑	๖๕๐.๕๐ ”
รวมเงิน	๑๐๓๓.๕๐ ”

คณะกรรมการได้ใช้จ่ายดังต่อไปนี้ :—

ใช้ที่ห้องกรรมการในการทำบุญอายุ นางเลื่อน พานิช	
เจ้าของทุนนี้ มีพิมพ์หนังสือคู่มืออุบาสกอุบาสิกา	
๕๐๐ เล่ม และซื้อเครื่องไทยทาน	๓๓๕.๐๐ บาท
บริจาคสมทบในการก่อสร้างพิพิธภัณฑ	
วัดพระบรมธาตุ ไซยา	๒๐๐.๐๐ ”
บริจาคสมทบทุนสร้างสุขศาลา อำเภอไซยา	๑๐๐.๐๐ ”
จ่ายทางสวนโมกขพลาราม พ.ศ. ๒๕๕๑	๕๗.๓๕ ”
เงินคงเหลือยกไป (เงินดอกผลที่เหลือใช้ ประสงค์จะรวบรวมไว้ใช้ในการสร้างโรงเรียนพุทธนิคม)	
	๕๐๑.๑๑ ”
รวมเงิน	๑๐๓๓.๕๐ ”

๒. การจัดออกหนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนาปีที่ ๕ มีรายรับจ่าย ดังนี้

รายรับ

ผู้อุ้มชูบริจาคเงินส่วนตัว ช่วยอุดหนุนการจัดออกหนังสือพิมพ์		
พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ ศาลอุทธรณ์ พระนคร	๒๕.๐๐	บาท
พระยาปริदानฤเบศร์ สำนักงานปรีดาและบุตร พระนคร	๑๐.๐๐	”
พระคุณยาภักย์สุวมณฑ์ ศาลจังหวัดอยุธยา	๒๑.๐๐	”
นายสว่าง ทองรัช บริษัทกิมพงษ์ ทองคำ สถานีทานพอ	๑๐.๐๐	”
พระครูถาวรสมณวงษ์ วัดไทรย ธนบุรี	๑๐.๐๐	”
พระคุณยาพิจิตร บ้านสุขสันต์ ชลบุรี	๔๓.๐๐	”
นายสิงทอง คงรัตน์ บ้านกู่जार อำเภอชุมพุก อุบล	๑๐.๐๐	”
ขุนกัลยาณวุฒิ ตลาดบ้านเหนือ กาญจนบุรี	๕.๐๐	”
ไม่ได้แสดงนาม ๑ ราย	๕.๐๐	”
รวมเงินอุดหนุน	๑๓๕.๐๐	”
ได้รับค่าบำรุงประเภทถาวรและรายปี	๖๐๘.๐๐	”
ได้รับค่าบำรุงทางสาขาจำหน่าย	๑๖๑.๗๕	”
รวมรับ	๑๐๐๔.๗๕	”

รายจ่าย

หนี้จากปีที่ ๕	๓๓๒.๑๓	บาท
ค่าพิมพ์หนังสือเล่ม ๑, ๑๒ ๑/๒ ยก, ๑๑๐๐ เล่ม	๒๐๗.๖๐	”
ค่าพิมพ์หนังสือเล่ม ๒, ๑๐ ยก, ๑๐๐๐ เล่ม	๑๕๔.๐๐	”
ค่าพิมพ์หนังสือเล่ม ๓, ๑๐ ยก, ๑๐๐๐ เล่ม	๑๕๐.๐๐	”
ค่าพิมพ์หนังสือเล่ม ๔, ๑๐ ยก, ๑๐๐๐ เล่ม	๑๕๕.๐๐	”
บล็อกรูปต่างๆ ๑๕ อัน	๕๘.๔๓	”

แถลงการณ์ของคณะกรรมการ

๕๕

แสดมปี ส่งและ ป.บ.	๑๕๑.๖๕	”
จ่ายส่วนลดและค่าใช้จ่ายทางสาขา	๔๐.๔๕	”
รวมจ่าย	๑๙๒.๑๐	”
หักแล้วคงขาดเงิน	๒๘๐.๕๑	”

๓. ทูลบำรุงกฤษฎาสามเณรในสวนโมกขพลาราม
ของเอกชนผู้ไม่ประสงค์ออกนามรายหนึ่ง

ใน พ.ศ. ๑๔๘๑ ส่งเงินมารวม	๓๖๐	บาท
ได้ใช้จ่ายไปดังนี้		
สร้างกุฏิสำหรับสามเณร ๕ หลัง และเครื่องใช้สำหรับห้องสมุดเงิน	๒๕๐	บาท
บำรุงสามเณรตั้งแต่กุมภ ๘๐ ถึงมิถุน ๘๑	๑๑๐	”
รวมจ่าย	๓๖๐	”

๔. เงินรางวัลทุนเล่าเรียนแก่นักเรียนโรงเรียนพุทธนิคม

เหลือจาก พ.ศ. ๒๔๘๐	๑๓.๐๐	บาท
พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ บริจาคให้	๑๐.๐๐	”
นาย กลิ่น เพ็ชรรัตน์ บำรุงรา นราธิวาส บริจาคให้	๓.๐๐	”
รวม	๒๖.๐๐	”

โรงเรียนได้จ่ายเป็นรางวัลทุนเล่าเรียน ดังนี้

เด็กชายครุฑ มีช้าง ม.๒ ได้รับทุนสอบเรียนวิชาพุทธศาสนาได้คะแนนเยี่ยม	๔	บาท
เด็กชายประสิทธิ์ นาคประทุม ม.๒ สอบไล่ได้ คะแนนเยี่ยมทั่วไป	๔	”
เด็กชายสมบุรณ์ สอนานนท์ ม.๑ ได้รับทุนสอบวิชาพุทธศาสนา		
ได้คะแนนเยี่ยม	๔	”
เด็กชายเยี่ยม จันทรมิตร ม.๑ ได้รับทุนสอบไล่ได้คะแนนเยี่ยมทั่วไป	๔	”
รวมจ่าย	๑๖	”
คงเหลือเงินรักษาไว้	๑๐	”

๕. อนุโมทนาให้หนังสือแก่ห้องสมุดคณะกรรมการ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดเทพศิรินทร์ ให้หนังสือหัตถกรรม ๓ เล่ม พุทธศาสนสุภาษิต ๔ เล่ม, ธรรมวิภาคปริกเฉทที่ ๒, ๔ เล่ม. สุภาสิตบรรยาย ๑๐ เล่ม. นายวุฒิ สุวรรณรักษ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้เรื่องเมืองไชยาเก่า ๑๐ เล่ม, นายกี แซ่อิว ร้านธรรมราชพานิช นครศรีธรรมราช ให้คัมภีร์มหาศาสนาวงศ์ ๑ เล่ม. พระจ๋อน จันทโชโต วัดเสาชิงหิน นนทบุรี ให้เปิดโลกเปิดธรรม ๑ เล่ม. พระมหาแคล้ว กิจจาทร วัดอุทัย สงขลา ให้บรรพชาภักข์เจ้า ๕ เล่ม. พระมหาประหยัด กลุณณคุตโต วัดอุดมธานี นครนายก ให้ทุกขนิโรจรูปาย ๑ เล่ม พระสมุห์พุ่ม ปลงจิตต์ วัดพะเนินพลู ราชบุรี ให้สวดมนต์ย่อ ๔ เล่ม น.ต. หลวงรักษาราชทรัพย์ กองบัญชากลางทหารเรือ ธนบุรี ให้กายบริหารแบบราชนาวิ ๑ เล่ม, ภาพธงต่างๆ ของสยาม ๑ แผ่น, ภาพธงชาติต่างๆ ๑ แผ่นสำหรับโรงเรียนพุทธนิคม. พระครูธรรมธร จุณโท วัดราชาธิวาส พระนคร ให้หนังสือที่ระลึกงานศพ พระครูปกาสิตฯ ๑๐ เล่ม. นายอร่าม สิทธิสาครบุตร กระทรวงธรรมการ พระนคร ให้อนุสรณ์งานศพนางปุก วีระเปรม ๑ เล่ม นายนาถ วิชัยดิษฐ์ โรงพิมพ์ศาสนพานิช บ้านดอน ให้ตำรายาประจำบ้าน เล่ม ๑ — ๒, ๒ เล่ม พระครูธรรมธกรกลิ่น สรรนรินทร์ วัดสามพระยา พระนคร ให้นารีสมบัติ ๑ เล่ม, หลายเรื่องหลายรส ๓ เล่ม. พระอุตุตโรภิกขุ วัดดอนมะพร้าว พัทลุง ให้ธรรมยุติกัมมทานิกาย ๑ เล่ม (แก่ห้องสมุดสวนโมกขพลาราม)

คณะกรรมการขอขอบพระคุณและอนุโมทนา

ท่านเจ้าของ และผู้จัดการหนังสือพิมพ์ต่างๆ ได้เอื้อเพื่อส่งหนังสือพิมพ์มาให้แก่ห้องสมุดคณะธรรมทาน เป็นการร่วมทำบุญเป็นประจำ ดังต่อไปนี้.

หนังสือพิมพ์ ประชาชาติ รายวัน สำนักงาน โรงพิมพ์ ประชาชาติ ถนนหลานหลวง

” ประชาชาติ รายสัปดาห์ ”	โรงพิมพ์ ประชาชาติ ถนนหลานหลวง
” ไทยใหม่ รายวัน ”	โรงพิมพ์ไทยใหม่ ตรอกกักต้นบุษ
” สยามราษฎร์ รายวัน ”	โรงพิมพ์ศรีกรุง เชียงสะพานมอญ
” ยุทธโกษ รายเดือน ”	กระทรวงกลาโหม
” นาวิกศาสตร์ รายเดือน ”	ราชนาวีกองเรือ จังหวัดชลบุรี
” กสิกร สองเดือนครั้ง ”	กรมเกษตร ถนนหลานหลวง
” ธรรมจักร รายเดือน ”	หอสมุดมหามกุฏราชวิทยาลัย
” แดงการณัณณะสงฆ์ ”	กรมธรรมการ กระทรวงธรรมการ
” กษัตริย์ รายเดือน ”	ที่ว่าการสภากษัตริย์สยาม
” วิทยาลัย รายเดือน ”	สามัคยาจารย์ สมาคม
” ข่าวแพทย์ รายเดือน ”	แพทย์สมาคม ถนนบำรุงเมือง
” สวนกุหลาบวิทยาลัย ”	โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
” มหาวิทยาลัย ”	จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
” อำนวยศิลป์สาร ”	โรงเรียนอำนวยการศิลป ปากคลองตลาด
” เขียวสาร ”	บ้านฝรั่ง สมุทรสงคราม
” วิทยาศาสตร์ ”	กรมวิทยาศาสตร์
” หนังสือพระไตรปิฎกแปล ”	โรงเรียนศิรินารี สะพานเหลือง

คณะธรรมทานขอขอบคุณ

และ

อนุโมทนา

ขอบอกบุญ

ร่วมทำบุญ ในกิจการแพนกต่างๆของคณะธรรมทาน

๑. หนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนา รายตรีมาส

เวลานี้ ออกมาถึง ๖ ปีบริบูรณ์แล้ว. การจัดออกหนังสือพิมพ์นี้ คณะธรรมทานได้รับเงินไม่พอจ่าย ต้องหาเงินทางอื่นมาช่วยอุดหนุนทุกปี, ตลอดเวลา ๖ ปี ต้องมีเงินอุดหนุน ๘๖๖.๒๖ บาทแล้ว. คณะธรรมทานได้ ขวนขวายบอกบุญขอเงิน รวมกับรายได้ของคณะธรรมทานแบ่งมาช่วยเหลือ ทุกปี. ท่านจะช่วยเหลือได้ โดยรับหนังสือให้แก่ญาติมิตรของท่าน หรือ อุดหนุนการออกหนังสือพิมพ์เป็นพิเศษ.

๒. โรงเรียนพุทธนิคม

เปิดสอนชั้นมัธยมต้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๐ ใน พ.ศ. ๒๔๘๑ นี้ มีถึงชั้น มัธยมปีที่ ๓ มีนักเรียน ๓๔ คน และจะเพิ่มอีกทุกๆ ปีจนถึงชั้นมัธยมบริบูรณ์ (ปีที่ ๖). มีการสอนวิชาพุทธศาสนา และนักเรียนทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎ ของชาวพุทธ.

การจัดตั้งโรงเรียน เป็นการช่วยเหลือเมืองศีลส่วนหนึ่ง. วิคเตอร์ ฮิวโก เขียนไว้ว่า “ผู้ใดเปิดโรงเรียนให้การศึกษาขึ้นโรงเรียนหนึ่ง ก็เหมือนกับได้ช่วยเปิดประตูกุศตรางไว้แห่งหนึ่ง” นอกจากให้การศึกษา โรงเรียน นี้มีการอบรมนักเรียนให้เป็นชาวพุทธเป็นพิเศษ มีส่วนทำประเทศสยามให้เป็นเมืองพุทธสมชื่อยิ่งขึ้น.

ท่านจะช่วยเหลือกิจการของโรงเรียนได้ โดยบริจาคเงิน เป็นรางวัล ทุนเล่าเรียนให้แก่ นักเรียน สร้างถาวรวัตถุเช่น เครื่องทดลองวิทยาศาสตร์ และเครื่องประกอบการศึกษาอื่นๆ ให้ไว้สำหรับโรงเรียน.

พุทธประวัติจากพระโอษฐ์

โดย อ.ป.

เป็นหนังสือพุทธประวัติ ที่เป็นคำตรัสเล่าของพระองค์เอง รวบรวมจากพระบาลีไตรปิฎก จะเพาะตอนที่เป้นพุทธประวัติ ท่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว จะทราบว่พุทธประวัติที่เป้นแก่นแท้ พระพุทธเจ้าทรงเล่าประวัติของพระองค์เองไว้ มีอย่างไรบ้าง.

ราคาเล่มละ ๑ บาท คำสั่ง ๒๐ สตางค์

พิมพ์ด้วยกระดาษอย่างดี (๖๐ ปอนด์) เป็นเนื้อหนังสือ ๓๓ ยก มีปกานุกรม คำสำคัญ พร้อมทั้งบรรพชรรรมท้ายเล่ม. มีภาพพระพุทธรูปเมืองสารนาถ ปางประกาศพระรัชมจักกั, สถานที่ประสูติที่สวนลุมพินี, วิหารพุทธคยา, พระพุทธรูปปางทุกรกิริยา.

หนังสือมีจำหน่ายที่คณะธรรมทาน

- หนังสือพิมพ์พุทธศาสนา ปีที่ ๓-๔-๕-๖ ปีละ ๑ บาท (ทั้งคำสั่ง)
- พุทธประวัติจากพระโอษฐ์ โดย อ.ป. เล่มละ ๑ บาท (คำสั่ง ๒๐ สต.)
- การปฏิบัติธรรม โดย พุทธทาสภิกขุ ” ๒๕ สตางค์ (” ๖ สต.)
- พุทธศาสนาเบื้องต้น โดย นายธรรมทาส ” ๑๐ สตางค์ (” ๔ สต.)

หนังสือเหล่านี้ ผู้บำรุงหนังสือพุทธศาสนาสั่งซื้อ ม่ต้องเสียค่าส่งทางไปรษณีย์ ส่งเงินไปจะเพาะค่าหนังสือเท่านั้น.